



RAPORT de EVALUARE

a gradului de implementare a
Programului național de asigurare a
egalității de gen pe anii 2010-2015

Chișinău, 2015

Raport de evaluare a implementării Programului național de asigurare a egalității de gen
pe anii 2010-2015 prin evaluarea Planurilor de acțiuni în perioada 2010-2012 și 2013-2015

Echipa care a elaborat raportul:

Valentina Bodrug-Lungu,

Ina Triboi,

Eugenia Ganea

Acest document a fost elaborat cu suportul financiar al Misiunii OSCE în Moldova.

Opiniile expuse în acest document nu reflectă în mod necesar opinia sau viziunea Misiunii OSCE în Moldova.

Acronime

Introducere

Sumar executiv

Metodologia elaborării raportului

Capitol I. Contextul socio-politic de elaborare a Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015

Capitol II. Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 - instrument de promovare a egalității de gen în Republica Moldova

2.1. Analiza structurii și conținutului PNAEG și Planurilor de Acțiuni pentru implementarea programului

2.2. Gradul de implementare a activităților stipulate în PNAEG

2.2.1. Implementarea Planului de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2010-2012, a Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015

2.2.2. Implementarea Planului de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2013-2015, a Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015

2.3. Analiza, monitorizarea, evaluarea domeniului

Capitol III. Impactul Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 asupra politicilor publice

Capitolul IV. Concluzii și Recomandări

Referințe

Glosar

Anexe

CUPRINS

INTRODUCERE	6
SUMAR EXECUTIV	8
METODOLOGIA ELABORĂRII RAPORTULUI	19
CAPITOLUL I. CONTEXTUL SOCIO-POLITIC DE ELABORARE A PNAEG	21
CAPITOLUL II. PROGRAMUL NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015 - INSTRUMENT DE PROMOVARE A EGALITĂȚII DE GEN ÎN REPUBLICA MOLDOVA	23
CAPITOLUL III. ROLUL PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015 ÎN ÎMBUNĂTĂȚIRE CONTINUĂ A POLITICILOR PUBLICE ȘI TRANSPUNEREA ANGAJAMENTELOR ÎN ACȚIUNI PRACTICE	67
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI PENTRU NOUL PNAEG	69

LISTA ABREVIERILOR

APL – Administrația publică locală

ANOFM – Agenția Națională Ocupării Forței Muncii

BNS – Biroul Național de Statistică

CNAS - Casa Națională de Asigurări Sociale

IDU – Indicele Dezvoltării Umane

IFAD - Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agriculturii

ILO - Organizația Internațională a Muncii

ISM – Inspecția de Stat a Muncii

ISO - International Organization for Standardization (Organizația Internațională pentru Standartizare)

MS – Ministerul Sănătății

MMPSF – Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

MEd – Ministerul Educației

ODM – Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului

OIM - Organizația Internațională pentru Migrație

ONU – Organizația Națiunilor Unite

ONG – Organizații neguvernamentale

OMS – Organizația Mondială a Sănătății

OSC – Organizații ale societății civile

OSCE – Organizația pentru securitate și cooperare în Europa

PNAEG - Programul Național de Asigurare a Egalității de Gen

PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

SND – Strategia Națională de Dezvoltare

SNR – Sistemul Național de Referire pentru asistența și protecția victimelor și potențialelor victime traficului de ființe umane

TFU - Trafic de ființe umane

UNAIDS Programul Comun al Națiunilor Unite privind HIV/SIDA

UNICEF – Fondul Națiunilor Unite pentru Copii

UE – Uniunea Europeană

UNFPA – Fondul Națiunilor Unite pentru Populație

UN Women – Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor

INTRODUCERE

Egalitatea de gen reprezintă un principiu al drepturilor omului și o responsabilitate a guvernului. Egalitatea de gen, de asemenea, este o condiție pentru realizarea dreptății sociale și o condiție sine qua non a democrației¹. Valorificarea acestor deziderate constituie pe parcursul ultimilor ani unul din obiectivele de dezvoltare a Guvernului Republicii Moldova.

Adoptarea și implementarea Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen (PNAEG) pentru anii 2010-2015 în Republica Moldova confirmă eforturile Guvernului de a se conforma standardelor internaționale și angajamentelor naționale.

Totodată, pe parcursul perioadei de implementare a PNAEG condițiile interne și externe de dezvoltare ale țării au suferit transformări semnificative, care în mod direct și indirect au condiționat re-gândirea și justarea acțiunilor din domeniul de referință.

La 27 iunie 2014 la Bruxelles a fost semnat Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. Acordul a fost ratificat de Parlamentul RM pe 2 iulie 2014, iar de Parlamentul European pe 13 noiembrie 2014. Acordul de Asociere RM-UE stabilește un nou cadru juridic pentru avansarea relațiilor dintre RM și UE spre o treaptă calitativ superioară, cea a asocierii politice și integrării economice cu UE. O atenție sporită se acordă implementării și aplicării prevederilor Acordului de Asociere, inclusiv prin stabilirea unui cadru instituțional și administrativ adecvat și stipularea termenilor concreți, creînd astfel premisele necesare pentru o implementare eficientă. În mod special, menționăm Capitolul 4 „Ocuparea forței de muncă, politică socială și asigurarea oportunităților egale” prin care Republica Moldova și-a luat angajamentul de a asigura oportunități egale în scopul consolidării egalității dintre genuri și asigurării oportunităților egale dintre femei și bărbați, precum și combaterea discriminării din orice fel de motive.

Aprobarea Strategiei Egalității de gen a Consiliului Europei pentru anii 2014-2017 (la 20 noiembrie 2013) oferă noi oportunități în sporirea impactului și vizibilității standardelor privind egalitatea de gen, sprijinirea implementării acestora în statele membre printr-o serie de măsuri, inclusiv integrarea dimensiunii de gen în calitate de domeniu prioritar. Adoptarea acestui program a permis accelerarea acțiunilor asupra diminuării golurilor instituționale în ce privește trecerea de la egalitatea de gen “de jure” la egalitatea de gen „de facto”.

Convenția Europeană privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice (2011), apreciată de Organizația Națiunilor Unite ca "standardul de aur", reprezintă instrument important în domeniul egalității de gen. Convenția indică ferm ca principiu - că violența împotriva femeilor este o încălcare a drepturilor omului, identificând violența împotriva femeilor și fetelor ca un simptom al inegalității de gen, stabilind obiective noi și explicite în fața Guvernelor.

¹ Recomandarea CM/Rec(2007)17 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind standardele și mecanismele de asigurare a egalității de gen

Procedura de totalizare a rezultatelor de implementare a Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în plan global a mobilizat statele lumii în vederea fortificării intervențiilor, și extinderii ODM în Obiective de Dezvoltare Durabile. Astfel, ODD 5 prevede un set de acțiuni adresate realizării egalității de gen și abilitării tuturor femeilor și fetelor.

În aceste condiții evaluarea implementării Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen (PNAEG) pentru anii 2010-2015 în Republica Moldova², realizat cu suportul Misiunii OSCE în Moldova, reprezintă un exercițiu de importanță politică și civică, care permite identificarea progreselor, problemelor existente, a lecțiilor învățate, dar și a priorităților de intervenții în domeniul de referință.

Astfel prezentul Raport, recomandările experților pot servi drept instrument important pentru Guvernul Republicii Moldova, partenerii de dezvoltare și societatea civilă în elaborarea strategiilor de promovare a egalității de gen pentru următoarea etapă de dezvoltare.

² La evaluarea implementării Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen (PNAEG) pentru anii 2010-2015 în Republica Moldova au contribuit experții Gender-Centru, cu suportul Misiunii OSCE în Moldova

SUMAR EXECUTIV

Standardele internaționale în domeniul egalității de gen stipulează expres elementele de voință politică privind realizarea egalității de gen și anume: adoptarea și implementarea cadrului legal-normativ și politicilor care vizează EG / Planuri de acțiuni; crearea mecanismelor instituționale specializate; eradicarea tradițiilor culturale sau obiceiurile sociale care afectează femeile/bărbații; utilizarea limbajului non-sexist; alocarea resurselor umane și financiare adecvate în programe, proiecte; date, statistici dezagregate în funcție de sex / gen; monitorizare / evaluare riguroasă prin prisma de gen³.

Elaborarea și adoptarea Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen pe anii 2010-2015 (PNAEG) de către Guvernul Republicii Moldova se înscrie în contextul standardelor menționate și altor instrumente internaționale. Totodată, evaluarea implementării PNAEG, realizată de experții Gender-Centru, cu suportul financiar al Misiunii OSCE în Moldova (iunie-august 2015), reprezintă un exercițiu important în identificarea progreselor dar și lacunelor în domeniul de referință. În acest scop, s-a aplicat o metodologie complexă care a cuprins analiza datelor statistice, rapoartelor / informațiilor ministerelor de resort și APL, partenerilor de dezvoltare, ONG-ilor, dar și realizarea unui mini-studiu prin aplicarea chestionarului și interviuri individuale. Analiza rezultatelor implementării PNAEG a fost realizată prin corelarea oportunităților proiectate și a rezultatelor obținute.

Remarcând importanța egalității de gen, menționăm că acest raport este adresat: factorilor de decizie care elaborează și implementează politici în domeniul egalității de gen, dar și responsabili, în mare parte, de includerea dimensiunii de gen în alte domenii; specialiștilor și experților din domeniul de referință; populației în ansamblu pentru a se informa despre modalitățile de prevenire și depășire a stereotipurilor de gen și a situațiilor de discriminare în bază de gen. Recomandările propuse pot fi luate în considerație la elaborarea noului Program Național de Asigurare a Egalității de Gen pentru anii 2016-2020 și altor documente relevante.

Raportul de evaluare relevă eforturile statului în implementarea PNAEG. În linii generale constatăm faptul că documentul aprobat la finele anului 2009 este unul complex, care a înglobat atât componentele strategice cât și cele praxiologice, demonstrând un răspuns ambițios al statului la subiectul asigurării egalității de gen, care conține direcțiile orientative de activități pentru un termen mediu de cinci ani.

Programul a fost implementat prin intermediul a două planuri de acțiuni pe perioadele prestabilite 2010-2012 și 2013-2015. Primul Plan de Acțiuni a inclus 9 domenii, 83 de activități, dintre care 46 de activități se înscriau în termenii de realizare 2010-2012 (fapt ce făcea mai complicată monitorizarea lor anuală). Pe parcurs au fost depistate mai multe suprapuneri de activități, unele activități având un conținut extins și sofisticat, fapt ce a limitat monitorizarea acestora. La fel, au fost identificate lacune în determinarea instituției responsabile de realizare, fapt ce a dus la limitări în realizarea acțiunilor. Unele activități și obiective specifice au fost ajustate și incluse în următorul Plan de acțiuni pe anii 2013-2015, care a încorporat încă un

³ Recomandarea CM/Rec(2007)17 Standardele și mecanismele de asigurare a egalității de gen

domeniu nou al 10-lea: Asigurarea egalității de gen în sfera securității, ordinii de drept și serviciului militar. Astfel, Plan de acțiuni pe anii 2013-2015 a inclus 10 domenii cu 136 activități

În același timp, menționăm că pentru prima dată în domeniul de referință în noul plan au fost identificate și estimate resurse financiare pentru realizarea unor acțiuni propuse pentru 2013-2015. Conform datelor MMPSF, total cheltuieli estimate pentru implementarea Planului Național de asigurare a egalității de gen pentru anul 2013-2015 : finanțele în limitele bugetului aprobat – 163 mln. 831, 25 mii lei ; Resurse financiare din Proiecte în derulare - 12 mln.796,1 mii lei ; Resurse financiare estimate ce urmează a fi solicitate - 7 mln. 649, 5 mii lei. Totodată, dincolo de estimările făcute, evaluarea cheltuielilor reale nu a fost posibilă din lipsă de informații.

Evaluarea domeniului ***Ocupării forței de muncă și migrației*** demonstrează unele progrese, după cum urmează: reducerea diferențelor în salarizarea femeilor și bărbaților de la 28% la 12,8%; scăderea într-o oarecare măsură a segregării în bază de gen pe piața muncii; organizarea multiplelor acțiuni de abilitare economică a femeilor, creșterea numărului de persoane instruite în domeniul afacerilor, inclusiv femei, resurse financiare oferite pentru business; acțiuni de asistență privind reîntoarcerea voluntară asistată a emigranților moldoveni în Republica Moldova, în special a femeilor din grupurile vulnerabile; expertiza de gen a legislației și politicilor migraționale etc.

În același timp, printre problemele identificate se numără: existența cazurilor de discriminare în câmpul muncii a femeilor gravide, a femeilor în etate, a mamelor cu copii etc.; în pofida creșterii numărului oficial al persoanelor care au început businessul, înafara raportărilor a rămas componenta calitativă (câte femei au început afacerea, câte au supraviețuit și merg mai departe, cu ce capital operează, mărimea afacerii etc.). Femeile, în special cele de la țară și/sau din comunitățile marginalizate, care doresc să-și înceapă propria afacere, se confruntă cu probleme de accesare a resurselor (credite bancare) și alte servicii necesare pentru o activitate antreprenorială reușită. Finalitatea cu referire la îmbunătățirea protecției sociale a migranților, în special femei, este greu de evaluat. În perioada de raportare accentele s-au pus pe crearea cadrului legal-normativ în domeniu, stabilirea și consolidarea rețelelor diasporei moldovenești, fiind premature rezultate palpabile. În pofida cadrului legal-normativ favorabil cu referire la asigurarea unei plăți egale pentru o muncă de valoare egală, se atestă unele discrepanțe de gen în salarizare, care sunt determinate de faptul că femeile sunt promovate mai greu în raport cu bărbații: bărbații au șanse mai mari să obțină posturi mai înalte și respectiv mai bine plătite. Probabilitatea plecării femeilor în concediul de maternitate alimentează reticența angajatorilor de angajare sau promovare a acestora.

Analiza domeniului ***Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen*** relevă eforturi de elaborare a Conceptului BSG, de sensibilizare în jur de 100 de specialiști de diferite categorii prin instruire cu referire la componente a BSG, de explorare a subiectului în cadrul reformei de descentralizare, de elaborare a curriculumului și modulului de instruire în cadrul ASEM. Trei instituții (ANOFM, Comisia Electorală Centrală, Inspectoratul de Stat al Muncii) au realizat auditul de gen, cu recomandări concrete pentru instituții de implementare a principiului de egalitate între femei și bărbați. Totodată, nu s-a reușit instituționalizarea documentelor elaborate în domeniu; modulul de instruire aprobat în cadrul ciclului de masterat este unul opțional;

lipsește durabilitatea activităților, conlucrarea între instituții este cu deficiențe; se atestă o discrepanță semnificativă între aspectele teoretice și practice.

La domeniul **Participarea femeilor la procesul decizional** constatăm unele progrese, dar și limitări. Astfel, în perioada raportată au fost realizate multiple activități de instruire a candidadelor în deputați, consilieri, primari; organizate diverse acțiuni de sensibilizare a populației în vederea susținerii candidaturilor femeilor în alegeri; realizate analize de gen a programelor electorale ale partidelor etc.⁴ Menționăm inițiativele de promovare a cotelor de reprezentativitate a genurilor în documentele de partid, procesul electoral (aprobarea legii nr.180 în prima lectură în parlament); organizarea Forurilor publice etc. Drept rezultat pozitiv al acțiunilor menționate putem considera creșterea numărului de femei primare (la 20,3%), alegerea în cadrul consiliilor locale a trei femei din comunitatea romilor (în urma alegerilor locale din iunie 2015).

Menționăm, că pe parcursul ultimilor ani se observă o evoluție pozitivă, dar modestă și instabilă, în ceea ce privește reprezentarea femeilor în poziții decizionale: în Parlament rata mandatelor deținute de femei era în jur de 20% în urma ambelor scrutine; în urma alegerilor locale din iunie 2015 numărul femeilor alese la funcțiile de consilieri locali este în creștere nesemnificativă. Femeile din grupuri particulare, cum sunt femeile de etnie romă, femeile cu dizabilități și altele, sunt practic excluse din viața publică. Femeile sunt de asemenea subreprezentate în organele de luare a deciziilor în sectorul privat, precum și în mecanismul tripartit. Astfel, reprezentativitatea femeilor în politică și la nivelul decizional nu este corelată la indicatorii stabiliți de standardele internaționale. Impasul în acest sens, este determinat de abordări diferite a subiectului vizat, persistența stereotipurilor de gen, insuficiența de voință politică a liderilor politici.

În urma analizei domeniului **Protecția socială și familia** constatăm modificarea legislației în vederea excluderii discriminării indirecte a militarilor, pe criteriu de sex, la obținerea concediului pentru îngrijirea copilului; adoptarea cadrului legal normativ și instituirea mecanismului național de evaluare, acreditare și monitorizare a prestatorilor de servicii sociale; realizarea mai multor studii relevante domeniului⁵; extinderea serviciilor sociale comunitare și specializate; elaborarea Raportului de evaluare a compatibilității legislației R.Moldova cu prevederile Convenției OIM nr.156 privind egalitatea de șanse a salariaților cu responsabilități familiale (CDF); dezvoltarea Sistemului Informațional Automatizat "Asistență Socială" etc. Menționăm preocuparea Guvernului de problema majorării vârstei de pensionare a femeilor, elaborarea notei analitice privind reforma sistemului de pensii prin prisma egalității de gen (CPD), dar și discuțiile controversate în jurul subiectului. La fel, constatăm organizarea activităților de sensibilizare a

⁴ Mai multe acțiuni au fost realizate în cadrul Programului "Femeile în politică în Moldova". Menționăm, la fel, contribuțiile proiectelor realizate de ONG-uri cu suportul Ambasadei SUA în Moldova, Misiunea OSCE în Moldova.

⁵ Cercetarea statistică "Utilizarea Timpului în Republica Moldova" BNS, PNUD, 2012; realizarea Studiului „Cererea și oferta serviciilor de educație timpurie și preșcolară din perspectiva angajării femeii în câmpul muncii”, Studiul "Politici de susținere a familiilor cu copii: viziune de politici în Uniunea Europeană și propuneri pentru Republica Moldova

populației cu referire la protecția și promovarea drepturilor femeilor și fetelor cu dizabilități⁶, inclusiv a Forumului Național al Femeilor cu Dizabilități. Drept realizare importantă este și operarea modificărilor la Convenția colectivă (nivel național) în favoarea femeilor însărcinate angajate pentru trecerea examenelor medicale prenatale și concediul paternal cu o durată de 3 zile calendaristice, cu menținerea salariului mediu.

În același timp, nu a fost realizată cercetarea statistică asupra populației privind tranziția de la muncă la pensionare din lipsa mijloacelor financiare și a asistenței tehnice; în viziunea experților noul Clasificator al Ocupațiilor din Republica Moldova (2014) conține formulări cu dominantă masculină⁷. În pofida măsurilor întreprinse, problema concilierii vieții de familie cu cea profesională, implicarea taților în îngrijirea copiilor rămâne a fi una stringentă. Concediul de îngrijire a copilului până la 6 ani se află în atenția specialiștilor, dar sunt deficiențe în abrogarea acestuia atât de ordin instituțional cât și conceptual, experții considerându-l protecționist. Protecția socială a familiilor vulnerabile necesită atenție permanentă din partea statului și APL. Campaniile de informare trebuie focusate pe grupuri specifice.

Analiza domeniului **Ocrotirea sănătății** relevă următoarele progrese: includerea dimensiunii de gen în unele documente strategice⁸; elaborarea / ajustarea instrucțiunilor metodice și standardelor în domeniul sănătății prin prisma dimensiunii de gen; realizarea multiplelor acțiuni de instruire a lucrătorilor medicali (în VF, TFU), dar și a altor specialiști (membri ai EMD, GFP) în aspecte HIV/SIDA; dezvoltarea serviciilor prietenoase tinerilor; organizarea activităților de informare a populației cu referire la sănătatea mentală, modul de viață sănătos în vederea reducerii discrepanțelor de gen în speranța de viață la naștere etc. Statisticile denotă micșorarea numărului de avorturi, a discrepanțelor de gen în speranța de viață la naștere, tendințele fiind lente. În pofida multiplelor acțiuni realizate, fortificarea cooperării sistemului de sănătate cu sistemul educațional la capitolul promovării modului de viață sănătos se prezintă drept obiectiv important în continuare.

Concluzionăm lipsa unei abordări comprehensive și complexe a domeniului medical și social în asistența ce urmează a fi oferită femeilor CDI/HIV cu copii din perspectivă multidimensională: psihologică, juridică, socială. Constatăm existența situațiilor discriminatorii a femeilor din grupurile vulnerabile de referință, care se consideră dublu discriminate: ca femei, în virtutea stereotipurilor tradiționale referitor la statutul femeii, responsabilitățile casnice; dar și ca persoane infectate HIV / consumatoare de droguri/dependentă de alcool (deoarece prin acest comportament nu se încadrează în cadrul normativ-social și etico-moral cu referire la femeie).

⁶ Programului „Femeile în politică în Moldova”, 2014-2016 implementat de către Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în parteneriat cu Fundația Est-Europeană și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare

⁷ Totodată, menționăm necesitatea realizării unei cercetări lingvistice prin prisma de gen în vederea creării unei platforme științifice în favoarea limbajului sensibil la dimensiunea de gen și instituționalizarea acestuia.

⁸ Strategia Națională în Sănătatea Reprodusei pentru anii 2005-2015; Strategia Sănătatea, dezvoltarea și bunăstarea copiilor și adolescenților în perioada 2014-2024; Programul Național de prevenire și control HIV/SIDA și a infecțiilor cu transmitere sexuală anii 2016-2020.

Cu referire la domeniul **Educației** constatăm eforturile în crearea condițiilor pentru asigurarea accesului egal al fetelor și băieților, femeilor și bărbaților la servicii în domeniu. Menționăm inițiativele de integrare a perspectivei de gen în programele de formare inițială și continuă a profesorilor în contextul drepturilor omului prin elaborarea unor module tematice sensibile la dimensiunea de gen; organizarea campaniei de comunicare a atractivității și avantajelor unei cariere în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor, focalizată în special pe fete absolvente ale învățământului preuniversitar; acțiuni de ghidare în carieră în domenii mai puțin tradiționale din punct de vedere al genului. Drept rezultat, numărul fetelor înmatriculate la UTM, Academia de Poliție Ștefan cel Mare, Academia Militară Alexandru cel Bun, Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport este în creștere treptată.

Dincolo de acțiunile întreprinse nu s-a reușit reducerea semnificativă a feminizării în sistemul educațional (femeile constituind 78% din totalul cadrelor didactice). Includerea formală a dimensiunii de gen în unele documente normative nu este implementată consecvent, fiind deseori redusă la abordarea sex-rol, fapt ce duce la reproducerea stereotipurilor. În pofida eforturilor, sistemul vocațional este dominat de stereotipuri și necesită intervenții urgente în acest sens. Colectarea în continuare a datelor dezagregate pe gen, prezentarea dinamicii cu privire la înmatricularea studenților băieți/fete în domeniile mai puțin tradiționale constituie o problemă actuală dar și o recomandare pentru sistem. În același timp, conexiunea sistemului educațional cu piața muncii avînd în vizor dimensiunea de gen trebuie fortificată în mod prioritar.

Domeniul **Violenței și traficului de ființe umane** se caracterizează prin adoptarea cadrului legal-normativ specializat în domeniu, stabilirea mecanismului instituțional, crearea serviciilor specializate pentru acordarea asistenței și protecției adresate victimelor, a serviciului specializat de reabilitare a abuzatorilor. Lansarea Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane reprezintă o platformă comună de cooperare a tuturor actorilor cu competențe în domeniu (părerile asupra eficienței acestuia fiind împărțite). Eforturi deosebite au fost alocate dezvoltării competențelor specialiștilor cu atribuții în domeniu; realizat studiul național cu referire la Violenta față de femei în familie; implementate programe sociale de abilitare economică a femeilor vulnerabile, inclusiv victime a TFU și VF. Menționăm alocarea resurselor de stat și APL în dezvoltarea serviciilor de asistență a victimelor și organizare a Campaniei “16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen”; programele educaționale de prevenire și combatere a violenței asupra copiilor etc. Constatăm, că domeniul TFU a fost acoperit de multiple politici și programe de intervenții, dar necesită ajustarea abordărilor în contextul extinderii mobilității populației.

Reieșind din problemele prioritare identificate prin prisma dimensiunii de gen de experții în procesul de prevenire și combatere a acestor fenomene, concluzionăm: persistența violenței în familie, cu precădere împotriva femeilor și fetelor; persistența manifestării violenței împotriva fetelor și băieților în sistemul educațional; c) existența fenomenului hărțuirii sexuale a femeilor la locul de muncă; traficul femeilor și fetelor ca drept consecință a violenței în familie. Atestăm deficiențele în implementarea eficientă a cadrului legal-normativ (în special a ordonanței de protecție în cazuri de urgență), lacune în oferirea asistenței adecvate și a protecției femeilor victime ale violenței, inclusiv femeilor de etnie romă, femeilor migrante, femeilor în etate, femeilor cu dizabilități și altele.

Cu referire la domeniul ***Creșterea nivelului de conștientizare publică și mijloacele de informare în masă*** menționăm realizarea mai multor activități de consolidare a capacităților instituțiilor media pe segmentul egității de gen. Pentru realizarea autoevaluării publicațiilor presei scrise și presei electronice prin prisma dimensiunii de gen, CCA a inclus în fișa de monitorizare a pluralismului social-politic pentru anul 2013 indicatorul de gen. Pe parcursul 2013-2014 API, în parteneriat cu alte organizații, cu suportul UNWomen, a coordonat evaluarea / autoevaluarea dimensiunii de gen, a presei scrise și electronice, a buletinelor informative a posturilor TV. Consiliul Coordonator al Audiovizualului a aprobat modificările la Codul de conduită al radiodifuzorilor în vederea completării acestuia cu dispoziții referitor la promovarea și asigurarea egalității de șanse a femeilor și bărbaților în domeniul audiovizualului.

Totodată, constatăm deficiențe în identificarea caracterului sexist al publicațiilor; persistența și reproducerea stereotipurilor de gen în mass-media, în special în publicitate. Analiza de gen a mass media, efectuată de Asociația Presei Independente arată că doar 20 la sută din articolele analizate prezintă bărbații și femeile într-o manieră echilibrată. Astfel, sunt necesare măsuri eficiente legislative și politice cu mecanisme practice de implementare în domeniul de referință.

În domeniul ***Mecanismul instituțional național*** constatăm faptul că în perioada raportată a fost consolidat mecanismul instituțional (prin diverse instruirii și asistență de expertiză), constituit din următoarele structuri: unități gender la nivelul APC, Direcția Politici de asigurare a egalității de gen și prevenirea violenței (MMPSF), Consilii gender în unele ministere, Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați. Într-o oarecare măsură s-a reușit conturarea în baza Comisiei a unei platforme de dialog între structurile de stat, partenerii de dezvoltare, organizațiile societății civile active în domeniu.

În viziunea experților, cadrul instituțional pentru asigurarea egalității de gen este inefficient, fapt care duce la implementarea superficială a politicilor din domeniu, iar majoritatea strategiilor sectoriale sunt adoptate fără a ține cont de perspectiva egalității de gen. Printre cele mai mari provocări în acest sens sunt: gradul redus de responsabilitate a agențiilor / instituțiilor publice pentru realizarea egalității de gen; capacități reduse de a înțelege și a formula politici adecvate, prin valorificarea dimensiunii de gen; un mecanism foarte slab de monitorizare și responsabilizare a instituțiilor publice pentru realizarea egalității de gen.⁹ Totodată, atestăm insuficiența resurselor umane în cadrul Direcției menționate din cadrul MMPSF în vederea asigurării eficiente a procesului de elaborare, monitorizare și evaluare a celor trei arii de politici ce țin de competența organului respectiv, și anume: egalitatea între femei și bărbați, prevenirea și combaterea violenței în familie și a traficului de ființe umane și asigurarea activității Comisiei guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați și a Grupului de donatori în domeniul gender.

Analiza domeniului ***Asigurarea egalității de gen în sfera securității, ordinii de drept și serviciului militar în cadrul armatei naționale*** relevă implementarea acțiunilor de sporire a nivelului de încadrare a femeilor în organele de drept și serviciului militar prin informarea

⁹ Agenda Egalității de Gen. Propuneri pentru programul de guvernare în domeniul promovării egalității de gen pentru perioada 2014-2018, elaborate de ONG-ri.

populației și ghidarea fetelor / băieților în carieră. Apreciem organizarea activităților de informare pentru militarii Armatei Naționale, privind dreptul femeilor și bărbaților la tratament egal în timpul îndeplinirii serviciului militar și în viața privată; încurajarea femeilor să participe la misiunile de pacificare etc. Menționăm proiectul "INSPIR-O!", orientat spre creșterea capacităților de liderism și sporirea reprezentării femeilor în cadrul forțelor de poliție¹⁰ din Republica Moldova. Printre procurori femeile constituie peste 30%. Din numărul total de militari prin contract ai Armatei Naționale femeile constituie 23% ; din numărul total de angajați civili ai Armatei Naționale 70% sunt femei; la Academia Militară "Alexandru cel Bun", din totalul de locuri, 14, 3% au fost oferite pentru înscrierea fetelor.

Totodată, constatăm restanțe la capitolul creării condițiilor echitabile de îndeplinire a serviciului militar (serviciului operativ, de zi, de gardă) pentru militarii bărbați/femei angajați prin contract în Armata Națională și expertizarea documentelor de politici și a actelor normative departamentale prin prisma dimensiunii de gen, eliminarea discriminării în timpul îndeplinirii serviciului militar. Ponderea femeilor în funcții de conducere cât și de execuție în toate subdiviziunile MAI, inclusiv în serviciul activ este una neuniformă: constituind 6% (dar în 2011 era 9%). Printre probleme actuale menționăm: insuficiență în valorificarea abordării complexe de asigurare a egalității între femei și bărbați în politicile sectoriale; insuficiență de instruire inițială și continuă a efectivului din cadrul organelor de securitate, ordine publică și serviciului militar în domeniul gender; interes scăzut al donatorilor pentru acest domeniu și insuficiența proiectelor pe acest segment; lipsa instruirilor și a accesului la instruirile de resort realizate la nivel internațional în vederea abilitării reprezentanților de sex feminin de a fi eligibile și de a aplica la misiunile de pacificare civile și militare.

Reafirmăm faptul că monitorizarea anuală a implementării planurilor de acțiuni a fost realizată conform procedurilor prestabilite. Totodată, atestăm competențe insuficiente ale specialiștilor, în special ai celor de nivelul APL în monitorizarea / evaluarea impactului politicilor sectoriale prin prisma dimensiunii de gen. În pofida unor instruiți episodice în monitorizare, capacitățile specialiștilor de explorare a indicatorilor la elaborarea, implementarea și raportarea acțiunilor sunt subdezvoltate. Concentrarea pe aspecte formale, cantitative, fără analiza impactului calitativ al politicilor prin prisma de gen, a fost o greșeală. Or, indicatorii sensibili la gen trebuie încorporați ca parte componentă a sistemului de monitorizare și evaluare a politicilor publice, cu implicarea alocărilor financiare necesare.

Constatăm, că dincolo de obiectivele și acțiunile expres stipulate în Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 și în Planurile de Acțiuni pentru implementarea programului, paralel au fost realizate și alte programe / proiecte cu impact asupra domeniului egalității de gen¹¹. Astfel, concluzionăm că PNAEG a servit drept platformă pentru mai multe

¹⁰ Proiectul este implementat de MAI și CPD cu susținerea financiară a Fundației Est-Europene prin intermediul Guvernului Suediei și Ambasada Statelor Unite ale Americii în Moldova.

¹¹ De exemplu, în cadrul Programului COMPACT FPM componenta socială și de gen a fost inclusă în proiectele de reabilitare a drumurilor și sistemelor de irigare. În cadrul Proiectului ADA/PNUD: „Suport pentru Procesul Național de Planificare a Adaptării la Schimbările Climei în Moldova” dimensiunea de gen a fost inclusă în acțiunile și produsele proiectului.

inițiative conexe domeniului. În acest sens, practicile pozitive urmează a fi valorificate în contextul elaborării următorului program.

În același timp, drept limitare semnificativă se prezintă coordonarea insuficientă dintre eforturile statului și a unor parteneri de dezvoltare în domeniu, implicarea slabă a societății civile în activitatea grupului donatorilor în gender. Implementarea proiectelor de către unii donatori din oficiu afectează dezvoltarea OSC. Toate proiectele, care vizează domeniul egalității de gen, urmează a fi racordate la prioritățile reflectate în documentele strategice în domeniu, la fel fiind asigurată vizibilitatea și transparența acestora, evaluarea cost-eficienței acțiunilor. Consolidarea dialogului dintre structurile de stat și APL, organizațiile societății civile și a partenerilor de dezvoltare se impune ca necesitate stringentă, dar și în contextul implementării pe viitor a Obiectivelor de Dezvoltare Durabile.

Concluzionăm că în ultimii ani în Republica Moldova a fost elaborat un cadru legal-normativ vast cu referire la egalitatea de gen, protecția maternității, reconcilierea vieții de familie cu cea profesională, tratamentul egal al femeilor și bărbaților în câmpul muncii, educației, sănătății și alte domenii.

Totodată printre domeniile cele mai problematice rămân a fi: abilitarea femeilor în domeniile politic, economic și social, violența față de femei. În pofida unor progrese în domeniu, problema majoră vizează asigurarea implementării, monitorizării și evaluării politicilor adoptate, eliminarea prevederilor protecționiste.

În viziunea experților societății civile probleme structurale ce afectează disproporțional femeile și bărbații încă mai persistă: (I) nivelul de reprezentare al femeilor în forurile decizionale a rămas practic neschimbat; (II) femeile au continuat să fie discriminate pe piața muncii și supra-reprezentate în cele mai prost plătite sectoare ale economiei; (III) responsabilitățile de îngrijire și educare a copiilor continuă să fie disproporțional distribuite, cu implicarea minimă a taților, aceste realități fiind determinate de politici publice și societate; (IV) numărul victimelor violenței domestice continuă să crească. Lipsa demonstrată de voință politică deranjează și îngrijorează societatea civilă și pune serios la dubiu angajamentele Europene declarate ale clasei politice¹².

În baza evaluării PNAEG au fost identificate mai multe **lacune de ordin general** și anume: lipsa resurselor financiare pentru implementarea și realizarea mai multor activități din domeniul menționat; neconcordanța eforturilor dintre structurile de stat, partenerii de implementare a proiectelor și donatori, fapt ce duce la suprapunerea activităților și resurselor, diminuarea efectelor acțiunilor proiectate; competențe scăzute, inconsecvența acțiunilor persoanelor / structurilor abilitate în elaborarea documentelor și incorporarea dimensiunii de gen în acestea. În pofida eforturilor depuse, dimensiunea de gen a fost insuficient incorporată în procesul descentralizării și, drept rezultat, mecanismele noi nu sunt sensibile la dimensiunea de gen. La fel, insuficiența unui efort conjugat în implementarea PNAEG și ale ODM, în racordarea indicatorilor și țintelor acestora, a limitat eficiența rezultatelor.

¹² Agenda Egalității de Gen. Propuneri pentru programul de guvernare în domeniul promovării egalității de gen pentru perioada 2014-2018, elaborate de ONG-ri.

Atestăm insuficiență de date statistice, informații dezagregate pe sexe / sensibile la gen cu referire la politicile familiale; discriminare pe criteriu de gen în câmpul muncii; profilurile persoanelor utilizatoare de droguri ș.a. Menționând complexitatea indicatorilor de progres și indicatorilor de rezultate, concluzionăm că dincolo de eforturile depuse, nu s-a reușit asigurarea unei proceduri mai clare de monitorizare a gradului de implementare și calitate a acțiunilor întreprinse per obiectiv stabilit.

Reiterând ideea că egalitatea de gen reprezintă o precondiție importantă a dezvoltării politice și socio-economice, menționăm că implementarea PNAEG s-a desfășurat în condiții complicate. În perioada 2009-2013, Republica Moldova a trecut printr-o serie de episoade de instabilitate politică, care fiind depășită în 2013, se resimte din nou după alegerile din noiembrie 2014. Factorul politic a afectat semnificativ și dezvoltarea socio-economică. Aceste constrângeri și-au lăsat amprenta asupra modului în care țara a progresat pe calea realizării Programului. În pofida faptului că discursul politic oficial este în favoarea egalității de gen, voința politică în implementarea Programului este inconsecventă.

În contextul celor menționate mai sus, concluzionăm că obiectivele și activitățile stipulate în Programul de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 au fost realizate în mare măsură (având ca repere indicatori cantitativi). Pe de altă parte, nu putem afirma nici pe departe că obiectivele au fost complet realizate, deoarece rămân o serie de restanțe critice unde trebuie intensificate eforturile de politici și acordate mai multe resurse. Practic, în toate domeniile de referință au fost semnalizate și progrese și probleme ce urmează a fi soluționate.

RECOMANDARI. Rezultatele evaluării sugerează necesitatea unor recomandări care să asigure o mai bună incorporare a dimensiunii egalității de gen în toate politicile și acțiunile strategice din domeniile de referință. Astfel, noul Program poate servi drept „umbrelă” sau „platformă” de promovare a includerii dimensiunii egalității de gen în toate politicile pe verticală și pe orizontală.

Constatăm importanța elaborării unui nou Program de asigurare a egalității de gen pe anii 2016-2020, care să răspundă tendințelor de dezvoltare pe plan internațional și național. Noul document trebuie conectat la prioritățile Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, Strategia Egalității de gen a Consiliului Europei pentru anii 2014-2017, Convenția Europeană privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice, Acordul de Asociere RM-UE.

Totodată noul Program trebuie racordat și la viziunea de dezvoltare pe termen lung a țării, exprimată în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020: Șapte soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei”.

Cu referire la domeniile PNAEG prezentate anterior, au fost conturate următoarele recomandări generale:

Reamintind faptul că Republica Moldova și-a asumat angajamente internaționale și naționale de promovare a egalității de gen, recomandăm insistent adoptarea integrală a proiectului Legii nr.180 de către Parlament. Totodată, în contextul cadrului de politici existent în domeniu, accentul trebuie pus pe implementarea acestuia.

Promovând consolidarea mecanismului instituțional din domeniu (reflectat în proiectul Legii nr.180) pledăm pentru: crearea consiliilor pe domeniul de asigurare a egalității între femei și bărbați în cadrul APC (fiecare minister), instituirea unității gender la nivelul APL; fortificarea instituțională a Direcției specializate din cadrul MMPSF, referind ca exemplu de consolidare Secretariatul permanent al Comitetului Național de Combatere a Traficului de Ființe Umane. Consolidarea Consiliului cu privire la prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității prin oferirea unei vizibilități și autorități mai mari, acces la resurse adecvate.

Reiterând existența unei legături strânse între abilitarea femeilor și dezvoltarea economică¹³, considerăm că sunt necesare politici mai dedicate și mai bine ținute pentru asigurarea egalității între femei și bărbați și consolidarea legăturilor pozitive între abilitarea femeilor și dezvoltare. Respectiv, asigurarea condițiilor pentru abilitarea politică a femeilor (prin acțiuni afirmative și programe de instruire) și pentru cea economică (prin programe de antreprenariat și de instruire), trebuie abordate prioritar.

Promovarea proiectului de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie (care se află la Guvern), care prevede ordinul de restricție de urgență. Ajustarea sistemului de referire și al cadrului normativ în vederea asigurării accesului imediat la serviciile de refugiu, reabilitare pentru femei și copii – victime ale violenței domestice. Consolidarea continuie a capacităților structurilor / specialiștilor cu competențe în domeniu. Formarea culturii de “toleranță zero” față de VF.

Stabilirea unor indicatori de politici pentru domeniile sectoriale în scopul asigurării elaborării și monitorizării acestora prin prisma abordării complexe a egalității între femei și bărbați (gender mainstreaming). Este necesară efectuarea analizelor/studiilor per sector de politică prin prisma identificării problemelor și lacunelor de politici, totodată asigurând și analiza impactului de gen asupra populației în contextul implementării fiecărui document de politică strategică per sector.

Reiterăm necesitatea evaluării și a aspectelor planificării bugetare a sectoarelor de politică prin prisma principiului de asigurare a egalității între femei și bărbați; includerii planificărilor bugetare în contextul Cadrului Bugetar pe Termen Mediu pe fiecare sector.

Menționăm importanța organizării continue a campaniilor de informare a populației cu referire la aspectele egalității de gen în viața publică și privată, valoarea maternității și paternității, reconcilierea vieții de familie cu cea profesională, etc. Eliminarea stereotipurilor de gen prin programe educaționale și informare în masă a populației.

Promovarea femeilor la nivel de luare a deciziilor în poliție, Academia de Poliție, sectorul justiției, în instanțele de judecată, și forțele armate și crearea condițiilor decente de muncă; oferirea instruirii obligatorii cu privire la egalitatea de gen pentru judecători, procurori, polițiști și alți ofițeri ai organelor de aplicare a legii, în conformitate cu angajamentele și standardele internaționale; asigurarea participării femeilor pe platforme în domeniul păcii și securității și în dialoguri (cel puțin 30 la sută).

Importantă este și coordonarea ulterioară a obiectivelor strategice din domeniul egalității între femei și bărbați cu proiectele donatorilor pe acest segment. Cu toate că al doilea Plan de Acțiuni

¹³ Duflo, 2012

a conținut pentru prima dată și anumite resurse financiare care au fost estimate de Guvern în vederea realizării activităților planificate, multe dintre activitățile incluse nu aveau acoperire financiară, urmând să se identifice pe parcurs printr-un parteneriat comun Guvern- donatori- societatea civilă a resurselor necesare.

Dezvoltarea continuă a mecanismului de consultare a Guvernului cu OSC active în domeniul egalității de gen, inclusiv prin implicarea în dialogul Tripartit, grupul donatorilor, implicarea acestora la nivel de autorități publice centrale și locale.

Din partea OSC active în domeniul egalității de gen se propune concentrarea eforturilor asupra implementării Agendei Egalității de Gen: Propuneri pentru programul de guvernare în domeniul promovării egalității de gen pentru perioada 2014-2018, elaborate de ONG-ri.

Domeniile de prioritate ale Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 urmează a fi revăzute. Se propune racordarea priorităților naționale în domeniul egalității de gen cu domenii majore de dezvoltare și anume: Economia / Sărăcia ; Educația ; Sănătatea; Violența; Luarea deciziilor în societate și familie; Mass-media; Mediul ambiant. Lista urmează a fi discutată.

METODOLOGIA ELABORĂRII RAPORTULUI

În perioada iunie – august 2015 cu suportul Misiunii OSCE în Moldova echipa de experți Gender-Centru a realizat exercițiul de evaluare a implementării Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015.

Evaluarea implementării Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen pe anii 2010-2015 (în continuare PNAEG) a cuprins analiza rezultatelor implementării a 2 Planuri de Acțiuni pentru implementarea, în perioada 2010-2012 și 2013-2015, a programului menționat.

La baza metodologiei de evaluare au fost utilizate prevederile standardelor internaționale în domeniul egalității de gen¹⁴, normele și standardele de evaluare a politicilor, precum și terminologia elaborate de Organizația de cooperare economică și de dezvoltare¹⁵. La fel au fost utilizate și abordările propuse în Ghidul Metodologic pentru evaluarea intermediară și ex-post a politicilor publice (2010), elaborat de Cancelaria de Stat a Guvernului Republicii Moldova, pentru a asigura o abordare comună cu privire la evaluarea politicilor publice.

Drept reper metodologic a constituit evaluarea ex-post, care reprezintă analiza rezultatelor reale ale unei intervenții de politici publice finalizate care permite de a înțelege factorii de succes sau eșec și impactul mai vast al politicilor publice. Unul din obiectivele principale ale evaluării ex-post este producerea unor concluzii, care ar putea fi generalizate și aplicate pentru alte intervenții de politici publice – viitoare sau în derulare¹⁶.

La elaborarea prezentului Raport, au fost utilizate următoarele metode/instrumente:

➤ *Analiza documentelor relevante:*

- Analiza rapoartelor anuale de realizare a Planurilor de acțiuni pentru implementarea Programului¹⁷,
- Analiza rapoartele sectoriale / ministeriale în domeniu pentru anul 2012; rapoarte / informații a APL, Secțiilor / Direcțiilor de ASPF din raioanele țării;
- Informații / materiale statistice informative în domeniu (date statistice oficiale și oferite de organizații neguvernamentale);
- Analiza rapoartelor structurilor internaționale / donatorilor în domeniul de referință (lista referințelor)
- Analiza rapoartelor / informațiilor furnizate de structuri neguvernamentale
- Analiza studiilor relevante din domeniul (lista referințelor)

¹⁴ Recomandarea CM/Rec(2007)17 Standardele și mecanismele de asigurare a egalității de gen

¹⁵ DAC Evaluation Quality Standards, 2006

¹⁶ Comisia Europeană, Evalsed: Ghid pentru evaluarea dezvoltării socioeconomice, p.150.

¹⁷ www.mmps.gov.md

- *Interviuri cu persoane relevante*, efectuate în scopul identificării calității implementării politicilor / organizării serviciilor în domeniile de referință și elaborarea concluziilor și recomandărilor prezentului Raport:
- 2 Ședințe focus grup cu femei din localitățile rurale
- Interviuri cu primari și primare, unități gender din ministere, reprezentanți (-te) a Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Consiliilor raionale.
- Aplicarea chestionarelor adresate ONG-lor

S-a operat cu indicatori: cantitativi (Nr. de activități, nr. și categoriile de personal instruit, publicații mass-media, cazuri de violență în familie și trafic de ființe umane etc.) și calitativi (calitatea documentelor, rapoartelor sectoriale, a publicațiilor în domeniu, impactul activităților realizate, etc.). Astfel, a fost asigurată plenitudinea colectării informațiilor relevante prin combinarea instrumentelor calitative și cantitative. Metodele de lucru aplicate: statistice, analitice, comparative.

Lucrul asupra raportului a fost organizat pe etape, care au cuprins următoarele acțiuni:

1. Etapă: preparatorie (identificarea surselor pentru analiză (rapoartelor, studiilor, informațiilor statistice) și persoanelor relevante din domeniu
2. Etapă: de analiză a) a documentelor menționate, b) a datelor colectate în baza interviurilor, aplicării chestionarelor, focus grupuri
3. Etapă: de elaborare a raportului
4. Etapă: de validare a rezultatelor activității

Limitări și obstacole:

- calitatea joasă a rapoartelor;
- implicarea insuficientă a organizațiilor societății civile în procesul de evaluare;
- formularea generală și insuficient de clară a unor activități și indicarea în calitate de responsabili a instituțiilor irelevante;
- lipsa sau insuficiența de indicatori de performanță, dezagregați pe sexe, în dinamică în rapoartele analizate.

CAPITOLUL I. CONTEXTUL SOCIO-POLITIC DE ELABORARE A PNAEG

În conformitate cu prevederile Recomandărilor finale ale Comitetului ONU cu privire la eliminarea discriminării față de femei pentru Republica Moldova (august 2006), ale Planului național „Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006 – 2009” (Hotărârea Guvernului nr. 984 din 25.08.2006), în perioada anilor 2008-2009 în Republica Moldova s-a desfășurat un exercițiu amplu de elaborare a Proiectului Strategiei de asigurare a egalității de gen pe anii 2009-2015 (în continuare - Strategie).

Proiectul Strategiei a fost elaborat cu implicarea activă a reprezentanților structurilor de stat, a societății civile, a comunității academice. Constatările de bază, obiectivele și problemele identificate, domeniile de intervenție și indicatorii au fost validați în cadrul multiplelor discuții publice, conferințe naționale, mese rotunde¹⁸. Elaborarea unui asemenea act legislativ a fost condiționată de angajamentele Republicii Moldova, asumate prin ratificarea actelor internaționale în domeniul drepturilor omului, în special documentele care abordează egalitatea genurilor: Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), Convenția asupra drepturilor politice ale femeii (1952), Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1966), Convenția ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei din (1979), Platforma și Planul de Acțiuni de la Beijing (1995), Declarația Milenară (2000), Convențiile relevante ale OIM ș.a.

Totodată, în viziunea experților, necesitatea elaborării unui atare act legislativ era dictată și de situația pe țară la capitolul promovării egalității genurilor. Astfel, pe parcursul ultimilor ani în Republica Moldova se crease o situație specifică în domeniul menționat. Pe de o parte, în țară au fost întreprinse un șir de acțiuni care au dus la schimbări palpabile în domeniu: a fost adoptată Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (2006), aprobat Planul național „Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006 – 2009”, au fost create structuri instituționale cu competențe specifice; a crescut numărul femeilor în poziții decizionale: 21,7% din deputați sunt femei, prim-ministru - femeie, din 16 miniștri 5 erau femei, printre primari femeile constituiau 17, 9%. Republica Moldova s-a plasat în topul primelor 8 țări din Europa și 20 de state din lume (2008) cu privire la egalitatea genurilor, potrivit celui de-al treilea Raport cu referire la indexul global al egalității de gen, lansat de Forumul Economic Mondial.

În același timp, în pofida adoptării cadrului legal-normativ cu privire la asigurarea egalității genurilor, au fost identificate o multitudine de probleme ce vizează implementarea în practică a acestuia și anume: lipsa mecanismelor de implementare a documentelor nominalizate, insuficiență de acțiuni practice privind reducerea segregării de gen pe piața muncii, discrepanțe de gen referitoare la sistemul de protecție socială și sistemul de pensii, persistența stereotipurilor de gen care limitează posibilitățile de realizare personală și profesională și a femeilor și a bărbaților etc. În același timp, era în creștere numărul bărbaților decedați în urma suicidului și traumatismului, nivelul de alcoolizare a bărbaților, condiționate în mare măsură de factorii

¹⁸ O parte din activități au fost realizate cu suportul Proiectului „Abilitarea economică a femeilor”, implementat de UN Women cu susținerea financiară a Ambasadei Suediei în Moldova.

sociali. Au fost constatate transformări serioase a instituției familiei, care afectează deopotrivă femeile, bărbații și copiii. O prezentare mai amplă a problemelor identificate la acea etapă de dezvoltare se regăsește în documentul Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015¹⁹. În viziunea specialiștilor, problema asigurării egalității genurilor a fost abordată drept problemă de securitate națională²⁰.

Având în vizor obiectivul fundamental al politicii interne a Republicii Moldova de creare a condițiilor pentru îmbunătățirea calității vieții populației și prioritatea politicii externe de integrare în Comunitatea europeană, Strategia trebuia să contribuie la identificarea și promovarea unei viziuni de ansamblu asupra oportunităților, condițiilor și modalităților de realizare eficientă a egalității de gen, la fel la asigurarea abordării priorităților naționale prin prisma de gen în Republica Moldova. Elaborarea documentului s-a efectuat având drept repere documentele internaționale în domeniu precum sunt Declarația privind egalitatea dintre femei și bărbați ca criteriu fundamental al democrației, adoptată la a 4-a Conferință Ministerială Europeană privind Egalitatea dintre Femei și Bărbați (Istanbul, 13-14 noiembrie 1997), Declarația și Planul de Acțiuni, adoptat la al Treilea Summit al Șefilor de Stat și Guvernului Consiliului Europei (Varșovia, 16-17 mai 2005), Rezoluția privind realizarea egalității de gen: o provocare pentru drepturile omului și o premiză a dezvoltării economice, adoptată la a 6 Conferință Ministerială Europeană privind Egalitatea dintre Femei și Bărbați (Stockholm, 8-9 iunie 2006), Strategia de Bază pentru egalitate între femei și bărbați pentru perioadă 2001-2005, Foaie de parcurs pentru egalitate între femei și bărbați (2006-2010), Recomandarea CM/Rec(2007)17 a Comitetului de Miniștri a Consiliului Europei către statele membre privind standardele și mecanismele de asigurare a egalității de gen ș.a. La fel a fost explorată experiența țărilor care au adoptat și implementează un astfel de document ca România, Bulgaria, Irlanda, Danemarca, Kazahstan ș.a.

Pe parcursul lucrului asupra proiectului Strategiei au intervenit și unele condiții structurale și anume schimbarea procedurilor de adoptare a documentelor de politici – astfel, Strategia s-a transformat în Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015.

În temeiul art. 17 al Legii nr. 5-XVI din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.47-50, art.200), cu modificările ulterioare, Hotărârii Parlamentului nr. 87-XIII din 28 aprilie 1994 privind aderarea Republicii Moldova la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei și în scopul asigurării unei abordări complexe a egalității între femei și bărbați în documentele de politici din toate domeniile și la toate nivelurile de adoptare și aplicare a deciziilor, prin Hotărârea Guvernului Nr. 933 din 31.12.2009 a fost aprobat Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, Nr. 5-7, art Nr : 27).

¹⁹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=333441>

²⁰ Notă informativă la proiectul Strategiei de asigurare a egalității de gen pe anii 2009-2015 / Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

CAPITOLUL II. PROGRAMUL NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015 - INSTRUMENT DE PROMOVARE A EGALITĂȚII DE GEN ÎN REPUBLICA MOLDOVA

2.1. ANALIZA STRUCTURII ȘI CONȚINUTULUI PNAEG ȘI ALE PLANURILOR DE ACȚIUNI PENTRU IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI

Programul național de asigurare a egalității de gen în Republica Moldova pe anii 2010-2015 (în continuare – Program național/ PNAEG) prevede o abordare complexă de integrare a principiului egalității între femei și bărbați în documentele de politici din toate domeniile și la toate nivelurile de adoptare și implementare a deciziilor. Scopul acestui program rezidă în asigurarea promovării egalității de gen în viața economică, politică și socială a femeilor și bărbaților, aceasta constituind baza respectării drepturilor umane fundamentale ale tuturor cetățenilor țării.

În calitate de domenii prioritare pentru intervenții au fost selectate: Sfera ocupării forței de muncă și migrației de muncă, Sfera bugetară, Sfera participării la procesul decizional public și politic, Sfera protecției sociale și familiei, Sfera sănătății, Sfera educațională, Sfera violenței și traficului de ființe umane, Sfera creșterii nivelului de conștientizare publică.

Programul național are drept scop identificarea și asigurarea oportunităților, condițiilor și modalităților de realizare eficientă a egalității de gen în Republica Moldova. Documentul stipulează obiective generale și specifice, principii și acțiuni pe domenii, rezultate scontate și indicatori de progres și performanță, oportunități și constrângeri. Printre obiectivele generale ale Programului menționăm:

- a) conceptualizarea și fundamentarea politicii de stat în domeniul egalității de gen ca factor determinant de asigurare a dezvoltării durabile a țării și de creare a condițiilor adecvate pentru creșterea calității vieții populației;
- b) integrarea principiului egalității între femei și bărbați în politicile din toate domeniile și la toate nivelurile de adoptare și aplicare a deciziilor;
- c) asigurarea mecanismelor de implementare a cadrului normativ existent în domeniu;
- d) asigurarea unui management eficient al implementării egalității de gen la nivel național și local;
- e) sensibilizarea opiniei publice cu privire la prevenirea și eliminarea prejudecăților, stereotipurilor de gen și a condițiilor generatoare de situații discriminatorii în bază de gen;
- f) stimularea activității analitice inter/transdisciplinare în domeniul egalității de gen;
- g) dezvoltarea dialogului și parteneriatelor dintre autoritățile publice, societatea civilă și alte părți interesate.

Constatăm faptul că documentul aprobat la finele anului 2009 este unul complex, care a înglobat atât componentele strategice cât și cele praxiologice, demonstrând un răspuns ambițios al statului la subiectul asigurării egalității de gen pentru o perioadă limitată de cinci ani.

Programul din start a fost suplinit de Planul de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2010-2012, a Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015. La elaborarea Planului unele domenii de intervenție au fost concretizate, re-formulate, după cum urmează: Ocuparea forței de muncă și migrația, Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen, Participarea femeilor la procesul decizional, Protecția socială și familia, Ocrotirea sănătății, Educație, Combaterea violenței și traficului de ființe umane, Creșterea nivelului de conștientizare publică și mijloacele de informare în masă, Mecanismul instituțional național (ultimul a fost inclus în concordanță cu obiectivele generale ale Programului. Documentul includea 83 de activități, dintre care 46 de activități se înscriau în termenii de realizare 2010-2012 (fapt ce făcea mai complicată monitorizarea lor anuală).

În 2013 a fost elaborat și aprobat următorul Plan de acțiuni pentru perioada 2013-2015. Acest document a fost completat cu un domeniu nou și anume: 10. Asigurarea egalității de gen în sfera securității, ordinii de drept și serviciului militar. Documentul include Nr obiective și 134 activități.

Menționăm faptul că PNAEG pe anii 2010–2015 și planurile de acțiuni aferente au fost parțial elaborate în spiritul unei strategii naționale „umbrelă” (proiectul inițial fiind numit strategie), incluzând aspecte de implementare, monitorizare și analiză de gen a unor documente publice existente și a recomandărilor instituțiilor naționale și internaționale relevante.

Exercițiul de evaluare a permis identificarea unor limitări legate atât de calitatea informațiilor analizate cât și de accesibilitatea acestora. Astfel, cu referire la calitatea informațiilor menționăm mai multe aspecte: unele activități au avut un conținut extins și sofisticat, fapt ce a limitat monitorizarea și evaluarea acestora; în procesul de implementare a avut loc deplasarea priorităților or epuizarea unor activități. Totodată, constatăm insuficiență de informații despre unele activități dat fiind vizibilitatea redusă a proiectelor, accesul redus la informații / rapoarte.

În același timp, drept cea mai mare provocare în procesul elaborării și implementării ambelor planuri de acțiuni a fost invizibilitatea resurselor financiare, formularea fiind destul de ambiguă – în limita resurselor bugetare.

Menționăm că analiza rezultatelor implementării PNAEG este realizată prin corelarea oportunităților proiectate și a realităților obținute.

2.2. GRADUL DE IMPLEMENTARE A OBIECTIVELOR ȘI ACTIVITĂȚILOR STIPULATE ÎN PROGRAMUL NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN

În conformitate cu procedura de elaborare a politicilor publice planurile de acțiuni au fost structurate în baza următoarelor compartimente:

- Obiective cheie

- Activități
- Cadru de timp
- Responsabil
- Parteneri
- Indicator al progresului
- Buget (pe ani)

Gradul de implementare a obiectivelor și activităților proiectate era elucidat de către specialiștii abilitați în rapoartele anuale, care includeau informații cu referire la situația de facto a activităților din cele planificate. Fiecare activitate era abordată separat, fiind stabilit gradul de implementare în baza calificativelor: „Realizat” / „Realizat parțial” / „Nerealizat”, după caz suplinit cu recomandări și cu comentarii.

În continuare vom prezenta rezultatele generale de implementare a PNAEG structurate în conformitate cu Planurile de acțiuni. În vederea identificării progreselor și problemelor reale s-a recurs la analiza fiecărui plan de acțiuni luat în parte. Totodată, în vederea unei evaluări mai eficiente constatările au fost făcute pe domenii.

Menționăm faptul că la pregătirea prezentului raport, în urma analizei materialelor, s-a decis includerea ideilor și constatărilor de bază, în vederea identificării rezultatelor și tendințelor de dezvoltare a domeniilor de referință. Detalii cu referire la activitățile realizate pot fi găsite în rapoartele anuale de realizare a Planurilor de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015²¹.

2.2.1. IMPLEMENTAREA PLANULUI DE ACȚIUNI PENTRU IMPLEMENTAREA, ÎN PERIOADA 2010-2012, A PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015

1. OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ ȘI MIGRAȚIA

Domeniul *Ocupării forței de muncă și migrației* a fost identificat printre domeniile prioritare de la bun început. *La acest domeniu, Planul de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2010-2012, a PNAEG include 4 obiective specifice și 16 acțiuni.* Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 1.1. Creșterea angajării în rândul femeilor și reducerea discrepanței salariale în funcție de gen*
- Monitorizarea gradului de implementare a Strategiei naționale de dezvoltare în domeniul ocupării forței de muncă prin prisma dimensiunii de gen, care a pus baza colectării datelor în baza criteriului de gen

²¹ www.mmpsf.gov.md

- Crearea portalului guvernamental „Piața Muncii din Republica Moldova” (www.angajat.md), care oferă posibilitate angajatorilor de a vizualiza locurile vacante, iar persoanelor în căutarea unui loc de muncă (inclusiv femeilor) – acces la informații relevante;
- Realizarea studiului situațional al forței de muncă în mediul rural, inclusiv prin prisma de gen, de Institutul de Dezvoltare Urbana (2010), dar care nu este accesibil publicului larg
- Organizarea acțiunilor de informare a populației cu referire la posibilități de angajare în câmpul muncii; acțiunilor de promovare a profesiilor „ne-tradiționale” pentru femei și bărbați pe piața muncii; acțiuni de încurajare a participării femeilor pe piața muncii²²
- *La Obiectivul specific 1.2. Eliminarea tuturor formelor de discriminare pe piața muncii în bază de gen*
 - În 2010 conform Legii nr.168, Art. 1 al Codului muncii – „Noțiuni principale” – a fost completat cu noțiunile „hărțuire sexuală” și „demnitate în muncă”; Art. 9 și 10 au fost completate cu obligații suplimentare pentru salariați și angajatori. Hărțuirea sexuală manifestată ca discriminare poate fi pedepsită conform art. 173 din Codul penal.
 - Realizarea analizei beneficiarilor de concedii de îngrijire a copiilor (paternitate) prin prisma de gen (2011)
- *La Obiectivul specific 1.3. Promovarea abilitării economice a femeilor din zonele rurale.*
 - Implementarea componentei I: ”Instruire și consultanță” a Programului Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAET), de promovare și facilitare a implicării tinerilor din zonele rurale în activitatea antreprenorială²³, 42% fiind femei.
 - Organizarea cursurilor de instruire antreprenorială de ODIMM, cu suportul financiar al OIM (53 % din beneficiari fiind femei tinere); în cadrul Programului de instruire continuă “Gestiunea Eficientă a Afacerii” instruiți 2173 de agenți economici (incl. 69% femei).
- *La Obiectivul specific 1.4 Integrarea dimensiunii de gen în implementarea politicilor de gestionare a migrației.*
 - Realizarea mai multor acțiuni în domeniul protecției persoanelor afectate de fenomenul migrației²⁴.
 - În cadrul proiectelor OIM privind reîntoarcerea voluntară asistată a emigranților moldoveni în Republica Moldova (RVA), au fost acordate servicii de reintegrare social-economică femeilor și bărbaților²⁵.
 - Elaborată lista Indicatorilor și Șablonul Profilului Migrațional Extins (PME).
 - Realizat Studiul “Cartografierea diasporei moldovenești”²⁶.

²² Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2012) ; Menționat Proiectul „Protecția și abilitarea victimelor traficului de ființe umane și violenței domestice”, în parteneriat între APL și Asociația Femeilor de Afaceri din o. Bălți etc.

²³ Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2012)

²⁴ Proiectului finanțat de Uniunea Europeană și implementat de OIM Moldova în parteneriat cu Ministerul Muncii și Politicilor Sociale al Italiei și MMPSF din Republica Moldova „Abordarea Efectelor Negative ale Migrației asupra Minorilor și Familiilor Rămase în Țară”,

²⁵ Astfel, numai în anul 2011 OIM Moldova a acordat asistență RVA și servicii de reintegrare la 17 femei.

- În cadrul programelor sale axate pe protecția drepturilor migranților, OIM a acordat asistență pentru reîntoarcerea voluntară a străinilor iregulari pe teritoriul R.Moldova
- Crearea Birourilor Comune de Informare și Servicii în unele raioane²⁷

Probleme:

- În pofida adoptării cadrului legal cu referire la hărțuirea sexuală, se atestă deficiențe în implementarea acestuia. Fiind raportate de MAI câteva cazuri de HS (2011 - 6 cazuri, 2012 -2), nici unul nu a ajuns în instanța de judecată.
- Activitatea *Elaborarea standardelor în domeniul EG pentru promovarea participării egale a femeilor în procesul de luare a deciziilor economice și recomandarea acestora instituțiilor politice, economice și financiare* nu a fost realizată (necesitatea de reformulare)
- În pofida unor tendințe modeste de reducere a discrepanței de gen a salariilor, salariul mediu al femeilor constituia 76% (2011) din salariul mediu al bărbaților.

Rezultate: din 16 activități proiectate: Realizate – 11, Realizate parțial -2, Nerealizate – 3.

2. BUGETAREA SENSIBILĂ LA DIMENSIUNEA DE GEN

În vederea asigurării implementării segmentului *Bugetării sensibile la dimensiunea de gen* în planul de acțiuni au fost incluse 2 obiective specifice și 4 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 2.1. Elaborarea conceptului / viziunii bugetării sensibile la dimensiunea de gen (BSG) în contextul Republicii Moldova*
 - Elaborat draftul Conceptului privind bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen.
 - Organizarea instruirii specialiștilor în vederea elaborării Conceptului bugetării sensibile la dimensiunea de gen: vizite de studii în Austria pentru partenerii de implementare; Training pentru trainerii “Bugetele Sensibile la dimensiunea de Gen”²⁸.
 - Încercări de integrare a cursului de bugetare sensibilă la dimensiunea de gen la nivelul Academiei administrației publice pe lângă Președintele Moldovei.
 - Organizarea unor instruirii privind bugetele sensibile la dimensiunea de gen pentru GFP din ministerele cheie.

Probleme:

- Conceptul privind bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen nu a fost discutat la ședința Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați, dat fiind diferențe în abordarea subiectului.

²⁶ Studiul “Cartografierea diasporei moldovenești” a fost realizat cu suportul asociațiilor diasporei moldovenești în 4 țări membre UE de destinație ale migranților moldoveni: Italia, Franța, Marea Britanie, Portugalia/ Proiectul “Susținerea implementării componentei de migrație și dezvoltare a Parteneriatului de Mobilitate UE-Moldova”,

²⁷ Pe parcursul anului 2012 prin proiectul “Abilitarea economică a femeilor prin creșterea oportunităților de angajare în câmpul muncii în Republica Moldova” implementat de UNWomen în parteneriat cu MMPSF, și MF au fost replicate Birouri Comune de Informare și Servicii în 10 raioane. Pe parcursul implementării proiectului au beneficiat de serviciile prestate în cadrul Birourilor 5 422 persoane, dintre care 3235 femei și 2187 bărbați.

²⁸ Centrul Internațional de BSG, Academia Serviciului Public pe lângă Președintele Federației Ruse, iunie 2012/ suport UNWomen.

- Insuficiență de durabilitate, dat fiind selectarea inadecvată a persoanelor pentru instruire.
- Nu s-a reușit integrarea cursului de bugetare sensibilă la dimensiunea de gen la nivelul educației postuniversitare.
- Analiza procesului bugetar prin prisma dimensiunii de gen a domeniilor prioritare în cadrul Strategiei naționale de dezvoltare nu a fost realizată.

Rezultate: din 4 activități proiectate: Realizate – 1, Realizate parțial -1, Nerealizate – 2.

3. PARTICIPAREA FEMEILOR LA PROCESUL DECIZIONAL

În vederea asigurării implementării domeniului *Participarea femeilor la procesul decizional* în planul de acțiuni au fost incluse 1 obiectiv specific și 5 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 3.1. Creșterea reprezentării femeilor în pozițiile decizionale în viața politică și publică*
 - În vederea implementării recomandărilor tratatelor internaționale: Planul Național de Acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru 2011-2014 a fost amendat potrivit recomandărilor, adresate în cadrul procesului de Evaluare Periodică Universală 2 și altor structuri internaționale, care au inclus și dimensiunea de gen.
 - Promovarea femeilor în Aparatul Central și misiunile diplomatice și consulare MAEIE (conform prevederilor CEDAW)²⁹
 - Elaborarea în anul 2012 a proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, care prevede completarea Legii nr. 64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern, prin includerea cotei de participare minimă de 40% a ambelor sexe - menită să asigure promovarea participării active a femeii la luarea deciziilor și în structurile de reprezentare publică.
 - Valorificarea subiectului egalității de gen în cadrul programului de instruire a funcționarilor publici la Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele R.Moldova. Tematica dată este reflectată în materialele publicate în ziarul „Funcționarul public”; abordată în unele teze ale masteranzilor.
 - Realizarea de către ONG a analizei statutelor partidelor și platformelor electorale prin prisma de gen³⁰
 - Colectarea, analizarea și distribuirea de către CEC a datelor statistice dezagregate în funcție de sex privind participarea femeilor și bărbaților în organele decizionale, în special cu referire la alegerile locale din iunie 2011, alegerile parlamentare din noiembrie 2010. Informațiile au fost reflectate în rapoartele CEC, Raportul Combinat 4-5 cu privire la implementarea CEDAW în Moldova (2011) al MMPSF etc.

Probleme:

²⁹ la data de 25.06.2012 cu privire la personalul din Aparatul Central și misiunile diplomatice și consulare: din efectivul-limită de 386 de unități, 327 de posturi sunt ocupate, dintre care: 190 bărbați (58,1%) și 137 femei (41,9 %); ceea ce prezintă o evoluție comparativă la datele din 1.01.2011: din 335 posturi ocupate: 135 femei, 220 bărbați.

³⁰ Raportul Combinat 4-5 cu privire la implementarea CEDAW în Moldova (2011) al MMPSF

- Capacități insuficiente în cadrul Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele R.Moldova în valorificarea durabilă și calitativă a subiectului EG în proogramul de studii.
- Monitorizarea realizării de către Ministerul Justiției a acțiunii 3.1.4., precum și oferirea informației conform indicatorului de progres (numărul partidelor politice monitorizate) nu a fost realizată (este imposibilă).

Rezultate: din 5 activități proiectate: Realizate – 3, Realizate parțial -2.

4. PROTECȚIA SOCIALĂ ȘI FAMILIA

În vederea asigurării implementării domeniului *Protecția socială și familia* în planul de acțiuni au fost incluse 3 obiective specifice și 9 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul 4.1. Creșterea importanței maternității și paternității și promovarea repartizării egale a responsabilităților familiale de către bărbați și femei*
 - În vederea implementării recomandărilor tratatelor internaționale: organizarea în iulie 2012 a Atelierului de lucru cu scopul familiarizării specialiștilor din diverse structuri cu prevederile Convenției ILO nr.156 privind lucratorii cu responsabilități familiale, s-a decis organizarea studiului de compatibilitate a legislației R.Moldova cu prevederile Convenției.
 - Realizarea unor activități ample de implementare a sistemului integrat de servicii sociale pentru persoanele aflate în situații de criză (copii, bătrâni, invalizi etc.), având în vizor gama problemelor de gen din domeniul social (detalii în raport)³¹
 - Organizarea campaniilor, acțiunilor de informare la nivel național și local pentru promovarea responsabilităților egale între părinți în cadrul familiei, a importanței maternității și paternității, a taților-model, inclusiv: organizarea anuală a Festivalului Familia (luna mai) cu multiple activități³², plasarea spoturilor publicitare la TV; diseminarea materialelor informative etc.
 - Realizarea Studiului Utilizarea timpului (2012), BNS /Expert Group/UNDP³³, rezultatele căruia au fost utilizate în mai multe prezentări, elaborări de documente
 - Realizarea activităților cu referire la indicatori sensibili la gen³⁴: Elaborarea publicației „Femei și Bărbați în Republica Moldova: analiză în aspect teritorial” (2012); organizarea atelierelor de lucru privind Indicatorii de Dezvoltare Sensibili la Gen destinați unităților gender; ajustarea în manieră participativă a „Setului armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la gen” din perspectiva Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen.
 - Inițierea proiectului „Acces echitabil la servicii de educație timpurie de calitate pentru copiii din localitățile rurale”, de creare a Centrelor Comunitare de educație timpurie³⁵.
- *La obiectivul specific 4.2. Îmbunătățirea protecției sociale a femeilor în calitate de prestatori de servicii de îngrijire informală la domiciliu*

³¹ Raportul Social pe 2012; Raport PNAEG pentru 2012. Limbajul utilizat din document.

³² www.mmps.gov.md

³³ www.statistica.md

³⁴ Activitățile realizate de BNS cu suportul Proiectului comun ONU „Consolidarea Sistemului Statistic Național” www.statistica.md

³⁵ Detalii în Raportul de activitate a Ministerului Educației, 2012 www.edu.gov.md

- Elaborarea Raportului Social pentru anul 2012, care a inclus analiza realizărilor, problemelor și acțiunilor de viitor la subiectul vizat www.mmpsf.gov.md
- Completarea Anchetei de țară privind implementarea Programului de acțiuni al conferinței Internaționale pentru Populație și Dezvoltare de la Cairo (1994) "ICPD beyond 2014" care a inclus și un capitol dedicat egalității de gen, 2012 /MMPSF, UNFPA
- Direcționarea prestațiilor sociale către segmentele vulnerabile ale populației luând în considerare veniturile acestora, și aspectele de gen³⁶.
- *La obiectivul 4.3. Reducerea diferenței în quantumul pensiei femeilor și bărbaților:*
 - Inițierea discuțiilor cu referire la majorarea vârstei de pensionare a femeilor și impactul asupra situației economice a acestora, precum și asupra sistemului de pensionare în general: consultări MMPSF cu societatea civilă, sindicatele.

Probleme:

- Suprapunerea activităților, fapt ce împiedică evaluarea eficientă
- Elaborarea propunerilor de modificare a Legii cu privire la asistența socială, pentru a include prevederi vizînd oficializarea serviciilor prestatorilor de îngrijire informală la domiciliu, s-a extins pe o perioadă mai îndelungată fiind greu de estimat impactul.

Rezultate: din 9 activități proiectate: Realizate – 6, greu de evaluat -3.

5. OCROTIREA SĂNĂTĂȚII

În vederea asigurării implementării domeniului *Ocrotirea sănătății* în planul de acțiuni au fost incluse 3 obiective specifice și 12 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 5.1. Integrarea dimensiunii de gen în politicile din sectorul sănătății :*
 - Consolidarea capacităților specialiștilor din sistemul de protecție socială în domeniul HIV/TB³⁷ în baza recomandărilor organismelor internaționale.
 - Inițierea creării Platformei de comunicare pentru Femeile care trăiesc cu HIV în contextul respectării drepturilor acestora și dezvoltării capacităților de liderism în procesul de luare a deciziilor la nivel local și național³⁸
 - Elaborarea și aprobarea „*Instrucțiunii privind intervenția instituțiilor medicale în cazurile de violență în familie*”,³⁹

³⁶ Raport social pe 2012, MMPSF; Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2012), MMPSF.

³⁷ În cadrul proiectului „Reducerea Impactului Infecției HIV în Republica Moldova” finanțat de Fondul Global de Combateră a SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 8 sub egida MMPSF și în colaborare cu Centrul pentru Politici și Analize în Sănătate (Centrul PAS) și Fundația Soros - Moldova au fost organizate cursuri de instruire pentru asistenții sociali, pe parcursul anului 2012

³⁸ Cu susținerea financiară a PNUD Moldova, în cadrul proiectului „Suport pentru un răspuns bazat pe drepturi și gender sensibil la HIV”, MS a organizat Masa Rotundă cu genericul ”Platformă de comunicare pentru Femeile care trăiesc cu HIV în contextul respectării drepturilor acestora și dezvoltării capacităților de liderism”(septembrie 2012)

³⁹ Documentul aprobat de Ministerul Sănătății prin ordinul nr.155 din 24.02.2012

- Instruirea în calitate de Formatori a 75 lucrători medicali din republică⁴⁰, membri ai echipelor multidisciplinare raionale cu scopul prestării serviciilor medicale calitative.
- Elaborarea, editarea și distribuirea a 2000 exemplare „Compilație de acte normative în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane și a violenței în familie”, adresate primordial specialiștilor.
- Pregătirea a peste 100 profesioniști, inclusiv lucrători medicali din raioanele Orhei și Leova, în vederea aplicării mecanismului intersectorial de cooperare pentru asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale abuzului, neglijării, exploatării, traficului, cu accent pe procedurile intersectoriale⁴¹.
- Instruirea medicilor din cabinetele de sănătate a reproducerii din toate teritoriile administrative la subiectul Violența, abuzul sexual și traficul de ființe umane în rândurile femeilor.⁴²
- Colectarea, analiza și utilizarea de către MS la planificarea și implementarea politicilor sectoriale a indicatorilor medico-demografici dezagregați în funcție de vîrstă, sex și mediu.
- Aprobarea Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național strategic în domeniul securității demografice a Republicii Moldova 2011-2013, unul din obiective fiind Consolidarea capacităților statisticii medicale pentru ajustarea la cerințele internaționale⁴³
- *La Obiectivul specific 5.2. Reducerea discrepanței de gen în speranța de viață la naștere a femeilor și bărbaților*
 - Realizarea Studiului “Vulnerabilitatea femeilor din Republica Moldova la infecția HIV” (2010)/ UNAIDS, rezultatele căruia au fost pe larg utilizate la realizarea acțiunilor, elaborarea documentelor de politici.
 - Realizarea multiplelor acțiuni în scopul ameliorării sănătății mintale și fizice a populației : elaborarea și aprobarea Regulamentului-cadru al Centrului comunitar de sănătate mintală și a Standardelor minime de calitate pentru Centrul comunitar de sănătate mintală, a Programului Național privind sănătatea mintală pentru anii 2012– 2016; instituirea a 5 Centre comunitare de sănătate mintală ; organizarea anual a campaniei de informare dedicată Zilei Mondiale a sănătății mintale (10 octombrie) ș.a.⁴⁴
 - Organizarea activităților în domeniul prevenirii suicidului în rândul tinerilor prin sensibilizarea tinerilor, factorilor decizionali, instruirea lucrătorilor medicali⁴⁵ etc.
 - Organizarea activităților de prevenire și reducere a efectelor negative ale consumului nociv

⁴⁰ În cadrul Proiectului, susținut de Guvernul SUA și implementat de OIM, „Consolidarea Abordării Multidisciplinare în Atingerea și Asigurarea Vieții fără Violență”.

⁴¹ În cadrul Proiectului, susținut de Fundația OAK și UNICEF Moldova, și implementat de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului „Liber, puternic și protejat - spre un sistem mai bun de protecție a copilului în Moldova”.

⁴² Atelier de lucru cu tematica „Creșterea gradului de conștientizare a populației privind sănătatea și drepturile sexual-reproductive în Republica Moldova” (susținut de UNFPA), organizat în noiembrie 2012.

⁴³ Ordinul Ministerului Sănătății nr.969 din 15.12.2011

⁴⁴ Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2012), MMPSP.

⁴⁵ prin intermediul mass-media și Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „Neovita” și alte 15 Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor din republică // Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2012), MMPSP.

de alcool asupra sănătății publice : elaborarea și aprobarea Programului național privind controlul alcoolului pe anii 2012-2020 ; conferințe, mese rotunde, seminare, vizite de studii în vederea fortificării capacităților specialiștilor abilitați în domeniu ; marcarea anuală a Zilei Naționale fără alcool (2 octombrie).

- Realizarea acțiunilor în vederea realizării prevederilor Strategiei naționale antidrog pe anii 2011-2018 și a Planului național de acțiuni antidrog pentru anii 2011-2013.

- *La Obiectivul specific 5.3. Reducerea factorilor socio-economici ce favorizează mortalitatea maternă, în special în rândul femeilor din zonele rurale:*

- În vederea fortificării serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor au fost întreprinse un șir de acțiuni : revizuirea actelor normative care vizează oferirea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor; revizuirea curriculumului universitar, postuniversitar și de instruire continuă a USMF „Nicolae Testemițanu”, în vederea completării cu subiecte ce țin de sănătatea și dezvoltarea adolescenților; instruirea antenatală și anticoncepțională a adolescenților și cuplurilor tinere; seminare pentru colaboratori medicali; dezvoltarea cooperării intersectoriale pentru dezvoltarea adolescenților și promovarea serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor; elaborarea 2 Ghiduri pentru prestatorii de servicii prietenoase tinerilor etc. Drept rezultat, la sf. anului 2012 funcționau 28 CSPT (unele finanțate din Fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală).
- Inițierea a 2 studii : Studiul de bază de acoperire cu servicii de sănătate prietenoase tinerilor ; Studiul de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și practicilor adolescenților referitor la propria sănătate și dezvoltare (2012).
- Asigurarea «de jure» a dreptului persoanelor din grupurile vulnerabile și grupele de risc medical și social condiționate la asigurarea cu dispozitive medicale și contraceptive, prin modificarea respectivă a Normelor metodologice de aplicare în anul 2012 a Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală⁴⁶.
- Implementarea celui de-al patrulea Program Național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și a infecțiilor cu transmitere sexuală și a altor programe educaționale și de sănătate⁴⁷. Printre realizări : extinderea serviciilor specializate, de care beneficiau 100% din solicitanți, inclusiv femeile gravide și persoanele din categoria de vîrstă 15-24 ani.
- Realizarea activităților de promovare în societate a unui mod sănătos de viață, inclusiv în rândurile adolescenților și tinerilor, prin prisma Programului național de promovare a modului sănătos de viață pentru anii 2007-2015⁴⁸, în special dedicate zilelor mondiale de combatere a difrictor fenomenelor nocive.

Probleme:

- Insuficiență de informații dezagregate pe sexe în vederea estimării impactului activităților realizate.
- Suprapunerea activităților, respectiv deficiențe în evaluarea impactului per activitate.
- Capacități reduse a sistemului ocrotirii sănătății de asistență a femeilor vulnerabile la HIV/ CDI; statistici incomplete (în viziunea experților).

⁴⁶ aprobate prin ordinul comun nr.1239/253-A din 10.12.2012 al Ministerului Sănătății și Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, la nivelul asistenței medicale primare și specializate de ambulatoriu „persoanele din grupurile vulnerabile și grupele de risc medical și social condiționate sunt asigurate cu dispozitive medicale și contraceptive cu efect prolongat”, procurate de instituție.

⁴⁷ Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2012), MMPSF ; www.cnspl.md; www.cnsml.md

⁴⁸ Ibidem

Rezultate: din 12 activități proiectate: Realizate – 12 (conform raportărilor), dar greu de evaluat impactul unor activități.

6. EDUCAȚIE

În vederea asigurării implementării domeniului *Educație* în planul de acțiuni au fost incluse 2 obiective specifice și 7 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 6.1. Integrarea dimensiunii egalității de gen în politicile educaționale și în procesul educațional:*
 - În vederea implementării recomandărilor tratatelor internaționale relevante, au fost întreprinse măsuri de asigurare a accesului egal al fetelor și băieților la toate treptele de învățământ preșcolar, primar, gimnazial, liceal. Astfel, echilibrul de gen se menține la treapta preșcolară și la primele trepte de învățământ, discrepanțele de gen apar la treapta de învățământ secundar profesional (în favoarea băieților) și învățământul mediu de specialitate, învățământul superior (în favoarea fetelor).
 - Revizuirea curriculum-ului național în învățământul secundar general din perspectiva dimensiunii de gen (2010)⁴⁹ ; încercări de analiză prin prisma Drepturilor omului, incl. de gen, a Curriculumul învățământului secundar profesional ; reevaluată curricula din perspectivă de gen la psihopedagogie și pedagogie în colegiile pedagogice.
 - Reflectarea dimensiunii de gen inclusă în calitate de criteriu de evaluare a manualelor școlare participante la concurs.
 - Perspectiva de gen, în contextul drepturilor omului, este abordată prin module tematice în cadrul stagiilor de formare continuă a profesorilor la "Educație civică", "Directorii adjuncți pentru educație", "Clasele primare", "Educație tehnologică" în cadrul Institutului de Științe ale Educației. La USM implementat cursul "Gender și Educația" adresat psihopedagogilor.
 - AACordarea Burselor de studii fetelor și băieților în baza rezultatelor academice semestriale, inclusiv a burselor de merit. Oferirea de sprijin persoanelor vulnerabile pentru instruiți de orientare profesională⁵⁰.
- *La Obiectivul specific 6.2 Reducerea feminizării sistemului educațional în Republica Moldova*
 - Realizarea acțiunilor de promovare a dimensiunii de gen în dezvoltarea resurselor umane la diferite nivele de educație: promovarea specialităților netradiționale din perspectivă de gen în rândul fetelor și băieților în cadrul *Zilelor ușilor deschise* în instituțiile secundar profesionale, mediu de specialitate și superior, în timpul *Tîrgului profesiilor*, expozițiilor *Fabricat în Moldova etc.* Drept rezultat : creșterea treptată a numărului fetelor și băieților la specialități netradiționale⁵¹.

⁴⁹ Cu suportul UNFPA

⁵⁰ În cadrul proiectelor de prevenire și combatere a traficului de ființe umane și a violenței domestice, Organizația Internațională pentru Migrație, a acordat sprijin financiar pentru instruiți de orientare profesională și ca parte a asistenței de lungă durată, la 16 persoane în vîrstă de 15-20 ani (3 fete, 2 băieți, 9 femei și 2 bărbați), foști absolvenți ai instituțiilor rezidențiale (școli-internat).

⁵¹ Portretul statistic al femeilor și bărbaților. BNS www.statistica.md

- Promovarea egalității de gen în cadrul orelor de dirigenție și la orele de educație tehnologică, în instituțiile gimnaziale, unde modulele se solicită conform intereselor copiilor.

Probleme :

- În pofida eforturilor depuse, nu s-a reușit reducerea semnificativă a feminizării sistemului educațional
- Domeniul învățământului secundar profesional rămâne puternic marcat de stereotipuri de gen, necesitând o intervenție în profunzime și de durată.
- Dat fiind faptul că datele statistice nu sunt prezentate în evoluție comparativă, este greu de estimat progresul activităților.

Rezultate: din 7 activități proiectate: Realizate – 7 (conform raportărilor), dar greu de evaluat impactul unor activități.

7. COMBATEREA VIOLENTEI SI TRAFICULUI DE FIINTE UMANE

În vederea asigurării implementării domeniului *Combaterea violenței și traficului de ființe umane* în planul de acțiuni au fost incluse 3 obiective specifice și 15 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 7.1. Anihilarea violenței în familie și în bază de gen, precum și a traficului de ființe umane, în particular cu femei și fete.*
- Crearea grupurilor de lucru interinstituționale în scopul îmbunătățirii legislației naționale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane la inițiativa Secretariatului Permanent.
- Elaborarea și aprobarea de către MMPSF a Planului instituțional de activitate pe segmentul de prevenire și de combatere a traficului de ființe umane în conformitate cu prevederile strategiei menționate, pentru perioada 2012-2016.
- Consolidarea capacităților Secretariatului Permanent (SP) al Comitetului național de combatere a traficului de ființe : susținerea financiară și expertiză (OIM) în instalarea în cadrul SP a unei baze de date de colectare a datelor în domeniul traficului, efectuarea unui studiu de fezabilitate în domeniul compensării victimelor traficului de persoane etc.
- Consolidarea capacităților Centrului pentru Combaterea Traficului de Persoane (CCTP), a procurorilor din direcția de combatere a TFU din cadrul Procuraturii Generale, a procurorilor, ofițerilor și polițiștilor din raioanele Republicii Moldova⁵².
- Instruirea medicilor în identificarea victimelor violenței domestice și referirea pentru asistență necesară ; crearea echipei de formatori (MS, UNFPA, OIM, suport Guvernul SUA).
- Dezvoltarea serviciilor pentru victimele violenței (inclusiv trafic de ființe umane), în special femei și fete. În scopul asigurării durabilității programelor de asistență de reintegrare pe termen lung, au beneficiat de finanțare din bugetul de stat mai multe centre din țară⁵³

⁵² În 2012, în comun cu Institutul Național al Justiției, cu Procuratura Generală și CCTP, Consultantul OIM a elaborat o curriculă pentru seminare de instruire a procurorilor, judecătorilor, ofițerilor și polițiștilor, axată pe calificarea traficului de persoane, îmbunătățirea cooperării victimei, tehnici de interviu a victimei și protecția victimei și a organizat în baza acestei curricule seminare (suport Guvernul SUA).

⁵³ Centrul de asistență și protecție din Chișinău (CAP), Centrul de criză ”SOTIS”, Centrul Maternal- Cahul, Centrul de la Căușeni cu două entități // Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2012), MMPSF

- Elaborarea Conceptului serviciilor de rehabilitare pentru agresorii familiari în Republica Moldova / Deschiderea Centrului de asistență și consiliere pentru agresorii familiari din orașul Drochia (1 decembrie 2012) cu suportul OIM, UNFPA, OSCE.
 - Realizarea programelor de instruire pentru specialiștii implicați în intervenția cu VF la nivel național⁵⁴, în baza perspectivei de gen. În contextul asigurării instruirilor specialiștilor din cadrul EMD, în anul 2012 a început o nouă etapă de implementare a SNR prin extindere la nivel local, instruire continuă de consolidare a echipelor multidisciplinare etc⁵⁵.
 - Realizarea Studiului “Violența față de femei în familie” (2011)/ BNS, UNFPA, UNDP, UNWomen <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&id=3626>
 - Organizarea campaniilor de informare și conștientizare, inclusiv campania de 16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen, pentru publicul larg privind problema violenței față de femei, fete și băieți, inclusiv TFU⁵⁶. Drept rezultat: Creșterea sensibilizării unor categorii a populației - spre înțelegerea fenomenului VF drept încălcare a drepturilor omului / Estimativ – acoperirea populației este în jur de 1 mln.de persoane (datorită reflectării activităților menționate în mass-media).
 - Inițierea pilotării procesului de colectare a datelor în raioanele selectate; în 2012 MMPSF a elaborat Fișa - Raport semestrial privind cazurile de violență în familie înregistrate în domeniul social privind activitatea Secțiilor/Direcțiilor de asistență socială și de protecție a familiei în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, plasată pe web MMPSF.
- *Obiectivul specific 7.2 Combaterea manifestării cazurilor de violență față de fete și băieți în sistemul educațional.*
 - Semnat Memorandumul de colaborare în vederea implementării proiectului „Liber, puternic și protejat – spre un sistem mai bun de protecție a copilului în Moldova” între MMPSF, MED, MS, MAI, Consiliul raional Leova și Orhei, CNPAC și CIDDC. Pilotarea instrucțiunilor privind aplicarea mecanismului de cooperare interinstituțională⁵⁷.

⁵⁴ În platforma Institutului Național de Justiție cu suportul Misiunii OSCE în Moldova organizate instruirile pentru judecători, procurori, polițiști și avocați la subiectul ”Implementarea Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie”. Menționăm că în programele de instruire inițială și continue ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, precum și cursurile Institutului de formare profesională continuă și cercetări științifice aplicative al Academiei, la disciplina „Activitatea administrativă” și Specializarea „Poliția de Ordinea Publică” au fost incluse module speciale cu denumirea: „Prevenirea și combaterea violenței în familie și a traficului de ființe umane”; „Activitatea poliției în vederea prevenirii și combaterii delictelor ce atentează la moralitate și a delictelor din sfera relațiilor familiare; instruirii la subiectele: “Probleme actuale privind răspunderea penală pentru traficul de persoane”, „Tratamentul victimelor traficului de ființe umane” etc., elaborate referate, teze de licență și de master.

⁵⁵ Pe parcursul 2012, MMPSF, în parteneriat cu OIM și ONG „Medicii Lumii” au organizat 4 ateliere regionale care au constituit o platformă pentru schimb de experiență și bune practici între specialiștii echipelor multidisciplinare raionale, antrenând 12 echipe multidisciplinare etc.

⁵⁶ Menționăm susținerea unor activități din partea organelor APL din unele raioane, în special Bălți, Drochia, Comrat, Șoldănești, Vulcănești, ș.a. Realizarea: Săptămânii de luptă împotriva TFU (octombrie), Ziua Europeană de luptă împotriva traficului de ființe umane etc. Detalii: Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea PNAEG pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2012), MMPSF

⁵⁷ Conform prevederilor Memorandumului de colaborare, au fost realizate prin: testarea Fișei de sesizare a cazului suspect de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului; instituirea Registrului de evidență a sesizărilor privind cazurile suspecte de abuz (la nivel comunitar); testarea instrumentului - Interviu de protecție a copilului; instruirea membrilor echipelor multidisciplinare și acordarea asistenței necesare în procesul de monitorizare a copiilor victime și potențialelor victime ale abuzului, neglijării și exploatării.

- Elaborarea modulelor de instruire privind contracararea violenței în instituțiile pedagogice și în programele de formare a personalului didactic și a oficialilor / inițierea pilotării acestora.
- Organizarea activităților de informare în instituțiile de învățământ (personal didactic și elevi/studenti) vizînd problema violenței față de fete și băieți, precum și femei drept încălcare a drepturilor omului⁵⁸
- *Obiectivul specific 7.3. Îmbunătățirea serviciilor de rehabilitare și reintegrare a victimelor traficului de ființe umane și violenței, în particular femei și fete*
- Elaborarea Ghidului cu privire la identificarea victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane, / editarea a 4000 de exemplare (suport Medicine du Monde)
- Instruirea EMD, inclusiv la nivel comunitar (MMPSE/ OIM, Societatea Crucii Roșii). Includerea dimensiunii de gen în procesul acordării asistenței de reintegrare victimelor violenței în familie și a victimelor traficului de persoane de către prestatorii de servicii de asistență din raioanele respective, la fel în programele analitice și planurile tematice la disciplinele „Etica și deontologia polițienească” și „Drept constituțional” etc.
- Susținerea metodologică acordată pentru trei centre ce acordă servicii victimelor violenței în familie/traficului de ființe umane.

Probleme:

- Suprapunere de activități, greu de estimat impactul acestora
- Raportarea dublă a activităților
- Raportări incomplete
- Deficiențe în colectarea datelor statistice cu referire la VF

Rezultate: din 15 activități proiectate: Realizate – 12 (conform raportărilor), realizate parțial – 3, dar greu de evaluat impactul unor activități.

8. CREȘTEREA NIVELULUI DE CONȘTIENTIZARE PUBLICĂ ȘI MIJLOACELE DE INFORMARE ÎN MASĂ

În vederea asigurării implementării domeniului *Creșterea nivelului de conștientizare publică și mijloacele de informare în masă* în planul de acțiuni au fost incluse 3 obiective specifice și 8 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul 8.1. Stimularea prezentării imaginilor pozitive a femeilor și bărbaților și a statutului, responsabilității lor egale în sfera publică și privată*
- Propuse modificări la Legea presei nr. 243-XIII din 26 octombrie 1994, Legea nr.1227-XIII din 27 iunie 1997 cu privire la publicitate, Codul audiovizualului nr. 260-XVI din 27 iulie 2006 cu scopul obligării publicațiilor periodice și agențiilor de presă să utilizeze un limbaj non-sexist, și prezentarea imaginii femeii și bărbatului prin prisma drepturilor egale în toate sferele vieții.
- *La Obiectivul specific 8.2. Combaterea imaginii sexiste în spoturile publicitare și mijloacele de informare în masă*

⁵⁸ În special în contextul Festivalului Familia (mai), Zilei Internaționale a Copilului (1 iunie) etc.

- Identificarea și soluționarea unor cazuri de publicitate cu caracter sexist⁵⁹
- Diseminarea manualului elaborat de Consiliul Europei "Women and journalists first" către consiliul CCA, Asociația Presei Libere, și altor instituții relevante cu titlu de examinare și implementare în vederea sensibilizării specialiștilor instituțiilor media.
- *La Obiectivul specific 8.3. Creșterea gradului de conștientizare în rândurile femeilor și bărbaților, fetelor și băieților privind drepturile omului*
- Diseminate unele informații despre CEDAW.

Probleme:

- Nu s-a reușit consolidarea capacităților jurnaliștilor și factorilor de decizie din domeniul mass-media privind principiile egalității de gen drept fundament al drepturilor omului
- Lipsa informațiilor cu referire la realizarea activităților
- Nu s-a reușit integrarea dimensiunii de gen în codul de conduită al jurnalistului
- Nu a fost elaborată Strategia de comunicare a Guvernului privind promovarea egalității de gen
- Nu au fost pregătite broșuri cu referire la CEDAW, Protocolul Opțional la aceasta, Mecanismul de depunere a reclamațiilor la Raportorul Special privind violența față de femei etc.

Rezultate: din 8 activități proiectate: Realizate – 4 (conform raportărilor), ne realizate – 4.

9. MECANISMUL INSTITUȚIONAL NAȚIONAL

În vederea asigurării implementării domeniului *Mecanismul instituțional național* în planul de acțiuni au fost incluse 2 obiective specifice și 7 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 9.1. Îmbunătățirea responsabilității pentru egalitate de gen*
- Revizuirea funcțiilor/statutului și fișelor de post a unităților gender din cadrul ministerelor și agențiilor guvernamentale
- Consolidarea într-o oarecare măsură a capacităților membrilor Comisiei guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați prin organizarea întâlnirilor cu experți internaționali la subiectul monitorizare și evaluare a CEDAW, standardele internaționale în domeniul VF.
- Consolidarea capacităților unităților gender prin instruire la diferite subiecte: utilizarea și interpretarea datelor statistice sensibile la dimensiunea de gen în contextul, prevenirea HIV, Abordarea integratoare a genului în politicile publice, ș.a.
- Consolidarea capacităților organelor judiciare prin instruire⁶⁰ :

⁵⁹ De ex.: plângerea doamnei Mariana Cebotari privind difuzarea de către postul de televiziune "Jurnal TV" unui reportaj denigrator; CCA sancționând ÎCS "Jurnal de Chișinău Plus" SRL prin avertizare publică. Cazul cu spotului publicitar al companiei ÎM "Sun Communications" SRL, care denigra imaginea femeii datorită mesajului sexist pe care îl avea spotul. În urma eforturilor conjugate ale tuturor actorilor implicați (CCA, MMPSF, Gender-Centru), spotul vizat a fost retras..

⁶⁰ Institutul Național de Justiție (INJ), în parteneriat cu Misiunea OSCE în Moldova a organizat seminare judecătorești, procurori, avocați cunoscători „Particularitățile examinării cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie”, „Interpretarea și aplicarea Legii nr.121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității” (în parteneriat cu PNUD Moldova). În total, numai în 2012 au fost instruiți 566 persoane.

- *La Obiectivul specific 9.2. Consolidarea rețelelor de parteneriat și susținerea dialogului social*
- Formarea și instruirea grupului interministerial de lucru, care a lucrat asupra elaborării raportului consolidat (patru și cinci) al Guvernului privind implementarea CEDAW (2011)

Probleme:

- Nu s-a reușit Instituirea unităților gender la nivel raional
- Lipsa informațiilor cu referire la consolidarea capacităților oficiului avocatului poporului în problemele aferente discriminărilor pe bază de sex
- Impactul unor activități greu de estimat

Rezultate: din 7 activități proiectate: Realizate – 5 (conform raportărilor), ne realizate – 2.

Concluzie generală: *dintr-un număr total de 83 de activități planificate: au fost realizate 61, 12 au fost realizate parțial, iar 10 activități nu au fost realizate. O parte din activitățile planului au fost extinse, fiind incluse în noul Plan de acțiuni pentru anii 2013-2015 de implementare al Programului național de asigurare a egalității de gen.*

2.2.2. IMPLEMENTAREA PLANULUI DE ACȚIUNI PENTRU IMPLEMENTAREA, ÎN PERIOADA 2013-2015, A PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015

I. OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ ȘI MIGRAȚIA

La acest domeniu, Planul de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2013-2015 a PNAEG include 5 obiective specifice și 28 activități. În cadrul exercițiului de analiză formularea unor obiective și activități din planul anterior a fost revizuită. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 1.1. Elaborarea și punerea în aplicare a măsurilor speciale menite să asigure implementarea deplină a tratatelor internaționale și regionale relevante*
 - Elaborat și aprobat Planul de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2014-2015, a Observațiilor Finale ale Comitetului ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (octombrie 2013), pe marginea Raportului periodic patru-cinci combinat al Republicii Moldova cu privire la implementarea CEDAW (HG nr 525 din 03.07.2014)
 - Elaborate: Raportul anual al Planului de acțiuni pentru implementarea Observațiilor finale ale Comitetului pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale (mai 2011), pe marginea celui de-al doilea Raport periodic al Republicii Moldova de implementare a Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și cultural (HG Nr. 974 din 21.12.2012); Raportul de implementare a Cartei Sociale Europene revizuite la capitolul Grup Tematic Copii, Familii, Migranți care se referă la analiza gradului de implementare a următoarelor articole: Art.7 (p.1-4, 7-10), 8, 16, 17 (p.1,2), 19 (p.7,8), 27 (p.2)).
- *La obiectivul specific 1.2. Creșterea angajării în rândul femeilor șomere și reducerea discrepanței salariale în funcție de gen*
 - Realizat Auditul de gen în cadrul ANOFM (cu suportul OIM) și Audit de gen în cadrul Inspectoratului de Stat al Muncii (cu suportul UNWomen)
 - Organizate multiple acțiuni de informare cu privire la accesul egal la serviciile și programele promovate pe piața muncii, organizate sub coordonarea MMPSF / ANOFM. ANOFM a venit cu servicii noi pe piața muncii inclusiv prin intermediul mijloacelor electronice: www.anofm.md, www.angajat.md, www.e-angajare.md, care pun la dispoziția publicului informații cu referire la posibilități de angajare etc.⁶¹ Menționăm activitatea Centrelor de Informare amplasate în Agențiile teritoriale Chișinău, Bălți și

⁶¹ Raport social, 2013; Raport Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2014) / MMPSF

- Cahul, prestarea serviciilor prin intermediul telefonului Centrul de apel - Piața Muncii⁶². Editate și diseminate materiale informative în domeniul angajării; organizate târguri a locurilor de muncă vacante. Dinamica angajării și serviciilor prezentată (tabel 1-3, anexe)
- Crearea Birourilor Comune de Informații și Servicii (BCIS) în cadrul APL, prin intermediul cărora populația este asistată pe diverse subiecte. Totodată, dincolo de acțiunile organizate, unii experți pun problema duplicității în acest sens a activităților BCIS și ATOF; a cost eficienței și durabilității acestora⁶³.
 - Realizarea activităților organizate de OSC în parteneriat cu structurile de stat, APL⁶⁴.
- *La Obiectivul specific 1.3. Eliminarea tuturor formelor de discriminare în bază de gen pe piața muncii*
 - Realizarea unor acțiuni de dezvoltare a capacităților instituționale pentru unele companii private din Republica Moldova în ajustarea și adoptarea procedurilor interne din perspectiva de gen⁶⁵
 - Elaborarea Notei cu referire la concediul de paternitate "Importanța concediului paternal pentru egalitatea de gen"⁶⁶; a Notei analitice privind concediul de îngrijire a copilului⁶⁷.
 - Realizarea Studiului „Cererea și oferta serviciilor de educație timpurie și preșcolară din perspectiva angajării femeii în câmpul muncii”⁶⁸.
 - *La Obiectivul specific 1.4. Promovarea abilitării economice a femeilor prin acordarea consultațiilor financiare și organizarea cursurilor de instruire și re-profilare în zonele rurale și urbane, facilitarea accesului femeilor la proiectele investiționale*
 - Organizarea activităților ODIMM, care prin administrarea Fondului de Garantare a Creditelor (FGC), a acordat garanții financiare pentru credite întreprinderilor, inclusiv celor gestionate de femei (în 2014 - 43,1%).
 - Implementarea proiectelor de instruire în lansarea afacerilor: Programului ”Gestiunea

⁶² Consultanță sau informații despre piața forței de muncă: formînd din RM numărul de telefon 0 8000 1000 (apel gratuit) și din străinătate +373 22 83 84 14 (apel taxabil).

⁶³ BCIS organizate în cadrul proiectului “Abilitarea economică a femeilor”, implementat de UNWomen, suport Ambasada Suediei în Moldova.

⁶⁴ Proiectul Proiect “Fit for Fair – ÎNVĂȚARE GLOBALĂ PENTRU MUNCĂ DECENTĂ ÎN INDUSTRIA ARTICOLELOR SPORTIVE” (Gender-Centru, cu suportul Comisiei Europene); Proiectul “CIVITA” / proiectul „Abilitarea femeilor din localitățile rurale”) implementat cu sprijinul financiar al Fundației Soros-Moldova (FSM) și al Guvernului Suediei ș.a.

⁶⁵ Proiectul "Angajatori pentru Non-discriminare" (2014-2017), implementat de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare

⁶⁶ <http://progen.md/?pag=n&opa=view&id=247&tip=publicatii&start=&l=>

⁶⁷ <http://progen.md/?pag=n&opa=view&id=286&tip=publicatii&start=&l=> Notele au fost elaborate în cadrul proiectului CPD "Agenda Schimbarii pentru Egalitate de Gen în Politici Publice", susținut de Fundația Est-Europeană, din resursele acordate de Guvernul Suediei prin intermediul Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida) și de către Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei.

⁶⁸ Gender-Centru, Sociopolis, Centrul Politici Educaționale USM), cu suportul UNICEF și UN Women în cooperare cu Ministerul Educației și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei. În pofida recomandărilor valoroase, nepublicarea studiului limitează utilizarea acestuia.

Eficientă a Afacerii”, (Ministerul Economiei / ODIMM); Proiectului Rețeaua regională a incubatoarelor de afaceri „Black Sea BI-Net”⁶⁹ (ODIMM); Programului național de abilitare economică a tinerilor (PNAET), întru susținerea tinerilor din zona rurală în dezvoltarea afacerii proprii (44,5% din cei instruiți –femei).

- Organizarea cursurilor de instruire antreprenorială în cadrul Programului-pilot de atragere a remitențelor în economie “PARE 1+1” pentru anii 2010-2015”, la care au participat 498 migranți și rudele de gradul I ale acestora (în anul 2014, 29,3% fiind femei).
 - Pe parcursul anilor 2000 – 2014, prin intermediul programelor Fondului Internațional pentru Dezvoltare Agricolă (IFAD), 894 de femei (37% din numărul total) au beneficiat de suport financiar (de cca 175 mln. lei), pentru dezvoltarea activităților agricole.
 - Inițierea creării unei platforme de comunicare și cooperare între mediul științific și cel de afaceri în cadrul Forumului „Știință – Business” (11 decembrie 2014).
 - Stabilirea Platformei Femeilor Antreprenoare din Moldova (PFAM) - "La o ceașcă de ceai" (din decembrie, 2013) la inițiativa ODIMM în parteneriat cu Delegația Uniunii Europene în Moldova și alți parteneri de dezvoltare. În 2014 peste 230 de femei de afaceri din Moldova s-au întrunit în cadrul PFAM, beneficiind de schimb de experiență; adresând Guvernului și propuneri de dezvoltare a antreprenoriatului feminin⁷⁰.
 - Organizarea de către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare a activităților de facilitare în crearea locurilor de muncă cât mai atractive, în special pentru femei⁷¹.
- *La Obiectivul specific 1.5. Integrarea dimensiunii de gen în programele și planurile de implementare și monitorizare a migrației*
 - Organizarea de către MMPSF, MAEIE a procedurii de negociere și semnare a acordurilor interguvernamentale în domeniul protecției sociale; negocierea acordurilor bilaterale în domeniul migrației de muncă, fiind semnate Acorduri bilaterale cu: Austria, Romania, Rusia, Belgia, Lituania, Letonia, Grecia, ș.a.
 - Realizarea Cercetării statistice „Tranziția de la școală la muncă (TSM)” (2013)⁷².
 - Organizarea acțiunilor de suport pentru revenirea tinerilor migranți (femei și bărbați) cu studii în străinătate în vederea angajării lor pe piața muncii din Republica Moldova, prin

⁶⁹ Finanțat prin Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (IEVP) și Instrumentul de Asistență pentru Preaderare (IPA) în cadrul Programului de cooperare transfrontalieră în bazinul Mării Negre 2007 – 2013,

⁷⁰ La 9 decembrie 2014 peste 80 de antreprenoare au participat la Forumul Național al Femeilor în Afaceri, care s-a desfășurat sub genericul „Femeile pot persevera, obține, transforma” (suport UNWomen/ Guvernul Suediei), în urma căruia participantele au adresat o rezoluție organelor de stat cu competențe în domeniu, în vederea modificării legislației și instituirii programelor specializate pentru dezvoltarea antreprenoriatului feminin.

⁷¹ Elaborat Ghidul privind „Oportunități de finanțare în sectorul agroindustrial al Republicii Moldova” ; în anul 2014, au fost create 23, 096 locuri de muncă, dintre care 9,149 destinate femeilor. Cele mai multe locuri de muncă pentru femei au fost create prin intermediul Măsurii 1 „Stimularea creditelor producătorilor agricoli de către instituțiile financiare, inclusiv de către asociațiile de economii și împrumut” (3,409 locuri de muncă), Măsurii 5 „Stimularea investițiilor pentru procurarea tehnicii și utilajului agricol, precum și a echipamentului ce formează sisteme de irigare” (2,605 locuri de muncă) și Măsurii 8 „Stimularea investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii postrecoltare și procesare” (1,084 locuri de muncă).

⁷² Cercetarea desfășurată grație asistenței tehnice din partea Proiectului “Work4Youth”¹ (W4Y – muncă pentru tineri) în cadrul Proiectului „Programul Biroului Internațional al Muncii (BIM) Ocuparea Tinerilor”, finanțat de Fondul MasterCard.

intermediul organizării unor conferințe, traininguri, ateliere de lucru, rețele de comunicare etc.⁷³

- Atenție sporită a fost acordată lucrului cu diaspora: evenimente publice, congrese, seminare, etc. în vederea explorării oportunităților de dezvoltare a afacerilor în țara de origine⁷⁴.

Dincolo de constatările cu referire la implementarea activităților stipulate în planurile de acțiuni, tabloul nu poate fi complet fără abordarea rezultatelor menționate în raport cu rezultate proiectate în PNAEG la nivel strategic și anume: a) reduce diferențele în remunerarea femeilor și bărbaților; b) redusă segregarea bazată pe gen pe piața muncii; c) redusă discriminarea de gen pe piața muncii; d) crescut antreprenoriatul în rândul femeilor, în special în zonele rurale; e) îmbunătățită protecția socială a migranților, în special femei.

Astfel, din analiza prezentată mai sus, **concluzionăm că:**

- În urma acțiunilor Guvernului și partenerilor implicați au fost reduce diferențele în salarizarea femeilor și bărbaților de la 28% la 12,8%⁷⁵.
- Poate fi constată reducerea într-o oarecare măsură a segregării în bază de gen pe piața muncii, dacă operăm cu statisticile în creștere a numărului de persoane încadrate în munci netradiționale.⁷⁶
- Evaluarea reducerii discriminării de gen pe piața muncii este greu de realizat dat fiind lipsa statisticilor relevante. Totodată, există multiple exemple (din surse informale) despre existența cazurilor de discriminare a femeilor gravide în câmpul muncii (la angajare și pe parcurs), a femeilor în etate, a mamelor cu copii etc.
- Datele statistice cu referire la activitățile realizate ne demonstrează o creștere a numărului de persoane instruite în domeniul afacerilor, inclusiv femei, resurse financiare oferite pentru business. În același timp, în pofida creșterii numărului oficial al persoanelor care au început businessul, înafara raportărilor a rămas componenta calitativă (câte femei au început afacerea, cite au supraviețuit și merg mai departe, cu ce capital operează, mărimea afacerii etc.).
- Finalitatea cu referire la îmbunătățirea protecției sociale a migranților, în special femei, este greu de evaluat. În perioada de raportare accentele s-au pus pe crearea cadrului legal-

⁷³ „Împreună creștem Business la PUTEREA FEMININ!"; Conferința „Împreună creăm viitorul acasă!", campania informațională cu genericul „Beneficiile asocierii" etc. Pe parcursul anului 2014, ODIMM în parteneriat cu Delegația Uniunii Europene, BERD și alți parteneri, a organizat 3 evenimente, la care au participat cumulativ circa 390 de femei. Menționăm conlucrarea dintre ODIMM, ministerele de resort, patronatele și ONG-ri.

⁷⁴ A fost elaborat și aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 339 din 20 mai 2014 Planul de acțiuni pentru anii 2014-2016 privind susținerea reintegrării cetățenilor reîntorși de peste hotare, printre obiectivele căruia se înscriu și susținerea reintegrării cetățenilor reîntorși din zonele rurale, în special a femeilor, prin intermediul programelor de promovare a investițiilor agricole și non-agricole.

⁷⁵ Aceste cifre sunt discutabile, dat fiind schimbarea metodologiei de calcul. Detalii în tab. 4, anexe

⁷⁶ A se vedea Portretul statistic al femeilor și bărbaților www.statistica.md

normativ în domeniu⁷⁷, fiind preamatur să așteptăm rezultate palpabile.

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate mai multe **probleme per sector**:

- Lipsa resurselor financiare pentru implementarea și realizarea unor activități din domeniul menționat
- Neconcordanța eforturilor dintre structurile de stat, partenerii de implementare a proiectelor și unii donatori, fapt ce duce la suprapunerea activităților și resurselor, diminuarea efectelor acțiunilor proiectate.
- Competențe scăzute, inconsecvența persoanelor / structurilor abilitate în elaborarea documentelor și incorporarea dimensiunii de gen în acestea. De ex. *Nomenclatorul lucrărilor cu condiții de muncă grele, vătămătoare și/sau periculoase la care este interzisă aplicarea muncii persoanelor în vârstă de până la 18 ani și a Normelor de solicitare maximă admise pentru persoanele în vârstă de până la 18 ani la ridicarea și transportarea manuală a greutăților (din 2014)* dincolo de unele ajustări pozitive, reproduce denumirea majorității profesiilor la masculin.
- Implicarea insuficientă a agenților economici privați în implementarea standardelor din domeniul asigurării egalității de șanse între femei și bărbați.
- Valorificarea insuficientă a rezultatelor Auditul de gen în cadrul ANOFM și ISM.
- Existența lacunelor la nivel de identificare și soluționare a cazurilor de discriminare în bază de gen în câmpul muncii, în special a femeilor din grupurile vulnerabile.
- Unele activități proiectate aveau o formulare prea extinsă (de ex. 1.1.1; 1.1.2.) or care depășea mandatul PNAEG (de exemplu 1.2.3.; 1.2.7; 1.2.8.)
- Drept restanță rămâne Transpunerea în practică a prevederilor Directivelor Consiliului Europei în domeniul muncii / Directivelor UE din cadrul Acordului de Asociere RM-UE (lipsește date la subiect).
- Apreciind introducerea specialistului pentru asistența persoanelor din grupuri vulnerabile la angajarea în câmpul muncii, menționăm necesitatea unei colaborări mai strânse dintre acești specialiști și structurile antrenate în lucrul cu grupurile vulnerabile (femei și bărbați cu HIV, CDI, foști deținuți etc.). etc.

Recomandări la domeniul 1:

- Promovarea incorporării dimensiunii de gen în toate programele adresate sectorului ocupării forței muncii și gestionării migrației forței de muncă
- Implementarea acțiunilor de informare cu privire la accesul femeilor și bărbaților la serviciile și programe promovate pe piața muncii
- Identificarea unor indicatori cuantificabili în vederea monitorizării / evaluării eficiente a acțiunilor de promovare a profesiilor „ne-tradiționale” pentru femei și bărbați pe piața

⁷⁷ Menționăm analiza legislației în domeniul migrației, muncii și traficului de ființe umane în conformitate cu recomandările CEDAW în cadrul Proiectului “Promovarea și protejarea drepturilor omului și de muncă al femeilor lucrătoare migrante” / MMPSF, UNWomen cu suportul Uniunii Europene

muncii, în scopul reducerii segregării ocupaționale pe criteriu de gen și asigurării continuității acțiunilor

- Asigurarea continuității acțiunilor de încurajare a participării femeilor pe piața muncii prin reducerea discriminării de gen, ratei șomajului și creșterii ratei de ocupare în rândul femeilor (oferirea de locuri de muncă atractive)
- Asigurarea implementării Observațiilor finale cu privire la raportul periodic combinat al patrula și al cincilea al Republicii Moldova, cu referire la domeniul muncii / Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (din 2013)
- Monitorizarea implementării tehnologiilor on-line în baza de date privind cererea oferta pe piața muncii, inclusiv prezentarea datelor la solicitare segregate după criteriul de sex.
- Colectarea informației despre numărul femeilor și bărbaților care au beneficiat de Serviciile oferite prin intermediul structurilor ANOFM/ durabilitatea acestora.
- Colectarea datelor cu privire la beneficiarii concediului de îngrijire a copilului (pe sexe) pentru crearea bazei de date și încurajarea utilizării concediului de paternitate.
- Promovarea încheierii Acordurilor bilaterale în contextul susținerii muncitorilor migranți și securității sociale ale acestora.
- Implementarea programelor de instruire privind gestiunea afacerilor, și suportul acestora, avînd în vizor dimensiunea de gen (implicarea femeilor, durabilitate etc.).
- Fortificarea capacităților structurilor abilitate în domeniu (ANOFM / ATOF, ODIMM, ISM, CNAS) cu referire la valorificarea expres a dimensiunii de gen în activitatea profesională.

2. BUGETAREA SENSIBILĂ LA DIMENSIUNEA DE GEN

În vederea asigurării implementării segmentului Bugetării sensibile la dimensiunea de gen în planul de acțiuni au fost incluse 2 obiective specifice și 9 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 2.1. Elaborarea conceptului / viziunii bugetării sensibile la dimensiunea de gen (ulterior încadrat în actele legislative și normative) în procesul bugetar al Republicii Moldova*
 - Elaborat Conceptul privind bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen, dar nu a fost instituționalizat.
 - Efectuarea studiului ex- ante a bugetării sensibile la dimensiunea de gen
 - Integrarea cursului de bugetare sensibilă la dimensiunea de gen la nivelul Academiei de Studii Economice (Programul de masterat).
 - Organizarea instruirii privind bugetele sensibile la dimensiunea de gen pentru unii specialiști din Academia de Studii Economice.
- *La Obiectivul specific 2.2. Pilotarea bugetării în bază de performanță prin prisma dimensiunii de gen în cadrul unui sector la nivel național și local*
 - Instruirea a peste 100 de specialiști din domenii diferite cu referire la BSG (UNWomen/ UNDP).
 - Identificarea persoanelor care vor face parte din grupul de lucru și care vor susține în continuare promovarea și implementarea BSG în Moldova; identificarea necesităților

pentru implementarea BSG; identificarea raioanelor/localitatilor țintă în care urmează a fi pilotate abordările BSG, cu asistența ASEM.

Probleme:

- Conceptul privind bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen nu a fost discutat la ședința Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați, dat fiind diferențe în abordarea subiectului / discrepanțe cu referire la instituțiile responsabile.
- Rezultatele studiului ex- ante a bugetării sensibile la dimensiunea de gen nu sunt accesibile, fapt ce limitează înțelegerea situației în domeniu.
- Analiza indicatorilor principali de monitorizare din sfera bugetară prin prisma dimensiunii de gen în cadrul Strategiei naționale de dezvoltare nu a fost realizată, depășind mandatul PNAEG.
- Amendarea cadrului normativ în scopul pilotării bugetării în bază de performanță sensibil la dimensiunea de gen nu a fost efectuată.
- Date despre realizarea Studiului privind fezabilitatea implementării bugetării în bază de performanță prin prisma dimensiunii de gen nu sunt disponibile
- Vizibilitatea / transparența slabă a proiectului UNWomen cu referire la Bugetarea sensibilă la gen
- Dat fiind faptul că nu a fost realizată Pilotarea conceptului BSG, analiza impactului implementării proiectului-pilot nu poate fi estimată.

Dincolo de constatările cu referire la implementarea activităților stipulate în planurile de acțiuni, tabloul nu poate fi complet fără abordarea rezultatelor menționate în raport cu rezultate proiectate în PNAEG la nivel strategic și anume: a) elaborat și aprobat conceptul/viziunea privind bugetul sensibil la dimensiunea de gen; b) create premise pentru promovarea bugetelor sensibile la dimensiunea gen (BSG) în actele normative și legislative; c) consolidate capacitățile resurselor umane în promovarea bugetelor sensibile la dimensiunea de gen (BSG); d) pilotate analize prin prisma de gen a bugetelor în raioane și sectoare selectate.

Astfel, din analiza prezentată mai sus, **concluzionăm că:** dincolo de unele realizări menționate, în perioada raportată majoritatea activităților planificate nu au fost realizate sau doar parțial realizate. Astfel, impactul proiectului nu poate fi identificat.

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate mai multe **probleme per sector:**

- Coordonarea insuficientă a eforturilor dintre structurile de stat, abilitate în domeniu.
- Coordonarea insuficientă a eforturilor dintre structurile de stat, partenerii de implementare a proiectului, fapt ce duce la diminuarea efectelor acțiunilor proiectate.
- Competențe scăzute a specialiștilor abilitați în elaborarea documentelor și incorporarea BSG în acestea.

Recomandări la domeniul 2:

- Sensibilizarea factorilor decizionali în formarea voinței politice de a promova BSG.

- Includerea în programele cursurilor de perfecționare continuă a funcționarilor publici tematici ce țin de BSG.
- Coordonarea eforturilor dintre structurile de stat, partenerii de implementare a proiectelor și unii donatori, în promovarea și implementarea BSG.

3. PARTICIPAREA FEMEILOR LA PROCESUL DECIZIONAL

În vederea asigurării implementării domeniului *Participarea femeilor la procesul decizional* în planul de acțiuni au fost incluse 1 obiectiv specific și 7 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 3.1. Creșterea reprezentării femeilor în pozițiile decizionale în viața politică și publică*
 - Elaborarea Notei informative la proiectul Legii nr. 180⁷⁸, cu recomandarea adoptarea cotei de 40% a reprezentării ambelor sexe în funcții publice și politice.
 - Elaborarea proiectului Legii nr. 180, care conține cota de 40% a reprezentării ambelor sexe în funcții publice și politice, care a fost aprobat în prima lectură de către Parlament.
 - Realizarea mai multor studii de către ONG-ri cu referire la reprezentarea femeilor în funcții decizionale, rezultatele cărora parțial au fost utilizate ca instrumente de advocacy⁷⁹
 - Realizarea monitorizării respectării de către partidele politice a prevederilor Legii cu privire la egalitatea de șanse între femei și bărbați (de către ONG), în special în perioada electorală⁸⁰.
 - Colectarea, analizarea și distribuirea de către CEC, ONG-ri a datelor statistice dezagregate în funcție de sex privind participarea femeilor și bărbaților în organele decizionale, în special cu referire la alegerile locale din iunie 2014, alegerile parlamentare din noiembrie 2014. Informațiile au fost reflectate în rapoartele CEC, CPD⁸¹ etc.

Probleme:

- Blocarea proiectului Legii nr. 180 în Parlament (neacceptarea de unii deputați a cotei).
- Persistența abordărilor diferite cu referire la cotă.
- În pofida campaniilor informaționale organizate, este greu de estimat impactul acestora
- Organizarea seminarelor de abilitare politică a femeilor în timpul campaniilor electorale, fapt ce a limitat posibilitățile de participare deplină a acestora

⁷⁸ Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative în vederea armonizării legislației naționale la prevederile Legii nr.5-XVI din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați.

⁷⁹ <http://www.consiliulong.md/rezultatele-alegerilor-locale-din-perspectiva-egalitatii-de-gen/> CPD, FEE, realizate cu susținerea Programului „Femeile în Politică”, implementat de Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în parteneriat cu Fundația Est-Europeană și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, cu susținerea financiară a Guvernului Suediei.

⁸⁰ Daniela TERZI-BARBAROȘIE. Participarea femeilor la viața publică și politică din Republica Moldova. Raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei. Chisinau, 2013

⁸¹ Subiectul analizat prin prisma datelor relevante în Al Treilea Raport cu privire la Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului. Republica Moldova / Guvernul Republicii Moldova, PNUD Moldova, 2013

- Stipularea în calitate de indicatori a unor variabile greu de evaluat⁸²
- Discrepanțe între activitățile planificate și indicatorii de progres: de ex. La activitatea de realizare a studiului – indicator: Programe de abilitare a femeilor implementate

Dincolo de constatările cu referire la implementarea activităților stipulate în planurile de acțiuni, tabloul nu poate fi complet fără abordarea rezultatelor menționate în raport cu rezultate proiectate în PNAEG la nivel strategic și anume: a) majorată reprezentarea femeilor în poziții decizionale; b) reduse stereotipurile și barierele structurale care împiedică implicarea activă a femeilor în viața publică și politică și în procesul decizional.

Astfel, din analiza prezentată mai sus, **concluzionăm că:**

- Drept rezultat pozitiv al acțiunilor menționate putem considera creșterea numărului de femei primare (la 20,5%), consiliere local (29,9%), alegerea în cadrul consiliilor locale a trei femei din comunitatea romilor (în urma alegerilor locale din iunie 2015). Totodată, în pofida eforturilor și resurselor alocate în domeniu, rezultatele sunt modeste cu referire la promovarea femeilor în sfera decizională, fiind atestată descreșterea numărului femeilor printre consilieri locali și raionali, menținerea la același nivel printre deputați (tabel 5, 6 în anexă).
- Conform studiilor realizate⁸³ se constată reducerea într-o oarecare măsură a stereotipurilor de gen, dar rămâne greu de estimat impactul acestei tendințe asupra activismului politic al femeilor.

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate mai multe

probleme per sector:

- Lipsa de conexiune între indicatorii PNAEG și ODM.
- Insuficiență de voință politică în promovarea cotei.
- Coordonarea insuficientă a eforturilor dintre structurile de stat, partenerii de implementare a proiectului, fapt ce duce la diminuarea efectelor acțiunilor proiectate.

Recomandări la domeniul 3:

- Sensibilizarea liderilor de partide, a membrilor (-elor) Parlamentului în formarea voinței politice de a promova cota în documentele normative. Elaborarea de argumente în favoarea cotei prin avantaje socio-economice.
- Asigurarea conexiunii dintre programele de abilitare economică și abilitarea politică a femeilor.

⁸² Numărul companiilor ce utilizează instrumente de performanță în domeniul drepturilor omului și care sunt active la subiectul responsabilității corporativ sociale.

⁸³ Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare a realizat Studiul „STEREOTIPURILE PATRIARHALE ALE ALEGĂTORILOR ȘI DECLARAȚIILE SEXISTE ALE LIDERILOR POLITICI” (2015) /Programul „Femeile în Politică”

http://www.realitatea.md/live-conferin-a-de-presa-stereotipurile-patriarhale-ale-alegatorilor-si-declaratiile-sexiste-ale-liderilor-politici_23908.html

- Coordonarea eforturilor dintre structurile de stat, partenerii de implementare a proiectelor și unii donatori în realizarea programelor de abilitare a femeilor, în promovarea și adoptarea cotei.

4. PROTECȚIA SOCIALĂ ȘI FAMILIA

În vederea asigurării implementării domeniului *Protecția socială și familia* în planul de acțiuni au fost incluse 3 obiective specifice și 15 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul 4.1. Creșterea importanței maternității și paternității și promovarea repartizării egale a responsabilităților familiale de către bărbați și femei*
- În vederea implementării Planului de acțiuni pentru Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități organizate activități informative, aprobate acte normative și legislative care au ca scop protecția socială a persoanelor cu dizabilități (bărbați și femei)⁸⁴.
- Realizarea activităților de implementare a sistemului integrat de servicii sociale pentru persoanele aflate în situații de criză (copii, bătrâni, invalizi etc.), având în vizor gama problemelor de gen din domeniul social (detalii în raport)⁸⁵
- Revederea Clasificatorului Ocupațiilor din Republica Moldova conform standardelor internaționale, cu includerea ocupațiilor de îngrijire a copiilor de vârstă preșcolară și școlară și anume: Educator în învățământul primar, Cadru didactic de sprijin, Asistent medical în neonatologie, Asistent personal, Îngrijitor de copii, Asistent maternal⁸⁶.
- Majorarea începând cu 01.04.2014 a alocațiilor sociale de stat și alocațiilor de îngrijire, însoțire și supraveghere.
- Elaborarea Raportului de evaluare a compatibilității legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției ILO nr.156 privind egalitatea de șanse a salariaților cu responsabilități familiale (CDF/ ILO)
- Realizarea în cadrul Universității de Stat a Programului de Studii la Masterat “Consiliere pentru probleme de familie”, studenții și absolvenții fiind încadrați în activități de consiliere a familiilor vulnerabile.
- Organizarea campaniilor, acțiunilor de informare la nivel național și local pentru promovarea responsabilităților egale între părinți în cadrul familiei, a importanței maternității și paternității, a taților-model, inclusiv: organizarea anuală a Festivalului

⁸⁴ Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a serviciului social „Plasament familial pentru adulți” și Standardele minime de calitate (HG nr.75 din 03.02.2014), Regulamentul privind organizarea și funcționarea serviciului de interpretare în limbajul mimico-gestual pentru persoanele cu deficiențe de auz (HG nr.333 din 14.05.2014), etc. / Dezvoltarea programelor de incluziune școlară, profesionalizare și plasarea în câmpul muncii a acestor persoane. Detalii: www.mmprsf.gov.md

⁸⁵ Elaborat Manualul operațional al Serviciului social „Echipă mobilă”/ MMPSF, 2013; Ghidul practic privind evaluarea, dezinstituționalizarea, și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități /MMPSF, 2013. Raportul Social, 2013 ; Raport PNAEG pentru 2014.

⁸⁶ Prin Ordinul MMPSF nr.22 din 3 martie 2014 a fost aprobat noul Clasificator al Ocupațiilor din Republica Moldova (CORM 006-14), elaborat în conformitate cu Clasificarea Internațională Standard a Ocupațiilor ISCO-8

Familia (luna mai) cu multiple activități⁸⁷, plasarea spoturilor publicitare la TV; diseminarea materialelor informative etc.

- Revizuirea Raportului statistic privind copiii rămași fără ocrotire părintească (CER-103), fiind operate modificări de structură și conținut complexe, fapt ce permite colectarea unor date comprehensive / UNICEF Moldova, MMPSF⁸⁸.
- *La obiectivul specific 4.2. Îmbunătățirea protecției sociale a femeilor în calitate de prestatori de servicii de îngrijire informală la domiciliu*
- Dezvoltarea Sistemului Informațional Automatizat "Asistență Socială"/ MMPSF, Banca Mondială; instruirea asistenților sociali cu referire la Programul de „Ajutor Social”, etc.⁸⁹.
- Modificarea legislației în vederea excluderii discriminării indirecte a militarilor, pe criteriu de sex, la obținerea concediului pentru îngrijirea copilului
- Adoptarea cadrului legal normativ și instituirea mecanismului național de evaluare, acreditare și monitorizare a prestatorilor de servicii sociale
- Inițierea serviciilor sociale cu specializare înaltă, care impun un șir de intervenții complexe ce pot include orice combinație de servicii socio-medicale specializate, acordate persoanelor în etate și persoanelor cu dizabilități⁹⁰.
- Organizarea activităților de protecție / abilitare a grupurilor vulnerabile, printre care se includ și fetele/femeile cu dizabilități⁹¹.
- Operarea modificărilor la Convenția colectivă „Timpul de muncă și timpul de odihnă”⁹²

Probleme:

- Formularea vagă a unor activități, ce depășesc mandatul PNAEG, rezultatele fiind greu de evaluat (ex.4.1.1)
- Indicatori insuficienți de a evalua impactul acțiunilor de protecție a persoanelor cu dizabilități.
- Ocupația de „bonă” nu a fost inclusă în Clasificatorul ocupațiilor / în proces de elaborare.

⁸⁷ www.mmpsf.gov.md

⁸⁸ Totodată, îmbunătățite rapoartele statistice a MMPSF /BNS privind copii rămași fără îngrijirea părintească (formularele 103, 103a), în baza căruia începând cu anul 2013 sînt disponibile date privind fluxul de copii, formele de protecție aplicate copiilor, plasarea copiilor în instituțiile rezidențiale, etc., în funcție de sex, grupe de vîrstă, mediu de reședință și numărul copiilor cu dizabilități

⁸⁹ Pe parcursul a 2014, I semestru 2015 școlarizați operatorii Direcțiilor/Secțiilor de asistență socială și protecție a familiei, colaboratorii MMPSF în vederea corectitudinii completării și utilizării datelor sistemului informațional.

⁹⁰ Raport Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2014), MMPSF

⁹¹ Subiectul drepturilor femeilor și fetelor cu dizabilități discutat la Forumul public „Parteneriat pentru o Moldovă Incluzivă și Prosperă Femeile Contează!”; organizat Forumul Național al Femeilor cu Dizabilități (2014)/ suport de Programul „Femeile în politică în Moldova”/ UN Women și PNUD, FEE, CPD, suport Guvernul Suediei.

⁹² prin completarea acesteia cu două articole noi: angajatorul fiind obligat să acorde femeilor însărcinate timp liber pentru trecerea examenelor medicale prenatale, care se include în timpul de muncă și tatăl copilului nou-născut beneficiază de dreptul la un concediu paternal cu o durată de 3 zile calendaristice, cu menținerea salariului mediu.

- Conceptul cu privire la serviciile preșcolare alternative în baza experiențelor europene nu a fost elaborat.
- Ghidul de acordare a Programelor flexibile de Lucru nu a fost elaborat.
- Dificultăți în aplicarea mecanismului de acreditare a prestatorilor de servicii sociale.
- Realizarea studiului „Tranziția de la muncă la pensionare” a fost transferată din 2014 în 2015, către luna august nerealizat.
- Nu a fost examinat impactul majorării vârstei de pensionare a femeilor asupra situației economice și asupra sistemului de pensionare în general
- Studiul cu privire la foile de boală pentru îngrijirea copilului cu vârsta de până la 7 ani (dinamica, sexul îngrijitorului, durata concediilor de boală, costurile economice) nerealizat.

Dincolo de constatările cu referire la implementarea activităților stipulate în planurile de acțiuni, tabloul nu poate fi complet fără abordarea rezultatelor menționate în raport cu rezultate proiectate în PNAEG la nivel strategic și anume: a) reduce stereotipurile de gen privind rolul femeilor și bărbaților în ceea ce privește responsabilitățile de familie; b) sporită participarea bărbaților în procesul de îngrijire a copiilor, vîrstnicilor și nevoiașilor; c) sporite oportunitățile de participare a femeilor pe piața muncii; d) îmbunătățită protecția socială a femeilor; e) îmbunătățită protecția socială a prestatorilor serviciilor de îngrijire informală a dependenților la domiciliu; f) redusă discrepanța în cuantumul pensiei femeilor și bărbaților.

Astfel, din analiza prezentată mai sus, **concluzionăm că:**

- Urmare a eforturilor depuse și contextului socio-economic se diminuează treptat stereotipurile de gen privind rolul femeilor și bărbaților în ceea ce privește responsabilitățile de familie
- Conform indicatorilor cantitativi, sporită participarea bărbaților, în special a tinerilor, în procesul de îngrijire a copiilor; sporite oportunitățile de participare a femeilor pe piața muncii; îmbunătățită protecția socială a prestatorilor serviciilor de îngrijire informală a dependenților la domiciliu; îmbunătățită protecția socială a femeilor cu dizabilități.
- Totodată, nu a fost redusă discrepanța în cuantumul pensiei femeilor și bărbaților.
- În opinia respondenților, majoritatea măsurilor de protecție socială au impact modest asupra femeilor, în special în zonele rurale.

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate mai multe

probleme per sector:

- Inconsecvența unor acțiuni legate de oferirea ajutorului social, plata unor indemnizații, la general, care are impact direct asupra protecției sociale a femeilor și bărbaților.
- Factorul politic afectează activitatea structurilor / specialiștilor, în special la nivel local.
- Capacități insuficiente la nivel local de implementare a acțiunilor.
- Coordonarea insuficientă a eforturilor dintre structurile de stat, APL, OSC, partenerii de dezvoltare, fapt ce duce la diminuarea efectelor acțiunilor proiectate.

Recomandări la domeniul 4:

- Asigurarea conexiunii dintre programele de abilitare economică a femeilor și protecția socială.

- Elaborarea Conceptului cu privire la serviciile preșcolare alternative în baza experiențelor internaționale.
- Realizarea Studiului impactului majorării vârstei de pensionare a femeilor asupra situației economice și asupra sistemului de pensionare în general.
- Realizarea Studiului cu privire la foile de boală pentru îngrijirea copilului cu vîrsta de pînă la 7 ani.
- Realizarea studiului „Tranziția de la muncă la pensionare”.
- Coordonarea eforturilor dintre structurile de stat, APL, OSC, partenerii de dezvoltare în realizarea programelor de abilitare și protecție socială a femeilor.

5. OCROTIREA SĂNĂTĂȚII

În vederea asigurării implementării domeniului *Ocrotirea sănătății* în planul de acțiuni au fost incluse 4 obiective specifice și 12 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 5.1. Integrarea dimensiunii de gen în politicile din sectorul sănătății :*
 - Ajustarea instrucțiunilor metodice și standardelor de cunoștințe și aptitudini practice în domeniul sănătății prin prisma dimensiunii de gen⁹³
 - Instruirea lucrătorilor medicali, membri ai echipelor multidisciplinare raionale, în prestarea serviciilor de ocrotire a sănătății femeilor și fetelor aferente fenomenului de violență, infecției HIV/SIDA⁹⁴
 - Lansarea Sistemului Informațional Automatizat Asistenta Medicală Primară (2014), instruirea personalul medical în utilizarea sistemului informațional și tehnicii de calcul.
- *La Obiectivul specific 5.2. Reducerea discrepanței de gen în speranța de viață la naștere a femeilor și bărbaților*
 - Realizarea multiplelor acțiuni în scopul ameliorării sănătății mintale și fizice a populației⁹⁵
 - Realizarea acțiunilor în vederea realizării prevederilor Strategiei naționale antidrog pe anii 2011-2018 și a Planului național de acțiuni antidrog pentru anii 2011-2013⁹⁶.

⁹³ Elaborarea Îndrumarului pentru lucrătorii medicali privind intervenția în cazurile violenței în familie (2014), MS și Centrul de Drept al Femeilor. Elaborarea și aprobarea Fișei de post a specialistului principal în asistența medicală mamei și copilului, care prevede un șir de atribuții funcționale în coordonarea și implementarea mecanismului intersectorial de colaborare privind identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea cazurilor de violență în rîndul femeilor și copiilor, neglijare, exploatare și trafic al copilului, cu raportare către organele ierarhic superioare (ordinul ministrului sănătății nr.961 din 26.09.2014).

⁹⁴ Raport Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2014), MMPSF

⁹⁵ În 2014 funcționau 25 de Centre de Sănătate Mintală (în anul 2013 au fost deschise 5 Centre), finanțate din Fondul asigurării obligatorii de asistență medicală. Suma contractată pentru 2014 – 5 374 638 lei. în fiecare spital raional au fost deschise paturi psihiatrice acute. Organizarea anual a campaniei de informare de Ziua Mondială a sănătății mintale (10 octombrie) ș.a. Semnat Memorandum de Înțelegere între MS și Agenția Elvețiană cu privire la proiectul „Suport pentru reforma serviciilor de sănătate mintală în Republica Moldova” etc.

⁹⁶ În perioada februarie 2014 – februarie 2015 se desfășoară Campania națională de comunicare privind reducerea consumului de alcool în rîndul populației din Republica Moldova „Cu mintea trează”, organizată de către MS, MAI în colaborare cu Biroul OMS din Republica Moldova, cu suportul financiar al Uniunii Europene. Inițiată Campania de promovare a modului sănătos de viață cu genericul „Spune Da pentru sănătatea ta!”, organizată de Ministerul Sănătății și

- *La Obiectivul specific 5.3. Reducerea factorilor socio-economici ce favorizează mortalitatea maternă, în special în rîndul femeilor din zonele rurale:*
 - Asigurarea activității rețelei de servicii de sănătate a reproducerii: 47 cabinete de sănătate a reproducerii, 3 Centre de Sănătate a Femeii și 38 Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor care oferă servicii de sănătate a reproducerii⁹⁷.
 - În vederea fortificării serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor au fost întreprinse un șir de acțiuni: revizuirea actelor normative⁹⁸; Instruirea specialiștilor CSPT în contextul implementării implementării Standardelor de calitate a serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor, care includ și servicii în sănătatea reproducerii
 - Asigurarea dreptului persoanelor din grupurile vulnerabile și grupele de risc medical și social condiționate la asigurarea cu dispozitive medicale și contraceptive⁹⁹, prin modificarea respectivă a Normelor metodologice de aplicare în anul 2012 a Programului unic al asigurării obligatorii de asistență medicală¹⁰⁰.
- *La obiectivul specific 5.4 Elaborarea cadrului normativ pentru implementarea Legii privind sănătatea reproducerii*
 - Realizarea activităților de promovare în societate a unui mod sănătos de viață, inclusiv în rîndurile adolescenților și tinerilor, prin prisma Programului național de promovare a modului sănătos de viață pentru anii 2007-2015, în special dedicate zilelor mondiale de combatere a diferitor fenomene nocive.
 - Elaborarea și aprobarea Strategiei de comunicare și mobilizare comunitară privind promovarea mediului protector în comunitate pentru sănătatea și dezvoltarea adolescenților și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia (2013)¹⁰¹
 - Organizarea activităților de informare și promovare a sănătății reproducerii la femei și bărbați
 - Inițierea elaborării cadrului normativ privind implementarea Legii nr.138 din 15 iunie 2012 privind sănătatea reproducerii¹⁰².

Probleme:

- Unii indicatori de progres formulați la general și greu de evaluat realizarea și impactul.

Compania națională de Asigurări în Medicină (2014). Lansarea Campaniei naționale de prevenire a accidentelor rutiere la copii „Știi să eviți pericolele străzii?” / proiectul moldo-elvețian ”Regionalizarea serviciilor pediatrie de urgență și terapie intensivă din Republica Moldova” (REPEMOL) etc.

⁹⁷ Raportul Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2013), MMPSE.

⁹⁸ Prin ordinul MS nr.868 din 31.07.2013 „Privind organizarea activității centrelor de Sănătate prietenoase Tinerilor” au fost aprobate: Normele de organizare și funcționare a Centrului de Sănătate Prietenos Tinerilor, Instrucțiunea privind monitorizarea calității serviciilor prestate de către Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor. Elaborate în sănătatea reproducerii în 2014, 23 Ghiduri naționale și multiple protocoale clinice etc.

⁹⁹ prin ordinul nr.975 din 29.09.2014 a fost aprobată Lista contraceptivelor recomandate pentru procurare la nivel de asistență medicală primară din fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală primară; (lista minim recomandată și lista opțională): contraceptive hormonale, contraceptive de barieră și dispozitive intrauterine.

¹⁰⁰ aprobate prin ordinul comun nr.1239/253-A din 10.12.2012 al Ministerului Sănătății și Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, la nivelul asistenței medicale primare și specializate de ambulatoriu „persoanele din grupurile vulnerabile și grupele de risc medical și social condiționate sunt asigurate cu dispozitive medicale și contraceptive cu efect prolongat”, procurate de instituție.

¹⁰¹ În cadrul proiectului moldo-elvețian: Generația sănătoasă (servicii de sănătate prietenoase tinerilor în Moldova). În 2014 lansată Campania cu genericul „Fac ce vreau, dar știu ce fac!”/ Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „NEOVITA”, Asociația „Sănătate pentru Tineri”, cu susținerea MS și Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), în cadrul proiectului „Generație Sănătoasă”.

¹⁰² Propusă includerea serviciilor de Fertilizare in vitro în cadrul asigurării obligatorii de asistență medicală.

- Insuficiență de informații dezagregate pe sexe în vederea estimării impactului activităților realizate.
- Suprapunerea activităților, respectiv deficiențe în evaluarea impactului per activitate.
- Cooperarea intersectorială insuficientă în promovarea modului sănătos de viață a populației;
- Capacități reduse a sistemului ocrotirii sănătății de asistență a femeilor vulnerabile la HIV/ CDI; statistici incomplete (în viziunea experților).

Dincolo de constatările cu referire la implementarea activităților stipulate în planurile de acțiuni, tabloul nu poate fi complet fără abordarea rezultatelor menționate în raport cu rezultate proiectate în PNAEG la nivel strategic și anume: a) elaborate politici naționale în domeniul sănătății sensibile la dimensiunea de gen; b) redusă discrepanța de gen în speranța de viață la naștere a femeilor și bărbaților pe termen lung; c) redus numărul cazurilor de întrerupere a sarcinilor, inclusiv în rândul adolescentelor; d) îmbunătățit accesul la/și utilizarea mijloacelor moderne de control al fertilității de către femei și bărbați, în special în zonele rurale.

Astfel, din analiza prezentată mai sus, **concluzionăm că:**

- Unele documente de politici au fost elaborate fiind sensibile la gen, după cum urmează: Programul Național de prevenire și control HIV/SIDA și a infecțiilor cu transmitere sexuală anii 2016-2020; Strategia Sănătatea, dezvoltarea și bunăstarea copiilor și adolescenților în perioada 2014-2024; parțial sensibile la gen: Strategia “Sănătatea 2020”, Programul național de promovare a modului sănătos de viață pentru anii 2007-2015.
- Urmare a eforturilor depuse și contextului socio-economic se diminuează treptat discrepanța de gen în speranța de viață la naștere a femeilor și bărbaților (tabel 7, anexa).
- Treptat s-a redus numărul cazurilor de întrerupere a sarcinilor, inclusiv în rândul adolescentelor (tabel 8, anexa).
- Totodata, este greu de estimat accesul real la/și utilizarea mijloacelor moderne de control al fertilității de către femei și bărbați, în special în zonele rurale.

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate unele **probleme per sector:**

- Capacități insuficiente la nivel local de implementare a acțiunilor.
- Accesul redus al unor categorii de persoane, în special în zonele rurale, la servicii de sănătate (femei în etate ș.a.).
- Coordonarea insuficientă a eforturilor dintre structurile de stat, APL, OSC, partenerii de dezvoltare, fapt ce duce la diminuarea efectelor acțiunilor proiectate.

Recomandări la domeniul 5:

- Asigurarea continuității informării populației pe tematica modului sănătos de viață, sănătății reproducerii prin prisma dimensiunii de gen.
- Asigurarea sustenabilității serviciilor prestate prin intermediul cabinetelor de sănătate a reproducerii, Centrelor de Sănătate a Femeii și Centrelor de Sănătate Prietenoase Tinerilor, în special pentru populația din zona rurală.

- Planificarea continuă în programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală a asigurării cu dispozitive medicale și contraceptive cu efect prolongat pentru persoanele din grupurile vulnerabile, grupele de risc medical și social condiționate;
- Efectuarea analizei de impact dintre rata avorturilor și programul de asigurare a populației cu mijloace moderne de control ale fertilității de către femei și bărbați.
- Asigurarea vizibilității proiectelor derulate în domeniu.
- Efectuarea unei analize de gen cu privire la impactul realizării măsurilor din Programul național de promovare a modului sănătos de viață pentru anii 2007-2015 asupra tinerilor.

6. EDUCAȚIE

În vederea asigurării implementării domeniului *Educație* în planul de acțiuni au fost incluse 2 obiective specifice și 7 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 6.1. Integrarea dimensiunii egalității de gen în politicile educaționale și în procesul educațional:*
 - Organizarea campaniei de comunicare a atractivității și avantajelor unei cariere în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor, cu accent în special pe fete absolvente ale învățământului preuniversitar¹⁰³.
 - Inițierea elaborării Curriculei pentru pregătirea profesională de Bonă (în derulare).
 - Perspectiva de gen, în contextul drepturilor omului, este abordată prin module tematice în cadrul stagiilor de formare continuă a profesorilor la "Educație civică", "Directorii adjuncți pentru educație", "Clasele primare", "Educație tehnologică" în cadrul Institutului de Științe ale Educației. La USM implementat cursul "Gender și Educația" adresat psihopedagogilor¹⁰⁴.
 - Menționăm includerea subiectului EG în disciplina opțională „Educație pentru Drepturile omului” pentru învățământul gimnazial (clasele VII – IX)¹⁰⁵.
- *La Obiectivul specific 6.2 Reducerea feminizării sistemului educațional în Republica Moldova*
 - Au fost elaborate calcule pentru principalii indicatorii statistici care reflectă participarea și finalizarea studiilor de către fete și băieți: rata de cuprindere, rata de admisie, rata de tranziție și rata de absolvire pe nivele educaționale¹⁰⁶.

¹⁰³ MTIC în parteneriat cu MEd și Asociația Companiilor private din sectorul tehnologiei informației și comunicațiilor a organizat campania de orientare profesională pentru specialiștii din IT: "Cariera în IT- 2013".

¹⁰⁴ În baza acordului de cooperare între administrația Universității de Stat din Moldova și Gender-Centru au fost realizate mai multe activități informativ-educative la subiectul EG: organizate instruirii pentru studenți și cadre didactice în domeniu, oferirea resurselor informaționale, implicarea studenților în activități de pledoarie în favoarea EG și combaterea VF, publicate materiale informative etc.

¹⁰⁵ Elaborarea și editarea Curriculumului opțional și Manualului pentru învățământul gimnazial (clasele VII – IX), Ghidului profesorului au fost asigurate de Amnesty International în Moldova.

¹⁰⁶ Indicatorii sunt disponibili în compartimentul Statistica gender www.statistica.md

- Realizarea acțiunilor de promovare a dimensiunii de gen în dezvoltarea resurselor umane la diferite nivele de educație: promovarea specialităților netradiționale din perspectivă de gen în rândul fetelor și băieților în cadrul *Zilelor ușilor deschise* în instituțiile secundar profesionale, mediu de specialitate și superior, în timpul *Tîrgului profesiilor*, expozițiilor *Fabricat în Moldova etc.* Drept rezultat : creșterea treptată a numărului fetelor și băieților la specialități netradiționale.
- Promovarea egalității de gen în cadrul orelor de dirigenție și la orele de educație tehnologică, în instituțiile gimnaziale, unde modulele se solicită conform intereselor copiilor.

Probleme :

- Insuficiență de informații dezagregate pe sexe în vederea estimării impactului activităților realizate.
- Suprapunerea activităților, respectiv deficiențe în evaluarea impactului per activitate.
- Nu a fost realizată revizuirea manualelor școlare prin prisma de gen în învățământul secundar profesional și mediu de specialitate
- În pofida eforturilor depuse, nu s-a reușit reducerea semnificativă a feminizării sistemului educațional (tabel 9, anexa).
- Domeniul învățământului secundar profesional rămîne puternic marcat de stereotipuri de gen, necesitînd o intervenție în profunzime și de durată.
- Dat fiind faptul că datele statistice nu sunt prezentate în evoluție comparativă, este greu de estimat progresul activităților.

Dincolo de constatările cu referire la implementarea activităților stipulate în planurile de acțiuni, tabloul nu poate fi complet fără abordarea rezultatelor menționate în raport cu rezultate proiectate în PNAEG la nivel strategic și anume: a) asigurate drepturi egale și acces egal al fetelor și băieților, femeilor și bărbaților, pentru a beneficia de toate principiile drepturilor umane în domeniul educației; b) redusă feminizarea în sistemul educațional al Republicii Moldova.

Astfel, din analiza prezentată mai sus, **concluzionăm că:**

- În concordanță cu cadrul legal-normativ, la nivel de sistem educațional, în linii generale, au fost asigurate drepturi egale și acces egal fetelor și băieților la învățătură, fiind treptat implementat și principiul incluziunii.
- Insuficiența datelor statistice face dificilă estimarea reducerii feminizării sistemului educațional al Republicii Moldova.

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate unele **probleme per sector:**

- Capacități insuficiente la nivel local de implementare a acțiunilor.
- Accesul redus al unor categorii de fete și băieți, în special în zonele rurale, la servicii de educație condiționate de probleme sistemice și socio-economice.
- Coordonarea insuficientă a eforturilor dintre structurile de stat, APL, OSC, partenerii de dezvoltare, fapt ce duce la diminuarea efectelor acțiunilor proiectate.

Recomandări la domeniul 6:

- Elaborarea unui Ghid metodologic de monitorizare / evaluare a dimensiunii de gen în conținutul manualelor școlare și materialelor didactice.
- Analiza de gen a curriculei, conținutul manualelor școlare și materialelor didactice din învățământul secundar profesional și mediu de specialitate.
- Colectarea în continuare a datelor dezagregate de gen, și prezentarea dinamicii cu privire la înmatricularea studenților băieți/fete în domeniile mai puțin tradiționale.
- Continuarea activităților de încurajare a fetelor și băieților pentru înmatricularea în domenii mai puțin tradiționale, prin intermediul instruirilor vocaționale prin diversificarea specialităților.

7. PREVENIREA ȘI COMBATerea VIOLENȚEI ȘI TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

În vederea asigurării implementării domeniului *Combaterea violenței și traficului de ființe umane* în planul de acțiuni au fost incluse 1 obiectiv specific și 15 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 7.1. Anihilarea violenței în familie și în bază de gen, precum și a traficului de ființe umane, în particular cu femei și fete.*
 - Ajustarea documentelor de politici sectoriale în domeniul prevenirii și combaterii VF și TFU¹⁰⁷. Elaborarea Conceptului mecanismului de intervenție intersectorială în cazurile de VF și monitorizare a executării ordonanțelor de protecție în baza bunelor practici¹⁰⁸.
 - Elaborarea raportului de compatibilitate a legislației naționale la prevederile Convenției de la Istanbul (2013, Centrul de Drept al Femeilor). Organizarea evenimentelor naționale pentru diferite grupuri țintă (Parlamentari, reprezentanți ai APC, APL, ONG) în vederea promovării ratificării Convenției de la Istanbul.
 - Elaborarea proiectului de Lege pentru asigurarea armonizării legislației naționale la standardele europene stipulate în Convenția cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femeie și violenței în familie, discutat cu ministerele de resort și OSC active în prevenirea și combaterea VF, transmis la Guvern spre examinare.
 - Fortificarea capacităților specialiștilor din domeniul ordinii publice, sănătății, asistenței sociale în identificarea / soluționarea cazurilor de violență în familie¹⁰⁹. Menționăm

¹⁰⁷ aprobat Regulamentul de activitate a echipelor multidisciplinare teritoriale din cadrul Sistemului național de referire (HG nr. 228 din 28.03.2014); inițiată procedura de modificare a Legii nr.241 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și organizate două consultări publice de către Secretariatul Permanent al Comitetului Național de combatere a traficului de ființe umane pe marginea Avizelor parvenite din partea APC, OI, ONG; aprobarea Regulamentului – cadru de organizare și funcționare a Serviciului de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane și a standardelor minime de calitate.

¹⁰⁸ proiectul ”Eficientizarea răspunsului la cazurile de violență în familie și executării ordonanțelor de protecție în Republica Moldova prin dezvoltarea și pilotarea unui mecanism de monitorizare în două raioane-pilot” / IGP al MAI, de comun cu Centrul de Drept al Femeilor, suport Fundația Soros (2014 – februarie 2015).

¹⁰⁹ Detalii în rapoartele sectoriale pe: www.mai.gov.md, www.ms.gov.md, www.mmpsf.gov.md; Raport Monitorizarea realizării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2014), MMPSF etc.

proiectul „Tăcerea nu e o soluție: Abuzul asupra vârstnicilor în Moldova,, implementat de HelpAge International și Gender-Centru /Comisia Europeană¹¹⁰.

- Fortificarea capacităților primarilor în prevenirea și soluționarea cazurilor VF¹¹¹. Continuarea oferirii serviciilor victimelor TFU și VF de către serviciile specializate.
- Realizarea activităților de combatere a manifestării cazurilor de violență față de fete și băieți în sistemul educațional¹¹². Elaborarea Strategiei de comunicare pentru prevenirea și combaterea violenței asupra copilului în Republica Moldova¹¹³.
- Fortificarea capacităților specialiștilor în prevenirea și combaterea violenței asupra copilului¹¹⁴
- Elaborarea programelor educaționale; organizarea campaniilor de informare și conștientizare pentru publicul larg privind prevenirea și combaterea TFU, violența față de femei¹¹⁵. Elaborarea studiilor, culegerilor de documente și materiale în domeniul VF¹¹⁶
- Continuarea eforturilor de dezvoltare a Sistemului Informațional Automatizat ”Asistență Socială”¹¹⁷, prin includerea și a modulelor privind înregistrarea cazurilor de VF și asistența acordată victimelor traficului de ființe umane.

¹¹⁰ seminare, mese rotunde, instruirea a specialiștilor cu competențe în domeniu și a voluntarilor persoane în etate din cadrul AO locale, expoziția de fotografii “Trăiește cu Demnitate: Fără Violență”; spectacolul “Bătrâni noștri”, inspirat din istorii reale a persoanelor în etate supuse abuzului și violenței în familie; Realizarea Cercetării Sociologice privind Abuzul asupra Vîrstnicilor în Moldova (cu suportul UNFPA).

¹¹¹ Proiectul "Localizarea angajamentelor COMMIT pentru abilitarea femeilor în Moldova", Casa Mărioarei, suport UNWomen (2015); seminare cu primarii în VF organizate de Gender-Centru cu suportul Fundației Soros etc.

¹¹² prin Codul educației în art.135.Obligațiile personalului didactic, științifico-didactic, științific și de conducere se conțin prevederi explicite cu privire la fenomenul violenței în spațiul educațional. În 2014, Ministerul Educației a monitorizat punerea în aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului (Ordinul nr. 77 din 22.02.2013) în sector/aprobați Indicatorii de monitorizare. Aprobate: Regulamentul de comunicare între instituțiile de învățământ și mass-media în cazurile ce se referă la copii; constituit Grupul de lucru pentru elaborarea Recomandărilor privind integrarea aspectelor referitoare la prevenirea și protecția copiilor față de violență în curriculum-ul de formare inițială și continuă a cadrelor didactice ș.a. Aprobate Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, referirea, evaluarea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatarei, traficului (HG nr.270 din 08.04. 2014).

¹¹³ http://tdh-moldova.md/media/files/files/strategie_de_comunicare_362736.pdf

¹¹⁴ cu suportul CIDDC și cu asistența financiară a UNICEF-ului s-a efectuat instruirea specialiștilor coordonatori ai acțiunilor de prevenire, identificare, raportare și referire a cazurilor de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului din cadrul Direcțiilor raionale/municipale învățământ, tineret și sport, a cadrelor didactice din școli și universități etc. (în jur de 2500 persoane). Cu suportul Fondazione L'Albero della Vita, în 2014, organizate ateliere raionale/municipale pentru manageri și profesioniști din sistemul educațional privind migrația și protecția copilului în dificultate (cu participarea a 683 de persoane din 20 de raioane).

¹¹⁵ Anual în perioada 25 noiembrie-10 decembrie realizarea Campaniei Internaționale ”16 zile de acțiuni împotriva violenței în bază de gen” (și cu contribuția APC/APL); concursului de filme de scurtmetraj și fotografii despre migrație și diversitate PLURAL+MOLDOVA, cu suportul Alianței Civilizațiilor a ONU și OIM, avînd drept scop prevenirea traficului de ființe umane, violenței în familie și intoleranței față de imigranți; Campania națională ”Săptămîna AntiTrafic” în perioada 15-20 octombrie /organizarea de Centrul Internațional „La Strada” a mai multor acțiuni, instruire; Campania „Ordonanța te poate proteja de violență în familie”(IGP al MAI și Promo-LEX) etc...

¹¹⁶ Studiul „Practicile existente privind accesul la justiție pentru victimele violenței în familie și realizarea dreptului lor la asistență juridică în R.Moldova” / Centrul Internațional „La Strada”, suport OSCE, 2014; Ghid pentru cunoașterea și aplicarea legislației internaționale și naționale privind violența în familie (2015), OSCE; Compilare de materiale în domeniul violenței în familie și traficului de ființe umane/ Centrul de Drept Căușeni, OSCE.

¹¹⁷ În cadrul proiectului Băncii Mondiale ”Consolidarea capacității rețelei de asistență socială”

- Inițierea de către SP al Comitetului național pentru combaterea TFU a procedurii de armonizare a datelor, fiind elaborate 6 formulare de colectare a datelor ce conțin indicatori dezagregați după criteriul de sex, datele fiind stocate într-un program multifuncțional cu capacitatea de a reproduce o imagine concludentă despre profilul victimiologic, dar și despre profilul infracțional.
- Realizarea automatizării procesului de colectare a datelor cu Departamentul Instituției Penitenciare din cadrul Ministerului Justiției, prin sistemul electronic stabilit între baza de date DIP și site-ul www.antitrafic.gov.md
- Informații mai ample cu referire la domeniul antitrafic în Raportul Evaluarea independentă ex-post a gradului de implementare a Planului Național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane (perioadele 2010-2011 și 2012-2013), 2014¹¹⁸

Probleme:

- Formularea extinsă a activităților, greu de estimat impactul acestora
- Suprapunerea activităților, respectiv deficiențe în evaluarea impactului per activitate.
- Indicatori de performanță vagi, greu de utilizat pentru monitorizare, evaluare.
- Nu au fost raportate activități privind asigurarea integrării perspectivei de gen în sistemul informațional privind informarea imediată despre cazurile de trafic de ființe umane identificate în străinătate.

Dincolo de constatările cu referire la implementarea activităților stipulate în planurile de acțiuni, rezultatele menționate în raport trebuie comparate cu rezultate proiectate în PNAEG la nivel strategic și anume: a) planificate și implementate măsuri de stat, precum și asigurată monitorizarea acestora în vederea prevenirii și combaterii violenței domestice și traficului de ființe umane, luând în considerare specificul de gen al victimelor; b) redus numărul cazurilor de violență bazată pe gen și traficului de ființe umane, în special din zonele rurale; c) redus numărul cazurilor de violență în sistemul educațional; d) dezvoltate serviciile pentru reabilitarea și reintegrarea victimelor violenței și traficului de ființe umane, în particular femei și fete, la nivel raional; e) protejate drepturile umane ale victimelor VBG și TFU prin intermediul mecanismului național și internațional de depunere și soluționare a reclamațiilor.

Astfel, din analiza prezentată mai sus, **concluzionăm că:**

- Au fost planificate și implementate unele activități de prevenire și combatere a VD și TFU, luând în considerare specificul de gen al victimelor.
- Statistica oficială indicând asupra persistenței cazurilor de VBG nu elucidează gravitatea fenomenului. Or, reducerea numărului de cazuri nu neapărat înseamnă reducerea fenomenului și vice versa. Totodată creșterea numărului OP înaintate de poliție de la 292 (2012) la 795 (2014), denotă intervenții mai stricte (tabele 10-13 în anexă).
- Pe parcurs au fost create Centre pentru reabilitarea și reintegrarea victimelor VF și TFU (Drochia, Cahul, Căușeni, Hîncești, Bălți, Chișinău)

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate unele **probleme per sector:**

- o Capacități insuficiente la nivel local de implementare a acțiunilor.

¹¹⁸ Daniela Misail-Nichitin, Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” (ONG), cu suportul Misiunii OSCE în Moldova.

- Adresabilitatea redusă din partea femeilor după protecție și asistență către polițiști, asistenți sociali, pînă la condiționate de probleme sistemice și socio-culturale.
- Identificarea și raportarea cazurilor violenței în școli este insuficientă.
- Coordonarea insuficientă a eforturilor dintre structurile de stat, APL, OSC, partenerii de dezvoltare (pe verticală și orizontală), fapt ce duce la diminuarea efectelor acțiunilor proiectate.

Recomandări la domeniul 7:

- Adoptarea legii cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative în vederea asigurării implementării mecanismelor de prevenire și pedepsire a cazurilor de violență
- Consolidarea capacităților instituțiilor de prevenire și contracarare a violenței și TFU.
- Implementarea programelor educaționale, a modulelor de instruire, realizarea cercetărilor, organizarea campaniilor de informare privind fenomenul violenței și TFU prin prisma drepturilor omului și egalității de gen.
- Consolidarea (durabilă) programelor sociale, măsurilor de reabilitare și resocializare adresate victimelor și agresorilor violenței, precum și victimelor TFU
- Colectarea, analizarea și distribuirea datelor statistice dezagregate pe sexe privind cazurile de violență și trafic de ființe umane.

8. CREȘTEREA NIVELULUI DE CONȘTIENTIZARE PUBLICĂ ȘI MIJLOACELE DE INFORMARE ÎN MASĂ

În vederea asigurării implementării domeniului *Creșterea nivelului de conștientizare publică și mijloacele de informare în masă* în planul de acțiuni au fost incluse 3 obiective specifice și 20 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul 8.1. Stimularea prezentării imaginilor pozitive a femeilor și bărbaților și a statutului, responsabilităților egale în sfera publică și privată*
- Propuse modificări la Legea presei nr. 243-XIII din 26 octombrie 1994, Legea nr.1227-XIII din 27 iunie 1997 cu privire la publicitate, Codul audiovizualului nr. 260-XVI din 27 iulie 2006 cu scopul obligării publicațiilor periodice și agențiilor de presă să utilizeze un limbaj non-sexist, și prezentarea imaginii femeii și bărbatului prin prisma drepturilor egale în toate sferele vieții. Modificările respective au fost incluse în proiectul Legii nr.180 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, care a fost aprobată în prima lectură de către Parlamentul R.Moldova.
- Realizarea activităților de consolidare a capacităților jurnaliștilor privind principiile egalității de gen drept fundament al drepturilor omului prin instruire¹¹⁹ ș.a. Menționăm exercițiul de autoevaluare prin prisma dimensiunii de gen în cadrul căruia a fost elaborată de API metodologia și ghidul de autoevaluare, realizată autoevaluarea a 17 mijloace de informare în masă¹²⁰.

¹¹⁹ Programul „Femeile în politică în Moldova”/ UN Women și PNUD, FEE, CPD, suport Guvernul Suediei.

¹²⁰ Autoevaluarea instituțiilor mass-media prin prisma dimensiunii de gen (presă scrisă și presă on-line). RAPORT FINAL Februarie – Octombrie 2013 / Asociația Presei Independente (API) în cadrul Programului UN Women ”Abilitarea Economică a Femeilor”, cu sprijinul financiar al Guvernului Suediei.

- Intensificarea colaborării reprezentanților mass-media și OSC active în domeniu, manifestată prin acțiuni comune de instruire, includerea reprezentanților OSC în consiliile de supraveghere etc.
- Consolidarea capacităților judecătorilor privind respectarea principiului asigurării egalității de gen în administrarea justiției în cadrul atelierelor de lucru organizate de Institutul Național de Justiție cu suportul Misiunii OSCE în Moldova (2014) ș.a.
- *La Obiectivul specific 8.2. Combaterea imaginii sexiste în spoturile publicitare și mijloacele de informare în masă*
 - Activitățile planificate la acest obiectiv practic se regăsesc în primul.
 - În calitate de mecanism de asistență a persoanelor care au fost discriminate în publicitate pe criteriu de sex poate fi apelat Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității
- *La Obiectivul specific 8.3. Creșterea gradului de conștientizare în rândurile femeilor și bărbaților, fetelor și băieților privind drepturile omului*
 - Realizate unele activități cu implicarea bărbaților, băieților în cadrul campaniilor informaționale (Festivalul Familia etc.).

Probleme:

- Insuficiență de informații cu referire la realizarea unor activități proiectate.
- Formularea extinsă a activităților, greu de estimat impactul acestora (8.1.4; 8.1.2)
- Suprapunerea activităților, respectiv deficiențe în evaluarea impactului per activitate.
- Promovarea imaginii femeilor talentate realizată sporadic, nu s-a reușit promovarea programelor televizate durabile dedicate subiectului EG
- Nu s-a reușit revizuirea prin prisma de gen a componentei Agenției de Stat pentru Protecția Moralității pe lângă Ministerul Culturii
- Deficiențe în identificarea cazurilor de discriminare pe bază de gen în mass-media, soluționarea acestora
- Nu a fost elaborată Strategia de comunicare a Guvernului privind promovarea egalității de gen.

Dincolo de constatările cu referire la implementarea activităților stipulate în planurile de acțiuni, rezultatele menționate în raport trebuie comparate cu rezultate proiectate în PNAEG la nivel strategic și anume: a) promovate imagini pozitive a femeilor prin intermediul mijloacelor de informare în masă la nivel local și național; b) promovate femeile prin intermediul mijloacelor de informare în masă care prezintă rolul acestora în domeniul public; c) reduse practicile de prezentare a imaginii negative a femeii în mijloacele de informare în masă.

Astfel, din analiza prezentată mai sus, ***concluzionăm că:***

- Urmare a eforturilor depuse, a crescut prezența imaginilor pozitive a femeilor în mijloacele de informare în masă.
- În pofida acțiunilor de combatere a cazurilor de sexism în publicitate, mai persistă situații de prezentare a imaginii negative a femeii în produsele publicitare.

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate unele ***probleme per sector:***

- Resurse umane și financiare insuficiente, în special la nivel local, de implementare a acțiunilor.
- Identificarea și raportarea cazurilor de sexism în mijloacele de informare în masă este insuficientă.

Recomandări la domeniul 8:

- Delimitarea clară a atribuțiilor structurilor abilitate în identificarea și soluționarea cazurilor de sexism în mijloacele de informare în masă (CCA, Agenția de Stat pentru Protecția Moralității pe lângă Ministerul Culturii, etc.)
- Fortificarea continue a capacităților jurnaliștilor și persoanelor decizionale din domeniul mijloacelor de informare în masă la subiectul EG în contextul standardelor internaționale.
- Elaborarea Strategiei de comunicare a Guvernului privind promovarea egalității de gen.

9. MECANISMUL INSTITUȚIONAL NAȚIONAL

În vederea asigurării implementării domeniului *Mecanismul instituțional național* în planul de acțiuni au fost incluse 2 obiective specifice și 7 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul specific 9.1. Îmbunătățirea responsabilității pentru egalitate de gen*
 - Revizuirea funcțiilor/statutului și fișelor de post a unităților gender din cadrul ministerelor și agențiilor guvernamentale. Modificările respective vor fi operate în baza prevederilor incluse în proiectul Legii nr.180 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, care a fost aprobat în prima lectură de către Parlamentul R.Moldova.
 - Consolidarea într-o oarecare măsură a capacităților membrilor Comisiei guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați prin organizarea întâlnirilor cu experți internaționali la subiectul standardelor internaționale în domeniul VF.
 - Consolidarea capacităților unităților gender prin instruire la diferite subiecte: utilizarea și interpretarea datelor statistice sensibile la dimensiunea de gen în contextul PNAEG, analiza de gen a politicilor publice¹²¹ ș.a.
 - Consolidarea capacităților organelor judiciare prin instruire¹²² :

¹²¹ Instruiri la subiectul *Analiza de gen a politicilor sectoriale* realizată de MMPSF în cooperare cu CPD.

¹²² Institutul Național de Justiție (INJ), în parteneriat cu Misiunea OSCE în Moldova a organizat seminare pentru judecători, procurori, avocați la capitolul egalității de gen, implementării Legii nr.5 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, implementării CEDAW. În cadrul proiectului „Consolidarea managementului migrației și a cooperării în domeniul readmisiei în Europa în Europa de Est” (MIGRECO) al OIM, finanțat de Uniunea Europeană, Guvernul SUA și OIM, la INJ a avut loc cursul de formare continuă pentru procurori „Traficul de ființe umane și traficul de copii: aspecte de încadrare juridică și metode de combatere”. Seminarul de formare a formatorilor INJ în domeniul violenței în familie Implementarea legislației Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, organizat de către CDF, INJ și Avocații pentru drepturile omului, cu susținerea Misiunii OSCE în Moldova și al Fundației OAK.

- *La Obiectivul specific 9.2. Consolidarea rețelelor de parteneriat și susținerea dialogului social*
- Susținerea dialogului continuu între structurile de stat, donatori și OSC în baza platformei Ședinței Tehnice de Coordonare (TCM) a Programului Antitrafic și Gender / Misiunea OSCE în Moldova, MMPSF, SP al Comitetului Național pentru combaterea Traficului de Ființe Umane.

Probleme:

- Lipsa informațiilor cu referire la consolidarea capacităților oficiului avocatului poporului în problemele aferente discriminărilor pe bază de sex
- Impactul unor activități greu de estimat

În baza rapoartelor prezentate și materialelor colectate, au fost identificate unele **probleme per sector:**

- Resurse umane și financiare insuficiente pentru implementarea acțiunilor.
- Mandatul redus al unităților gender de a influența promovarea politicilor sensibile la gen.
- Lipsa unităților gender la nivel local, fapt ce limitează eficiența intervențiilor pe acest segment.
- Suprasolicitarea Departamentului Politici de asigurare a egalității de gen și Prevenirea violenței al MMPSF, care cu personal minim acoperă trei arii de politici ce țin de competența organului respectiv, și anume: egalitatea între femei și bărbați, prevenirea și combaterea violenței în familie și a traficului de ființe umane și asigurarea activității Comisiei guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați și a Grupului de donatori în domeniul gender.

Recomandări la domeniul 9:

- Aprobarea proiectului Legii nr.180 integral, ce va permite crearea unităților gender la nivel local, crearea Consiliilor gender în ministere etc..
- Consolidarea continue a dialogului dintre structurile de stat și APL, organizațiile societății civile și a partenerilor de dezvoltare. Crearea secretariatului permanent în domeniul egalității de gen și combaterea violenței în vederea asigurării tehnice a unei coordonări mai eficiente a răspunsului statului în domeniul abordat.
- Consolidarea continue a capacităților mecanismului instituțional prin instruirii, vizite de studii, asigurarea cu ghiduri și materiale relevante.

10. ASIGURAREA EGALITĂȚII DE GEN ÎN SFERA SECURITĂȚII, ORDINII DE DREPT ȘI SERVICIULUI MILITAR ÎN CADRUL ARMATEI NAȚIONALE

În vederea asigurării implementării domeniului Asigurarea egalității de gen în sfera securității, ordinii de drept și serviciului militar în cadrul armatei naționale în planul de acțiuni au fost incluse 3 obiective specifice și 16 activități. Printre rezultatele activităților realizate conform planului menționăm următoarele:

- *La Obiectivul 10.1. Sporirea nivelului de încadrare în serviciul militar a femeilor*
- Majorarea procentului de angajare și avansare în carieră a femeilor din structurile polițienești; femeile se regăsesc atât la funcții de conducere cât și de execuție în toate

subdiviziunile MAI, inclusiv în serviciul activ (servicii operative, patrulare) ponderea reprezentând 6,4%.

- Elaborarea Ghidului pentru Practica Polițienească Gender Sensibilă, cu referire deosebită la aspectele de dezvoltare profesională a femeilor în serviciile polițienești
- În vederea revizuirii politicilor de recrutare, menținere și promovare a femeilor în cadrul organelor de drept și în serviciul militar, a fost elaborat de către MAI proiectul Regulamentului de evoluție în carieră, care va stabili un sistem normativ unitar de parcurs în cariera profesională pentru angajații cu statut special din cadrul MAI, inclusiv din cadrul IGP.
- Dezvoltarea capacităților de liderism a 34 femei din organele de poliție prin proiectul "INSPIR-O!", realizat de Ministerul Afacerilor Interne în colaborare cu Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (din 2014)¹²³.
- În vederea abordării complexe a egalității între femei și bărbați și asigurării protecției sociale pentru militarii prin contract ai Armatei Naționale, prin Legea nr.93 din 29.05.2014 „Pentru modificarea și completarea unor acte legislative” au fost operate un șir de amendamente¹²⁴
- Conferirea Gradului de Colonel dnei Mariana Grama, șefa Secției ecologie și protecție a mediului înconjurător a Marelui Stat Major al Armatei Naționale¹²⁵
- Promovarea femeilor în rândurile Armatei Naționale¹²⁶ și în instituțiile educaționale¹²⁷.
- Organizarea seminarului pentru reprezentanții ministerelor asupra Rezoluției 1325 Consiliu de Securitate ONU „Despre femei, pace și securitate”¹²⁸, unde a fost menționat și despre importanța implicării femeilor în misiunile de pacificare.
- *La Obiectivul 10.2. Eliminarea tuturor formelor de discriminare în timpul îndeplinirii serviciului militar*
 - Organizarea activităților de informare și conștientizare pentru militarii Armatei Naționale, privind dreptul femeilor și bărbaților la tratament egal în timpul îndeplinirii serviciului militar și în viața privată¹²⁹

¹²³ susținerea prin intermediul Fundației Est-Europene, suport financiar al Guvernului Suediei și Ambasada Statelor Unite ale Americii în Moldova.

¹²⁴ în următoarele acte legislative: Legea nr.156-XIV din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale; Legea nr.489-XIV din 08.07.1999 privind sistemul public de asigurări sociale; Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28 martie 2003; Legea nr. 162-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la statutul militarilor.

¹²⁵ Realizat prin prisma monitorizării gradului de implementare a Ghidului carierei militare

¹²⁶ din numărul total de militari prin contract ai Armatei Naționale – 77% sunt bărbați, iar 23% sunt femei; din numărul total de angajați civili ai Armatei Naționale – 30% sunt bărbați, iar 70% sunt femei;

¹²⁷ la Academia Militară "Alexandru cel Bun", în anul de înmatriculare 2013-14, din totalul de 70 de locuri, 10 locuri (14, 3%) au fost atribuite pentru înscrierea fetelor la următoarele specialități: infanterie - 2 femei; Artilerie - 2 femei; Transmisiuni - 6 femei.

¹²⁸ Seminarul a fost organizat de Misiunea OSCE în Republica Moldova împreună cu Biroul pentru instituțiile democratice și drepturile omului precum și de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene.

¹²⁹ pe parcursul anului 2014 organizate -14 seminare, 42 ședințe instructiv-metodice, 14 mese rotunde, în cadrul cărora s-au prezentat politicile de asigurare a egalității de gen, hărțuirii sexuale și prevenirii violenței în familie; au fost desfășurate 14 anchete anonime privind îndeplinirea serviciului militar de către efectivul militar din rândul femeilor. În cadrul proiectului Săptămîna NATO în Moldova – ediția 2015, la 10 iunie a avut loc Conferința Internațională “Viitorul parteneriatului RM-NATO în condițiile noilor provocări regionale” în cadrul căreia o sesiune a fost dedicată promovarea femeilor în serviciul militar, rolul femeilor în asigurarea păcii și securității.

- Asigurarea asistenței psihologice în cadrul unităților militare
- La Obiectivul 10.3. Reconversia profesională și adaptarea socială a militarilor prin contract și a cetățenilor trecuți în rezervă (retragere)
- Includerea în curriculum-ul instituțiilor de învățământ militar superior din țară a tematicii privind egalitatea de gen¹³⁰

Probleme per sector:

- Domeniul securității, ordinii de drept și serviciul militar rămîne în continuare a fi masculinizat atît la nivelul obținerii/admiterii la studii în sfera respectivă cît și subreprezentării femeilor la nivelul angajaților, dar mai ales prezența acestora în funcții decizionale per domeniu.
- Abordarea complexă de asigurare a egalității între femei și bărbați nu este un domeniu prioritar, și de fapt se neglijează
- Instruirea insuficientă inițială și continuă a efectivului din cadrul organelor de securitate, ordine publică și serviciului militar în domeniul gender
- Interes scăzut al donatorilor pentru acest domeniu și insuficiența proiectelor în derulare pe acest segment
- Lipsa instruirilor și a accesului la instruirile de resort realizate la nivel internațional în vederea abilitării reprezentanților de sex feminin de a fi eligibile și de a aplica la misiunile de pacificare civile și militare.

Recomandări la domeniul 10:

- Atragerea atenției donatorilor asupra domeniului abordat în vederea susținerii programelor inovatoare în domeniu.
- Consolidarea continue a capacităților efectivului din cadrul organelor de securitate, ordine publică și serviciului militar în domeniul gender.
- Consolidarea continue a dialogului dintre ministerul de resort, organizațiile societății civile și a partenerii de dezvoltare.
- Acordarea atenției sporite sferei securității, ordinii de drept și domeniului militar în vederea sensibilizării permanente.

¹³⁰ în curriculum-ul Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun” a fost inclusă tematică egalității de gen și antiviolență în cadrul disciplinelor „Drept internațional” și „Leadership, comunicare și etică profesională”.

2.3. ANALIZA, MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE PERIOADA 2010-2015

În conformitate cu Hotărârea Guvernului Nr. 933 a fost stabilită procedura de raportare pe marginea implementării documentului. Ministerele, alte autorități administrative centrale, implementând prevederile Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015, urmau să informeze, anual, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei despre gradul de implementare a acestuia (către 15 februarie). Concomitent, se recomanda autorităților administrației publice locale să asigure implementarea la nivel local a prevederilor Programului sus-menționat. La fel, către 1 decembrie 2012 urma elaborarea raportului generalizat privind implementarea primului plan de acțiuni și apoi elaborarea celui de-al doilea plan de acțiuni pentru anii 2013-2015, în scopul asigurării implementării depline a obiectivelor strategice ale Programului național.

Monitorizarea și coordonarea procesului de realizare a Programului național de asigurare a egalității de gen pe perioada 2010-2015 era realizată de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, care raporta Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați, în conformitate cu prevederile PNAEG (o dată pe an). În scopul asigurării transparenței proceselor de implementare a prezentului Program național, rapoartele anuale de monitorizare erau publicate pe pagina virtuală a Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Totodată, în pofida stipulărilor cu referire la procedura de monitorizare și evaluare a PNAEG, aceasta se intersecta parțial cu mecanismul de raportare asupra CEDAW. Coerența insuficientă cu indicatorii Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, a Strategiei Naționale de Dezvoltare a condus la mai multe limitări în evaluarea impactului real al Programului. Apreciind ajustarea Setului armonizat de indicatori de dezvoltare sensibili la dimensiunea de gen în contextul PNAEG (raportat inițial la ODM), menționăm utilizarea insuficientă a acestora în monitorizarea / evaluarea / planificarea intervențiilor sectoriale, capacități insuficiente a specialiștilor, în special locali, de valorificare a acestora.

Menționând complexitatea indicatorilor de progres și indicatorilor de rezultate, concluzionăm că dincolo de eforturile depuse, nu s-a reușit monitorizarea deplină a acțiunilor în baza indicatorilor specificați, fapt ce a limitat urmărirea și evaluarea în dinamică a realizării obiectivelor generale stipulate în Program și realizarea scopului final.

În contextul realizării Recomandărilor Comitetului menționat, constatăm necesitatea monitorizării, prin indicatori cuantificabili (în special calitativi), a impactului legilor, politicilor, proiectelor și a planurilor de acțiune asupra situației femeilor, evaluării progresului real obținut în vederea realizării egalității de facto a femeilor.

Concluzionăm creșterea numărului de note informative prezentate cu privire la realizarea planurilor de acțiuni, precum și o creștere relativă a calității acestora, fapt determinat de acțiunile de consolidare a capacităților specialiștilor în domeniu. Analiza informațiilor prezentate de instituțiile abilitate în domeniu demonstrează rolul important al specialiștilor: calitatea rapoartelor se află în relație directă cu nivelul de pregătire, sensibilitate față de subiect al persoanelor responsabile.

În același timp, cu referire la informațiile parvenite din teritoriu și de la ministere, menționăm faptul că o mare parte a documentelor poartă caracter informativ, de enumerare a activităților realizate, fără componentul analitic al progreselor și obstacolelor existente. În informațiile prezentate, practic, nu și-au găsit reflectare aspectele de finanțare a activităților realizate, a

resurselor alocate. Limitări: prezentarea indicatorilor doar integral, fără dezagregare pe gen, necorespunderea datelor prezentate formatului solicitat, lipsa de continuitate în prezentarea datelor etc.

În acest sens, se atestă necesitatea de a sensibiliza în continuare reprezentanții APL și altor structuri decizionale și executive la capitolul „gender mainstreaming” sau abordare complexă a egalității între femei și bărbați, care prevede integrarea principiului egalității între femei și bărbați în politicile și în programele din toate domeniile și la toate nivelurile de adoptare și aplicare a deciziilor. Acest lucru ar facilita înțelegerea ideii că fiecare structură este responsabilă de promovarea acestui concept în activitatea sa în pofida faptului că nu sunt expres indicate drept responsabile de implementarea prevederilor Programului național și a Planului de acțiuni sau altor documente strategice din domeniu.

CAPITOLUL III. ROLUL PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015 ÎN ÎMBUNĂTĂȚIRE CONTINUĂ A POLITICILOR PUBLICE ȘI TRANSPUNEREA ANGAJAMENTELOR ÎN ACȚIUNI PRACTICE

Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 este un document-cadru reflectat în Planurile de Acțiuni pentru implementarea programului. PNAEG și Planul de Acțiuni este un instrument care ghidează transpunerea angajamentului Guvernului în realizări concrete privind asigurarea egalității de gen în domeniile prioritare identificate în acest document. La nivel de politici, PNAEG a influențat următoarele inițiative de modificare de politici:

1. Inițiative de ajustare a cadrului legal-normativ, de ex. proiectul Legii 180 (introducerea cotei) și a proiectului Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie .
2. În Programul de activitate al Guvernului pentru 2011-2014, capitolul Politici de gen, este prevăzută introducerea cotelor în vederea facilitării promovării femeilor la poziții decizionale. În 2010, la inițiativa Grupului femeilor parlamentare, Guvernul a aprobat decizia de susținere a cotei de 30% la modificarea Codului Electoral. La moment documentul se află spre aprobare la Parlament. La fel, în proiectul de modificare și ajustare a legislației naționale la Legea nr.5-XVI a fost inclusă propunerea cotei de cel puțin 40% de reprezentare a unuia din genuri în poziții decizionale.
3. Pe parcursul anilor au mai existat unele inițiative de promovare a cotelor de reprezentativitate a genurilor în documentele de partid, procesul electoral.

Impasul în acest sens, este determinat de abordări diferite a subiectului vizat, persistența stereotipurilor de gen vizavi de liderismul politic al femeilor.

Constatăm, că dincolo de obiectivele și acțiunile expres stipulate în Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 și în Planurile de Acțiuni pentru implementarea programului, paralel au fost realizate și alte programe / proiecte cu impact asupra domeniului egalității de gen¹³¹.

Astfel, concluzionăm că PNAEG a servit drept platformă pentru mai multe inițiative conexe domeniului. În acest sens, practicile pozitive urmează a fi valorificate în contextul elaborării următorului program.

Reiterăm faptul că PNAEG este un angajament al Guvernului Republicii Moldova, iar Planurile de Acțiuni identifică domeniile de responsabilitate pentru instituțiile statului. Cu toate acestea, trebuie să remarcăm că partenerii de dezvoltare au avut o contribuție valoroasă și un suport semnificativ la realizarea acțiunilor identificate în Planurile de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015.

În cele mai multe cazuri partenerii de dezvoltare au avut o abordare integratoare de gen și un document propriu de politici de promovare a egalității de gen. Acestea contribuie și vin în susținerea activităților Planului de Acțiuni pentru implementarea PNAEG, care este un document-cadru și un instrument prin care Guvernul a identificat prioritățile privind asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova.

¹³¹ De exemplu, în cadrul Programului COMPACT FPM componenta socială și de gen a fost inclusă în proiectele de reabilitare a drumurilor și sistemelor de irigare. În cadrul Proiectului ADA/PNUD: „Suport pentru Procesul Național de Planificare a Adaptării la Schimbările Climei în Moldova” dimensiunea de gen a fost inclusă în acțiunile și produsele proiectului.

Spre exemplu, parteneri de dezvoltare importanți precum Suedia, Austria, Statele Unite ale Americii, Norvegia, Finlanda au politici guvernamentale speciale de promovare a egalității de gen și Planuri de Acțiuni. Suedia este cel mai mare donator cu acțiuni constante în sprijinul egalității de gen în Moldova (din 1998), iar Statele Unite ale Americii, prin Programul Compact implementat de Fondul Provocările Mileniului, este cel mai mare donator în domeniul infrastructurii drumurilor și agricultură, în care integrarea egalității de gen a fost realizată cu impact asupra reducerii sărăciei și creșterii economice.

De asemenea, Corporația Provocările Mileniului și USAID au susținut crearea unei rețele a femeilor din agricultură prin programul ACED, care vine să acopere lipsa unei rețele de comunicare și sprijin pentru femeile care dețin o afacere agricolă. Activitățile integratoare de gen, finanțate de partenerii de dezvoltare, ne-au atras atenția asupra faptului că integrarea aspectelor de gen în proiectele mari de infrastructură au un impact comparabil cu proiectele focusate pe femei, care de obicei sunt mai mici. De exemplu, proiectul de reabilitare a drumului din Programul Compact a avut o componentă socială de 2,7% din valoarea lucrărilor de construcție, iar în valoare monetară aceasta reprezintă 2 694 096 de dolari SUA¹³², aceasta demonstrând și o lecție la care trebuie să ne gândim vis-a-vis de modalitatea în care egalitatea de gen este măsurată prin resursele investite.

În acest context se înscriu și acțiunile Proiectului ADA/PNUD „Suport pentru Procesul Național de Planificare a Adaptării la Schimbările Climei în Moldova”, care au contribuit la analiza de gen a documentelor strategice în domeniul transportului și infrastructurii, energiei, silviculturii, agriculturii, și includerea dimensiunii de gen în strategiile sectoriale respective, sensibilizarea de gen a specialiștilor.

Astfel, elaborarea noului Program național de asigurare a egalității de gen necesită o gândire mai profundă sau regândire a perspectivei de integrare a egalității de gen, iar noțiunea de „bugetare sensibilă la dimensiunea de gen” trebuie analizată și din punct de vedere economico-financiar.

Această necesitate e determinată de faptul că în pofida tendinței generale de egalitate în societate și pe piața muncii asigurate prin lege, progresul *real* în eliminarea inegalității de gen este mic. Bunăstarea economică a femeilor ramîne în continuare cauza care determină plecarea femeilor peste hotare, care are un impact ireversibil asupra copiilor și capitalului uman al țării noastre. Acest argument trebuie să schimbe abordarea egalității de gen, dimensiunea economică fiind reflectată în indicatori măsurabili și acțiuni reale implementate de Guvern, agențiile active în domeniul egalității de gen, precum și partenerii de dezvoltare.

¹³² <http://mca.gov.md/upload/documents/03201514268586602015%20Social%20and%20Gender%20Integration%20Plan.pdf>

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI PENTRU NOUL PNAEG

CONCLUZII

În perioada de raportare, reprezentanții structurilor de stat și ai societății civile au efectuat activitățile incluse în plan pentru promovarea egalității genurilor în societate. Analiza gradului de implementare al documentului pe parcursul anului 2014 a permis evidențierea progreselor, obstacolelor și elaborarea propunerilor de îmbunătățire a acțiunilor din domeniu. În procesul de elaborare a raportului, au fost analizate informații a circa 34 de structuri abilitate la nivel central în domeniu. A fost solicitată informații inclusiv și de la organizațiile internaționale și societatea civilă.

În procesul de analiză al Planului național de acțiuni pentru anul 2013-2015, s-a constatat că majoritatea specialiștilor din cadrul entităților care au raportat, s-au condus de formatul documentului vizat, având la bază obiectivele și activitățile specifice aprobate.

Informațiile cu privire la acțiunile realizate sînt structurate conform Obiectivelor Planului vizat, incluzînd și unele analize a domeniului de intervenție.

Cu referire la informațiile parvenite de la ministere și alte autorități publice centrale, menționăm faptul că majoritatea rapoartelor sectoriale poartă caracter informativ, de enumerare a activităților realizate, fără componentul analitic al progreselor și obstacolelor existente. În informațiile prezentate, practic, nu și-au găsit reflectare aspectele de finanțare a activităților realizate, a resurselor alocate, și cuantificarea resurselor financiare necesare realizării acestora.

Raportul de evaluare relevă eforturile statului în implementarea PNAEG. În linii generale constatăm faptul că documentul aprobat la finele anului 2009 este unul complex, care a înglobat atît componentele strategice cît și cele praxiologice, demonstrînd un răspuns ambițios al statului la subiectul asigurării egalității de gen, care conține direcțiile orientative de activități pentru un termen mediu de cinci ani.

Programul a fost implementat prin intermediul a două planuri de acțiuni pe perioadele prestabilite 2010-2012 și 2013-2015. Primul Plan de Acțiuni a inclus 9 domenii, 83 de activități, dintre care 46 de activități se înscriau în termenii de realizare 2010-2012 (fapt ce făcea mai complicată monitorizarea lor anuală). Pe parcurs au fost depistate mai multe suprapuneri de activități, unele activități avînd un conținut extins și sofisticat, fapt ce a limitat

Aderăm la concluziile specialiștilor din raportul asupra implementării PA 2013-2015 din 2014, precum că în Republica Moldova, efortul de integrare a dimensiunii de gen s-a axat mai mult pe integrarea dimensiunii de gen în cadrul politicilor publice (de aceea Politica de Ocupare integrează la un nivel intermediar dimensiunea egalității de gen), și mai puțin la nivel instituțional. Guvernul Republicii Moldova nu a demarat un efort de consolidare a cadrului instituțional pe orizontală (dincolo de instituțiile care sunt direct responsabile de domeniu) pentru asigurarea egalității de gen prin elaborarea ghidurilor de analiză și integrarea a dimensiunii de gen, clarificarea mandatelor și responsabilităților pentru unitățile gender, recunoașterea asigurării egalității de gen ca responsabilitate clar definită în cadrul instituțiilor publice, avînd finanțare adecvată. (sursa: raport 2014)

monitorizarea acestora. La fel, au fost identificate lacune în determinarea instituției responsabile de realizare, fapt ce a dus la limitări în realizarea acțiunilor. Unele activități și obiective specifice au fost ajustate și incluse în următorul Plan de acțiuni pe anii 2013-2015, care a încorporat încă un domeniu nou al 10-lea: Asigurarea egalității de gen în sfera securității, ordinii de drept și serviciului militar.

În același timp, menționăm că pentru prima dată în domeniul de referință în noul plan au fost identificate și estimate resurse financiare pentru realizarea unor acțiuni propuse pentru 2013-2015. Conform datelor MMPSF, total cheltuieli estimate pentru implementarea Planului Național de asigurare a egalității de gen pentru anul 2013-2015 : finanțele în limitele bugetului aprobat – 163 mln. 831, 25 mii lei ; Resurse financiare din Proiecte în derulare - 12 mln.796,1 mii lei ; Resurse financiare estimate ce urmează a fi solicitate - 7 mln. 649, 5 mii lei. Totodată, dincolo de estimările făcute, evaluarea cheltuielilor reale nu a fost posibilă din lipsă de informații.

Evaluarea domeniului ***Ocupării forței de muncă și migrației*** demonstrează unele progrese, după cum urmează: reducerea diferențelor în salarizarea femeilor și bărbaților de la 28% la 12,8%; scăderea într-o oarecare măsură a segregării în bază de gen pe piața muncii; organizarea multiplelor acțiuni de abilitare economică a femeilor, creșterea numărului de persoane instruite în domeniul afacerilor, inclusiv femei, resurse financiare oferite pentru business; acțiuni de asistență privind reîntoarcerea voluntară asistată a emigranților moldoveni în Republica Moldova, în special a femeilor din grupurile vulnerabile; expertiza de gen a legislației și politicilor migraționale etc.

În același timp, printre problemele identificate se numără: existența cazurilor de discriminare a femeilor gravide în câmpul muncii, a femeilor în etate, a mamelor cu copii etc.; în pofida creșterii numărului oficial al persoanelor care au început businessul, înafara raportărilor a rămas componenta calitativă (câte femei au început afacerea, câte au supraviețuit și merg mai departe, cu ce capital operează, mărimea afacerii etc.).Femeile, în special cele de la țară și/sau din comunitățile marginalizate, care doresc să-și înceapă propria afacere, se confruntă cu probleme de accesare a resurselor (credite bancare) și alte servicii necesare pentru o activitate antreprenorială reușită. Finalitatea cu referire la îmbunătățirea protecției sociale a migranților, în special femei, este greu de evaluat. În perioada de raportare accentele s-au pus pe crearea cadrului legal-normativ în domeniu, stabilirea și consolidarea rețelelor diasporei moldovenești, fiind premature rezultate palpabile. În pofida cadrului legal-normativ favorabil cu referire la asigurarea unei plăți egale pentru o muncă de valoare egală, se atestă unele discrepanțe de gen în salarizare, care sunt determinate de faptul că femeile sunt promovate mai greu în raport cu bărbații: bărbații au șanse mai mari să obțină posturi mai înalte și respectiv mai bine plătite. Probabilitatea plecării femeilor în concediul de maternitate alimentează reticența angajatorilor de angajare sau promovare ale acestora.

Analiza domeniului ***Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen*** relevă eforturi de elaborare a Conceptului BSG, de sensibilizare în jur de 100 de specialiști de diferite categorii prin instruire cu referire la componente a BSG, de explorare a subiectului în cadrul reformei de descentralizare, de elaborare a curriculumului și modulului de instruire în cadrul ASEM. Trei instituții (ANOFM, Comisia Electorală Centrală, Inspectoratul de Stat al Muncii) au realizat

auditul de gen, cu recomandări concrete pentru instituții de implementare a principiului de egalitate între femei și bărbați. Totodată, nu s-a reușit instituționalizarea documentelor elaborate în domeniu, modulul de instruire aprobat în cadrul ciclului de masterat este unul opțional, lipsește durabilitatea activităților, conlucrarea între instituții este cu deficiențe; se atestă discrepanță semnificativă între aspectele teoretice și practice.

La domeniul ***Participarea femeilor la procesul decizional*** constatăm unele progrese, dar și limitări. Astfel, în perioada raportată au fost realizate multiple activități de instruire a candidatelor în deputat, consilier, primar; organizate diverse acțiuni de sensibilizare a populației în vederea susținerii candidaturilor femeilor în alegeri; realizate analize de gen a programelor electorale ale partidelor etc.¹³³ Menționăm inițiativele de promovare a cotelor de reprezentativitate a genurilor în documentele de partid, procesul electoral (aprobarea legii nr.180 în prima lectură în parlament); organizarea Forurilor publice etc. Drept rezultat pozitiv al acțiunilor menționate putem considera creșterea numărului de femei primare (la 20,3%), alegerea în cadrul consiliilor locale a trei femei din comunitatea romilor (în urma alegerilor locale din iunie 2015).

Pe parcursul ultimilor ani se observă o evoluție pozitivă, dar modestă și instabilă, în ceea ce privește reprezentarea femeilor în poziții decizionale: în Parlament rata mandatelor deținute de femei era în jur de 20% în urma ambelor scrutine; în urma alegerilor locale din iunie 2015 numărul femeilor alese la funcțiile de consilieri locali este în creștere lentă. Femeile din grupuri particulare, cum sunt femeile de etnie romă, femeile cu dizabilități și altele, sunt practic excluse din viața publică. Femeile sunt de asemenea subreprezentate în organele de luare a deciziilor în sectorul privat, precum și în mecanismul tripartit. Astfel, reprezentativitatea femeilor în politică și la nivelul decizional nu este corelată la indicatorii stabiliți de standardele internaționale. Impasul în acest sens, este determinat de abordări diferite a subiectului vizat, persistența stereotipurilor de gen, insuficiența de voință politică a liderilor politici.

În urma analizei domeniului ***Protecția socială și familia*** constatăm modificarea legislației în vederea excluderii discriminării indirecte a militarilor, pe criteriu de sex, la obținerea concediului pentru îngrijirea copilului; adoptarea cadrului legal normativ și instituirea mecanismului național de evaluare, acreditare și monitorizare a prestatorilor de servicii sociale; realizarea mai multor studii relevante domeniului¹³⁴; extinderea serviciilor sociale comunitare și specializate; elaborarea Raportului de evaluare a compatibilității legislației R.Moldova cu prevederile Convenției OIM nr.156 privind egalitatea de șanse a salariaților cu responsabilități familiale (CDF); dezvoltarea Sistemului Informațional Automatizat "Asistență Socială" etc. Menționăm preocuparea Guvernului de problema majorării vârstei de pensionare a femeilor, elaborarea notei analitice privind reforma sistemului de pensii prin prisma egalității de gen (CPD), dar și discuțiile controversate în jurul subiectului. La fel, constatăm organizarea activităților de

¹³³ Mai multe acțiuni au fost realizate în cadrul Programului "Femeile în politică în Moldova". Menționăm, la fel, contribuțiile proiectelor realizate de ONG-uri cu suportul Ambasadei SUA în Moldova, Misiunea OSCE în Moldova.

¹³⁴ Cercetarea statistică "Utilizarea Timpului în Republica Moldova" BNS, PNUD, 2012; realizarea Studiului „Cererea și oferta serviciilor de educație timpurie și preșcolară din perspectiva angajării femeii în câmpul muncii”, Studiul "Politici de susținere a familiilor cu copii: viziune de politici în Uniunea Europeană și propuneri pentru Republica Moldova

sensibilizare a populației cu referire la protecția și promovarea drepturilor femeilor și fetelor cu dizabilități¹³⁵, inclusiv a Forumului Național al Femeilor cu Dizabilități. Drept realizare importantă este și operarea modificărilor la Convenția colectivă (nivel național) nr.2 din 9 iulie 2004 „Timpul de muncă și timpul de odihnă” prin completarea acesteia cu două articole noi: angajatorul fiind obligat să acorde femeilor însărcinate timp liber pentru trecerea examenelor medicale prenatale, care se include în timpul de muncă și tatăl copilului nou-născut beneficiază de dreptul la un concediu paternal cu o durată de 3 zile calendaristice, cu menținerea salariului mediu.

În același timp, în viziunea experților noul Clasificator al Ocupațiilor din Republica Moldova (2014) conține formulări cu dominantă masculină¹³⁶; nu a fost realizată cercetarea statistică asupra populației privind tranziția de la muncă la pensionare din lipsa mijloacelor financiare și a asistenței tehnice. În pofida măsurilor întreprinse, problema concilierii vieții de familie cu cea profesională, implicarea taților în îngrijirea copiilor rămâne a fi una stringentă. Concediul de îngrijire a copilului până la 6 ani se află în atenția specialiștilor, dar sunt deficiențe în abrogarea acestuia atât de ordin instituțional cât și conceptual, experții considerându-l protecționist. Protecția socială a familiilor vulnerabile necesită atenție permanentă din partea statului și APL. Campaniile de informare trebuie focusate pe grupuri specifice.

Analiza domeniului **Ocrotirea sănătății** relevă următoarele progrese: includerea dimensiunii de gen în unele documente strategice¹³⁷; elaborarea / ajustarea instrucțiunilor metodice și standardelor în domeniul sănătății prin prisma dimensiunii de gen; realizarea multiplelor acțiuni de instruire a lucrătorilor medicali (în VF, TFU), dar și a altor specialiști (membri ai EMD, GFP) în aspecte HIV/SIDA; dezvoltarea serviciilor prietenoase tinerilor; organizarea activităților de informare a populației cu referire la sănătatea mentală, modul de viață sănătos în vederea reducerii discrepanțelor de gen în speranța de viață la naștere etc. Statisticile denotă micșorarea numărului de avorturi, a discrepanțelor de gen în speranța de viață la naștere, tendințele fiind neuniforme. În pofida multiplelor acțiuni realizate, fortificarea cooperării sistemului de sănătate cu sistemul educațional la capitolul promovării modului de viață sănătos se prezintă drept obiectiv important în continuare.

Concluzionăm lipsa unei abordări comprehensive și complexe a domeniului medical și social în asistența ce urmează a fi oferită femeilor CDI/HIV cu copii din perspectivă multidimensională: psihologică, juridică, socială. Constatăm existența situațiilor discriminatorii a femeilor din grupurile vulnerabile de referință, care se consideră dublu discriminate: ca femei, în virtutea stereotipurilor tradiționale referitor la statutul femeii, responsabilitățile casnice; dar și ca

¹³⁵ Programului „Femeile în politică în Moldova”, 2014-2016 implementat de către Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în parteneriat cu Fundația Est-Europeană și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare

¹³⁶ Totodată, menționăm necesitatea realizării unei cercetări lingvistice prin prisma de gen în vederea creării unei platforme științifice în favoarea limbajului sensibil la dimensiunea de gen și instituționalizarea acestuia.

¹³⁷ Strategia Națională în Sănătatea Reprodusei pentru anii 2005-2015; Strategia Sănătatea, dezvoltarea și bunăstarea copiilor și adolescenților în perioada 2014-2024; Programul Național de prevenire și control HIV/SIDA și a infecțiilor cu transmitere sexuală anii 2016-2020

persoane infectate HIV / utilizatoare de droguri/dependentă de alcool (deoarece prin acest comportament nu se încadrează în cadrul normativ-social și etico-moral cu referire la femeie).

Cu referire la domeniul **Educației** constatăm eforturile în crearea condițiilor pentru asigurarea accesului egal al fetelor și băieților, femeilor și bărbaților la servicii în domeniu. Menționăm inițiativele de integrare a perspectivei de gen în programele de formare inițială și continuă a profesorilor în contextul drepturilor omului prin elaborarea unor module tematice sensibile la dimensiunea de gen; organizarea campaniei de comunicare a atractivității și avantajelor unei cariere în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor, focusată în special pe fete absolvente ale învățământului preuniversitar; acțiuni de ghidare în carieră în domenii mai puțin tradiționale din punct de vedere al genului. Drept rezultat, numărul fetelor înmatriculate la UTM, Academia de Poliție Ștefan cel Mare, Academia Militară Alexandru cel Bun, Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport este în creștere treptată.

Dincolo de acțiunile întreprinse nu s-a reușit reducerea semnificativă a feminizării în sistemul educațional (femeile constituind 78% din totalul cadrelor didactice). Includerea formală a dimensiunii de gen în unele documente normative nu este implementată consecvent, fiind deseori redusă la abordarea sex-rol, fapt ce duce la reproducerea stereotipurilor. În pofida eforturilor, sistemul vocațional este dominat de stereotipuri și necesită intervenții urgente în acest sens. Colectarea în continuare a datelor dezagregate de gen, și prezentarea dinamicii cu privire la înmatricularea studenților băieți/fete în domeniile mai puțin tradiționale constituie o problemă actuală dar și o recomandare pentru sistem. În același timp, conexiunea sistemului educațional cu piața muncii avînd în vizor dimensiunea de gen trebuie fortificată în mod prioritar.

Domeniul **Violenței și traficului de ființe umane** se caracterizează prin adoptarea cadrului legal-normativ specializat în domeniu, stabilirea mecanismului instituțional, crearea serviciilor specializate pentru acordarea asistenței și protecției adresate victimelor, a serviciului specializat de reabilitare a abuzatorilor. Lansarea Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane reprezintă o platformă comună de cooperare a tuturor actorilor cu competențe în domeniu (părerile asupra eficienței acestuia fiind împărțite). Eforturi deosebite au fost alocate dezvoltării competențelor specialiștilor cu atribuții în domeniu; realizat studiul național cu referire la Violenta față de femei în familie; implementate programe sociale de abilitare economică a femeilor vulnerabile, inclusiv victime a TFU și VF. Menționăm alocarea resurselor de stat și APL în dezvoltarea serviciilor de asistență a victimelor și organizare a Campaniei “16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen”; programele educaționale de prevenire și combatere a violenței asupra copiilor etc. Constatăm, că domeniul TFU a fost acoperit de multiple politici și programe de intervenții, dar necesită ajustarea abordărilor în contextul extinderii mobilității populației.

Reieșind din problemele prioritare identificate prin prisma dimensiunii de gen de experții în procesul de prevenire și combatere a acestor fenomene, concluzionăm: a) persistența violenței în familie, cu precădere împotriva femeilor și fetelor; b) persistența manifestării violenței împotriva fetelor și băieților în sistemul educațional; c) existența fenomenului hărțuirii sexuale a femeilor la locul de muncă; d) traficul femeilor și fetelor ca drept consecință a violenței în familie.

Atestăm deficiențele în implementarea eficientă a cadrului legal-normativ (în special a ordonanței de protecție în cazuri de urgență), lacune în oferirea asistenței adecvate și a protecției femeilor victime ale violenței, inclusiv femeilor de etnie romă, femeilor migrante, femeilor în vârstă, femeilor cu dizabilități și altele.

Cu referire la domeniul ***Creșterea nivelului de conștientizare publică și mijloacele de informare în masă*** menționăm realizarea mai multor activități de consolidare a capacităților instituțiilor media pe segmentul egalității de gen. Pentru realizarea autoevaluării publicațiilor presei scrise și presei electronice prin prisma dimensiunii de gen, CCA a inclus în fișa de monitorizare a pluralismului social-politic pentru anul 2013 indicatorul de gen. Pe parcursul 2013-2014 API, în parteneriat cu alte organizații, cu suportul UNWomen, a coordonat evaluarea / autoevaluarea dimensiunii de gen, a presei scrise și electronice, a buletinelor informative a posturilor TV. Consiliul Coordonator al Audiovizualului a aprobat modificările la Codul de conduită al radiodifuzorilor în vederea completării acestuia cu dispoziții referitor la promovarea și asigurarea egalității de șanse a femeilor și bărbaților în domeniul audiovizualului.

Totodată, constatăm deficiențe în identificarea caracterului sexist al publicațiilor; persistența și reproducerea stereotipurilor de gen în mass-media, în special în publicitate. Analiza de gen a mass media, efectuată de Asociația Presei Independente arată că doar 20 la sută din articolele analizate prezintă bărbații și femeile într-o manieră echilibrată. Astfel, sunt necesare măsuri eficiente legislative și politice cu mecanisme practice de implementare în domeniul de referință.

În domeniul ***Mecanismul instituțional național*** constatăm faptul că în perioada raportată a fost consolidat mecanismul instituțional (prin diverse instruirii și asistență de expertiză), constituit din următoarele structuri: unități gender la nivelul APC, Direcția Politici de asigurare a egalității de gen și prevenirea violenței (MMPSF), Consilii gender în unele ministere, Comisia guvernamentală pentru egalitate între femei și bărbați. Într-o oarecare măsură s-a reușit conturarea în baza Comisiei a unei platforme de dialog între structurile de stat, partenerii de dezvoltare, organizațiile societății civile active în domeniu.

În viziunea experților, cadrul instituțional pentru asigurarea egalității de gen este inefficient, fapt care duce la implementarea superficială a politicilor din domeniu, iar majoritatea strategiilor sectoriale sunt adoptate fără a ține cont de perspectiva egalității de gen. Printre cele mai mari provocări în acest sens sunt: gradul redus de responsabilitate a agențiilor / instituțiilor publice pentru realizarea egalității de gen; capacități reduse de a înțelege și a formula politici adecvate, prin valorificarea dimensiunii de gen; un mecanism foarte slab de monitorizare și responsabilizare a instituțiilor publice pentru realizarea egalității de gen.¹³⁸ Totodată, atestăm insuficiența resurselor umane în cadrul Direcției menționate din cadrul MMPSF în vederea asigurării eficiente a procesului de elaborare, monitorizare și evaluare a celor trei arii de politici ce țin de competența organului respectiv, și anume: egalitatea între femei și bărbați, prevenirea și combaterea violenței în familie și a traficului de ființe umane și asigurarea activității Comisiei

¹³⁸ Agenda Egalității de Gen. Propuneri pentru programul de guvernare în domeniul promovării egalității de gen pentru perioada 2014-2018, elaborate de ONG-ri.

guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați și a Grupului de donatori în domeniul gender.

Analiza domeniului *Asigurarea egalității de gen în sfera securității, ordinii de drept și serviciului militar în cadrul armatei naționale* relevă implementarea acțiunilor de sporire a nivelului de încadrare a femeilor în organele de drept și serviciului militar prin informarea populației și ghidarea fetelor / băieților în carieră. Apreciem organizarea activităților de informare pentru militarii Armatei Naționale, privind dreptul femeilor și bărbaților la tratament egal în timpul îndeplinirii serviciului militar și în viața privată; încurajarea femeilor să participe la misiunile de pacificare etc. Menționăm proiectul "INSPIR-O!", orientat spre creșterea capacităților de liderism și sporirea reprezentării femeilor în cadrul forțelor de poliție¹³⁹ din Republica Moldova. Ponderea femeilor în funcții de conducere cât și de execuție în toate subdiviziunile MAI, inclusiv în serviciul activ este una neuniformă: constituind 6% (dar în 2011 era 9%). Printre procurori femeile constituie peste 30%. Din numărul total de militari prin contract ai Armatei Naționale femeile constituie 23% ; din numărul total de angajați civili ai Armatei Naționale 70% sunt femei; la Academia Militară "Alexandru cel Bun", din totalul de locuri, 14, 3% au fost oferite pentru înscrierea fetelor.

Totodată, constatăm restanțe la capitolul creării condițiilor echitabile de îndeplinire a serviciului militar (serviciului operativ, de zi, de gardă) pentru militarii bărbați/femei angajați prin contract în Armata Națională și expertizarea documentelor de politici și a actelor normative departamentale prin prisma dimensiunii de gen, eliminarea discriminării în timpul îndeplinirii serviciului militar. Printre probleme actuale menționăm: insuficiență în valorificarea abordării complexe de asigurare a egalității între femei și bărbați în politicile sectoriale; insuficiență de instruire inițială și continuă a efectivului din cadrul organelor de securitate, ordine publică și serviciului militar în domeniul gender; interes scăzut al donatorilor pentru acest domeniu și insuficiența proiectelor pe acest segment; lipsa instruirilor și a accesului la instruirile de resort realizate la nivel internațional în vederea abilitării reprezentantelor de sex feminin de a fi eligibile și de a aplica la misiunile de pacificare civile și militare.

Reafirmăm faptul că monitorizarea anuală a implementării planurilor de acțiuni a fost realizată conform procedurilor prestabilite. Totodată, atestăm competențe insuficiente ale specialiștilor, în special ai celor de nivelul APL în monitorizarea / evaluarea impactului politicilor sectoriale prin prisma dimensiunii de gen. În pofida unor instruiți episodice în monitorizare, capacitățile specialiștilor de explorare a indicatorilor la elaborarea, implementarea și raportarea acțiunilor sunt subdezvoltate. Concentrarea pe aspecte formale, cantitative, fără analiza impactului calitativ al politicilor prin prisma de gen, a fost o greșeală. Or, indicatorii sensibili la gen trebuie încorporați ca parte componentă a sistemului de monitorizare și evaluare a politicilor publice, cu implicarea alocărilor financiare necesare.

Constatăm, că dincolo de obiectivele și acțiunile expres stipulate în Programul național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 și în Planurile de Acțiuni pentru implementarea

¹³⁹ Proiectul este implementat de MAI și CPD cu susținerea financiară a Fundației Est-Europene prin intermediul Guvernului Suediei și Ambasada Statelor Unite ale Americii în Moldova.

programului, paralel au fost realizate și alte programe / proiecte cu impact asupra domeniului egalității de gen¹⁴⁰. Astfel, concluzionăm că PNAEG a servit drept platformă pentru mai multe inițiative conexe domeniului. În acest sens, practicile pozitive urmează a fi valorificate în contextul elaborării următorului program.

În același timp, drept limitare semnificativă se prezintă coordonarea insuficientă dintre eforturile statului și a unor parteneri de dezvoltare în domeniu, implicarea slabă a societății civile în activitatea grupului donatorilor în gender. Implementarea proiectelor de către unii donatori din oficiu afectează dezvoltarea OSC. Toate proiectele, care vizează domeniul egalității de gen, urmează a fi racordate la prioritățile reflectate în documentele strategice în domeniu, la fel fiind asigurată vizibilitatea și transparența acestora, evaluarea cost-eficienței acțiunilor. Consolidarea dialogului dintre structurile de stat și APL, organizațiile societății civile și a partenerilor de dezvoltare se impune ca necesitate stringentă, dar și în contextul implementării pe viitor a Obiectivelor de Dezvoltare Durabile.

Concluzionăm că în ultimii ani în Republica Moldova a fost elaborat un cadru legal-normativ vast cu referire la egalitatea de gen, protecția maternității, reconcilierea vieții de familie cu cea profesională, tratamentul egal al femeilor și bărbaților în câmpul muncii, educației, sănătății și alte domenii. În pofida unor progrese în domeniu, problema majoră vizează asigurarea implementării, monitorizării și evaluării politicilor adoptate, eliminarea prevederilor protecționiste.

Totodată, în viziunea experților societății civile marele probleme structurale ce afectează disproporțional femeile și bărbații încă mai persistă: (I) nivelul de reprezentare al femeilor în forurile decizionale a rămas practic neschimbat; (II) femeile au continuat să fie discriminate pe piața muncii și supra-reprezentate în cele mai prost plătite sectoare ale economiei; (III) femeile continuă să îngrijească disproporțional de mult de copii, cu implicarea minimă a taților, aceste realități fiind determinate de politici publice și societate; (IV) numărul victimelor violenței domestice continuă să crească. Iar, lipsa demonstrată de voință politică deranjează și îngrijorează societatea civilă și pune serios la dubiu angajamentele Europene declarate ale clasei politice¹⁴¹.

În baza evaluării PNAEG au fost identificate mai multe **lacune de ordin general** și anume: lipsa resurselor financiare pentru implementarea și realizarea mai multor activități din domeniul menționat; neconcordanța eforturilor dintre structurile de stat, partenerii de implementare a proiectelor și unii donatori, fapt ce duce la suprapunerea activităților și resurselor, diminuarea efectelor acțiunilor proiectate; competențe scăzute, inconsecvența acțiunilor persoanelor / structurilor abilitate în elaborarea documentelor și incorporarea dimensiunii de gen în acestea. În pofida eforturilor depuse, dimensiunea de gen a fost insuficient incorporată în procesul descentralizării și, drept rezultat, mecanismele noi nu sunt sensibile la dimensiunea de gen. La

¹⁴⁰ De exemplu, în cadrul Programului COMPACT FPM componenta socială și de gen a fost inclusă în proiectele de reabilitare a drumurilor și sistemelor de irigare. În cadrul Proiectului ADA/PNUD: „Suport pentru Procesul Național de Planificare a Adaptării la Schimbările Climei în Moldova” dimensiunea de gen a fost inclusă în acțiunile și produsele proiectului.

¹⁴¹ Agenda Egalității de Gen. Propuneri pentru programul de guvernare în domeniul promovării egalității de gen pentru perioada 2014-2018, elaborate de ONG-ri.

fel, insuficiență unui efort conjugat în implementarea PNAEG și ale ODM, în racordarea indicatorilor și ținutelor acestora, a limitat eficiența rezultatelor.

Atestăm insuficiență de date statistice, informații dezagregate pe sexe / sensibile la gen cu referire la politicile familiale; la cazurile de discriminare pe criteriu de gen în câmpul muncii; la profilurile persoanelor utilizatoare de droguri ș.a.; lipsa indicatorilor relevanți pe domeniile de referință ale PNAEG (cele 8 obiective) în vederea asigurării unei proceduri mai clare de monitorizare a gradului de implementare a acțiunilor întreprinse per obiectiv stabilit.

Constatăm existența situațiilor discriminatorii a femeilor din grupurile vulnerabile de referință, care se consideră dublu discriminate: ca femei, în virtutea stereotipurilor tradiționale referitor la statutul femeii, responsabilitățile casnice; dar și ca persoane cu statut special - infectate HIV / utilizatoare de droguri/dependente de alcool (deoarece prin acest comportament nu se încadrează în cadrul normativ-social și etico-moral cu referire la femeie).

În pofida eforturilor depuse, concluzionăm în linii generale, și unele lacune, după cum urmează: a) Realizarea și raportarea formală, superficială a multor activități, fără a se ține cont de rigorile de calitate; b) Alocarea resurselor financiare insuficiente pentru activități, valorificarea cu precădere a resurselor partenerilor de dezvoltare și OSC; c) Lipsa voinței politice cu referire la realizarea acțiunilor de modificare a legilor naționale și ratificarea instrumentelor internaționale și regionale în domeniul egalității de gen.

Totodată, se atestă păreri împărțite cu referire la rezultatele programului:

- ❖ *cu referire la eficiența implementării PNAEG*: 75% din reprezentanții structurilor de stat, APL au apreciat-o ca „eficientă”, pe când reprezentanții OSC (60%) – ca „puțin eficientă”
- ❖ *cu referire la impactul PNAEG asupra îmbunătățirii situației în domeniul egalității de gen*: 70% din reprezentanții structurilor de stat, APL au apreciat-o ca „eficientă”, pe când reprezentanții OSC (60%) – ca „puțin eficientă”
- ❖ *cu referire la părțile forte în implementarea PNAEG* răspunsurile au fost dispersate: creșterea numărului de femei care au candidat în alegerile locale 2015, organizarea de seminare la problema violenței în familie, organizarea de acțiuni publice cu femeile, mai multă vizibilitate femeilor în mass-media ș.a.
- ❖ *cu referire la principalele obstacole în implementarea PNAEG*: reprezentanții structurilor de stat, APL au menționat: insuficiența / lipsa resurselor financiare la nivel de APC / APL; capacități slabe la nivel de APL și APC de implementare a PNAEG (organizarea activităților, planificarea / atragerea resurselor, dezvoltarea serviciilor etc.); insuficiența unei coordonări între partenerii de implementare. Răspunsurile reprezentanților OSC conțin și alte accente: lipsa voinței politice din partea guvernării; capacități slabe la nivel de APL și APC de implementare a programului; insuficiența unei coordonări între partenerii de implementare (APL, APC, donatori, OSC).
- ❖ *cu referire la cel mai eficient implementat domeniu din cele 10 domenii ale PNAEG*, au fost menționate: creșterea nivelului de conștientizare publică și mijloacele de informare în masă, prevenirea și combaterea violenței în familie și traficului de persoane, mecanismul instituțional. Constatăm că în pofida multiplelor activități raportate la

domeniul muncii, acesta a fost domeniul apreciat cel mai critic de reprezentanții OSC și femeile din teritoriu. Lipsa locurilor de muncă la general (în special la țară) și a locurilor de muncă atractive (în special la oraș) au fost indicate în calitate de cel mai mare obstacol în viața cotidiană și în promovarea / asigurarea egalității de gen, abilitarea femeilor. Totodată, femeile din localitățile rurale au indicat asupra importanței dezvoltării infrastructurii sociale, care ar ușura viața cotidiană a femeilor.

Viziunile respondenților cu *referire la noul Program în domeniul egalității de gen*, care urmează a fi elaborat, sunt următoarele:

- Toate domeniile prevăzute de programul anterior rămân a fi relevante
 - Ridicarea capacităților femeilor
 - Mai multe programe de instruire organizate la nivel local pentru femei
 - Asigurarea drepturilor fundamentale ale femeilor
 - Includerea problemelor femeilor în toate direcțiile de dezvoltare a țării
 - Mai multe programe la nivel local, atenție sporită femeilor de la țară ...
- ❖ *cu referire la factorii / condițiile care ar favoriza implicarea mai eficientă a organizațiilor societății civile în implementarea politicilor de asigurare a egalității de gen* au fost menționate:
- Responsabilizarea APC și APL pentru alocarea resurselor adecvate și implementarea politicilor la nivel local
 - Voința politică a decidenților
 - Mobilizarea mai eficientă a diferitor actori de dezvoltare precum organizațiile internaționale, organizațiile societății civile, sectorul privat
 - Asigurarea unei mai bune coordonări interinstituționale și intersectoriale
- ❖ Cu referire la asigurarea eficienței maxime a asistenței tehnice, au fost menționate:
- Implicarea donatorului ca partener
 - Crearea Consiliului de observatori
 - Condiționarea finanțării externe de integrarea dimensiunii de gen în politicile naționale

Reiterând ideea că egalitatea de gen reprezintă o precondiție importantă a dezvoltării politice și socio-economice, menționăm că implementarea PNAEG s-a desfășurat în condiții complicate. În perioada 2009-2013, Republica Moldova a trecut printr-o serie de episoade de instabilitate politică, care fiind depășită în 2013, se resimte din nou după alegerile din noiembrie 2014. Factorul politic a afectat semnificativ și dezvoltarea socio-economică. Aceste constrângeri și-au lăsat amprenta asupra modului în care țara a progresat pe calea realizării Programului. În pofida faptului că discursul politic oficial este în favoarea egalității de gen, voința politică în implementarea Programului este inconsecventă.

În contextul celor menționate mai sus, concluzionăm că obiectivele și activitățile stipulate în Programul de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 au fost realizate în mare măsură (având ca repere indicatori cantitativi). Pe de altă parte, nu putem afirma nici pe departe că obiectivele au fost complet realizate, deoarece rămân o serie de restanțe critice unde trebuie intensificate eforturile de politici și acordate mai multe resurse. Practic, în toate domeniile de referință au fost semnalizate și progrese și probleme ce urmează a fi soluționate.

RECOMANDARI PRIORITARE

Rezultatele evaluării sugerează necesitatea unor recomandări care să asigure o mai bună incorporare a dimensiunii egalității de gen în toate politicile și acțiunile strategice din domeniile de referință. Cu referire la domeniile PNAEG prezentate anterior, au fost conturate următoarele recomandări prioritare:

1. Noul Program de asigurare a egalității de gen pe anii 2016-2020 trebuie să răspundă tendințelor de dezvoltare pe plan internațional și național. Noul document trebuie conectat la prioritățile Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, Strategia Egalității de gen a Consiliului Europei pentru anii 2014-2017, Convenția Europeană privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice, Acordul de Asociere RM-UE.
2. Noul Program trebuie racordat și la viziunea de dezvoltare pe termen lung a țării, exprimată în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020: Șapte soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei”.
3. Adoptarea integrală a proiectului Legii nr.180 de către Parlament pentru a răspunde angajamentelor internaționale și naționale de promovare a egalității de gen. Totodată, în contextul cadrului de politici existent în domeniu accentul trebuie pus pe implementarea acestuia.
4. Consolidarea mecanismului instituțional din domeniu (reflectat în proiectul Legii nr.180) prin crearea consiliilor pe domeniul de asigurare a egalității între femei și bărbați în cadrul APC (fiecare minister), instituirea unității gender la nivelul APL; fortificarea instituțională a Direcției specializate din cadrul MMPSF, referind ca exemplu de consolidare Secretariatul permanent al Comitetului Național de Combatere a Traficului de Ființe Umane, dar și prin consolidarea Consiliului cu privire la prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității prin oferirea unei vizibilități și autorități mai mari, acces la resurse adecvate.
5. Adoptarea unor politici mai dedicate și mai bine ținute pentru asigurarea egalității între femei și bărbați și consolidarea legăturilor pozitive între abilitarea femeilor și dezvoltare. Respectiv, asigurarea condițiilor pentru abilitarea politică a femeilor (prin acțiuni afirmative și programe de instruire) și pentru cea economică (prin programe de antreprenariat și de instruire), trebuie abordate prioritar.
6. Promovarea proiectului de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie (care se află la Guvern), care prevede ordinul de restricție de urgență.
7. Revizuirea legilor privind violența bazată pe gen pentru ca reformele ulterioare să asigure protecție pentru toate formele de violență bazată pe gen, inclusiv ordonanțe de protecție de urgență și armonizarea legislației cu privire la infracțiunile legate de violența sexuală.
8. Modificarea sistemului de referire și al cadrului normativ pentru a asigura un acces imediat la serviciile de refugiu, gestionare a crizei și reabilitare pentru femei și copii – victime ale violenței domestice. Modificarea sistemului de referire și al cadrului normativ este necesar și

în vederea asigurării accesului imediat la serviciile de refugiu, reabilitare pentru femei și copii – victime ale violenței domestice.

9. Consolidarea continuie a capacităților structurilor / specialiștilor cu competențe în domeniu.
10. Formarea culturii de “ toleranță zero” față de VF prin programe educaționale și de informare în masă a populației.
11. Stabilirea unor indicatori de politici pentru domeniile sectoriale în scopul asigurării elaborării și monitorizării acestora prin prisma abordării complexe a egalității între femei și bărbați.
12. Efectuarea analizelor/studiilor per sector de politică prin prisma identificării problemelor și lacunelor de politici, totodată asigurând și analiza impactului de gen asupra populației în contextul implementării fiecărui document de politică strategică per sector.
13. Evaluarea aspectelor planificării bugetare a sectoarelor de politică prin prisma principiului de asigurare a egalității între femei și bărbați; includerii planificărilor bugetare în contextul Cadrului Bugetar pe Termen Mediu per fiecare sector.
14. Organizarea continuă a campaniilor de informare a populației cu referire la aspectele egalității de gen în viața publică și privată, valoarea maternității și paternității, reconcilierea vieții de familie cu cea profesională, etc.
15. Eliminarea stereotipurilor de gen prin programe educaționale și informare în masă a populației.
16. Promovarea femeilor la nivel de luare a deciziilor în poliție, Academia de Poliție, sectorul justiției, în instanțele de judecată, și forțele armate și crearea condițiilor decente de muncă; oferirea instruirii obligatorii cu privire la egalitatea de gen pentru judecători, procurori, poliști și alți ofițeri ai organelor de aplicare a legii, în conformitate cu angajamentele și standardele internaționale; asigurarea participării femeilor pe platforme în domeniul păcii și securității și în dialoguri (cel puțin 30 la sută)
17. Coordonarea ulterioară a obiectivelor strategice din domeniul egalității între femei și bărbați cu proiectele donatorilor pe acest segment. Cu toate că al doilea Plan de Acțiuni a conținut pentru prima dată și anumite resurse financiare care au fost estimate de Guvern în vederea realizării activităților planificate, multe dintre activitățile incluse nu aveau acoperire financiară, urmînd să se identifice resursele necesare pe parcurs printr-un parteneriat comun Guvern – donatori - societatea civilă.
18. Dezvoltarea continuă a mecanismului de consultare a Guvernului cu OSC active în domeniul egalității de gen, inclusiv prin implicarea în dialogul Tripartit, grupul donatorilor, implicarea acestora la nivel de autorități publice centrale și locale.
19. Concentrarea eforturilor asupra implementării Agendei Egalității de Gen: Propuneri pentru programul de guvernare în domeniul promovării egalității de gen pentru perioada 2014-2018, elaborate de ONG-ri.

Domeniile de prioritate ale Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 urmează a fi revăzute. Se propune racordarea priorităților naționale în domeniul egalității

de gen cu domenii majore de dezvoltare și anume: Economia / Sărăcia ; Educația ; Sănătatea ;
Violența; Luarea deciziilor în societate și familie; Mass-media; Mediul ambiant.

Lista urmează a fi discutată.

ANEXE

Tabelul 1. Indicatorii principali cu referire la Dinamica angajării

	Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	6 luni 2015
1.	Șomeri înregistrați, <i>mii persoane din care femei,</i>	81,5 40,9	67,3 33,4	51,4 26,8	43,5 23,2	42,2 21,2	24,1 11,5
2.	Șomeri plasați în câmpul muncii, <i>mii persoane din care femei</i>	14,6 8,0	13,5 7,7	15,7 8,6	16,8 9,5	16,4 8,8	8,8 4,5
3.	Șomeri care au absolvit cursurile de formare profesională, <i>mii persoane din care femei</i>	2,4 1,7	2,2 1,6	2,5 1,8	2,6 1,9	2,9 2,0	1,6 1,0
4.	Beneficiari de ajutor de șomaj, <i>mii persoane din care femei</i>	12,2 6,7	9,5 5,1	7,7 4,0	6,4 3,4	5,0 2,7	3,6 1,8
5.	Beneficiari de alocație de integrare sau reintegrare profesională, <i>mii persoane din care femei</i>	3,4 2,5	3,2 2,4	3,2 2,5	3,3 2,8	3,0 2,6	1,9 1,6
6.	Șomeri ocupați la lucrări publice, <i>mii persoane din care femei</i>	1,8 659	1,7 631	1,7 576	1,8 588	1,6 557	1,0 348

Tabelul 2. Tîrguri ale locurilor de muncă

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	6 luni 2015
Organizate tîrguri ale locurilor vacante de muncă numărul tîrgurilor	63	71	91	84	78	43
numărul angajatorilor participanți la tîrguri	458	366	541	653	781	472
numărul persoanelor participante la tîrguri, pers.	11098	8635	11940	12138	10590	7394
numărul persoanelor plasate în rezultatul tîrgurilor, persoane	1785	1761	1885	2111	1934	1037

Tabelul 3. Servicii de mediere

Indicatori	2010	2011	2012	2013	2014	6 luni 2015
Persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, care au beneficiat de servicii de mediere a muncii, <i>din care femei</i>	104,4 54,2	85,7 44,6	71,7 38,0	45,7 24,2	25,2 13,2	1,7 8,2
Persoane cu statut de șomer <i>din care femei</i>	91,9 48,2	75,0 39,3	60,2 32,1	37,7 20,4	25,0 13,1	14,7 7,3
Persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, care au beneficiat de servicii de mediere a muncii plasate în	14,9	13,8	16,0	17,0	16,4	9,2

câmpul muncii, <i>din care femei</i>	8,0	7,7	8,6	9,5	8,8	4,5
Persoane cu statut de șomer plasate în câmpul muncii	14,7	13,5	15,6	16,7	16,4	8,8
<i>din care femei</i>	8,0	7,7	8,5	9,5	8,7	4,5

Tabelul 4. Evoluția câștigurilor salariale în funcție de gen

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bărbați, lei	3144,0	3439,5	3252,8	3638,3	3913,8	4374,9
Femei, lei	2403,0	2619,0	2856,3	3167,6	3459,6	3831,7
Salariul femeilor în raport cu salariul bărbaților, %	76,4	76,1	87,8	87,1	88,4	87,6

Sursa: BNS

Tabelul 5. Femei în poziții decizionale la nivel central, % din totalul deținătorilor de poziții

Poziția	2005	2009	2010	2014
Deputat în Parlament	22%	24,7%	19,8%	20,8%
Ministru	6,7%	6,2%	6,2%	31,25%

Sursa: Comisia Electorală Centrală, BNS

Tabelul 6. Femei în poziții decizionale la nivel local, % din total deținători de poziții

Poziția	2007	2011	2015	Ținta ODM 2015
Președinte de raion	3,1%	9,3%		-
Primar	18,15%	18,51%	20,55	25%
Consilier raional	16,48%	18,39%	18,6%	25%
Consilier local	26,5%	28,71%	29,9%	40%

Sursa: Comisia Electorală Centrală/ CPD

Tabelul 7. Sperața de viață

	2010	2011	2012	2013	2014
Bărbați	65	66,8	67,2	68,1	67,52
Femei	73,4	74,9	75	75,6	75,39
Discrepanța	8,4	8,1	7,8	7,5	7,87

Tabelul 8. Întreruperi de sarcină după indicatori și ani

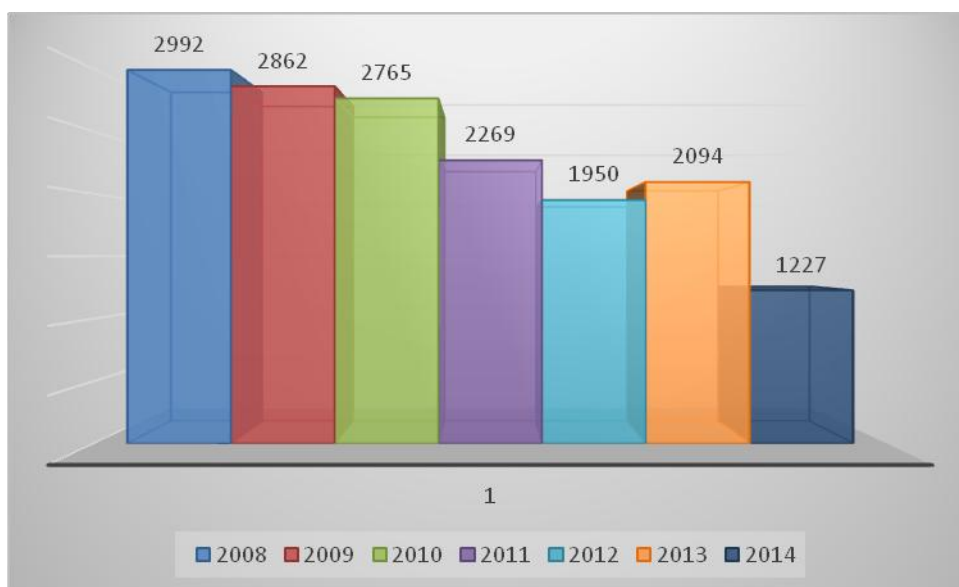
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Total întreruperi de sarcină	15742	15843	15900	14634	14785	15710	14838	14511	13 930
La 1000 femei în vîrsta de 15-49 ani	16	16	16	15	15	16	15	15	15
La 100 nascuți-vii	42	42	41	36	37	40	37	37	34

Surca: BNS

Tabelul 9. Ponderea femeilor în numărul personalului didactic după Nivele educaționale și Ani de studii

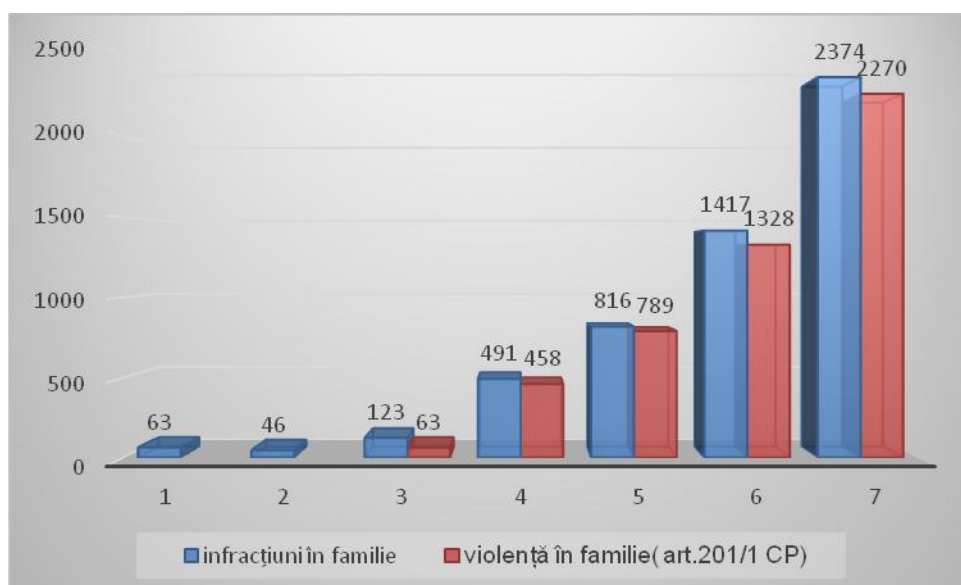
	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Primar și secundar general	82,0	81,5	84,2	84,3	84,7	84,8	85,3
Secundar profesional	53,7	53,4	52,7	53,8	54,7	55,4	55,2
Mediu de specialitate	67,6	71,1	69,8	69,2	69,6	69,8	70,0
Superior	54,0	54,1	53,1	53,0	53,3	54,4	54,2

Tabelul 10. Petiții privind violența în familie



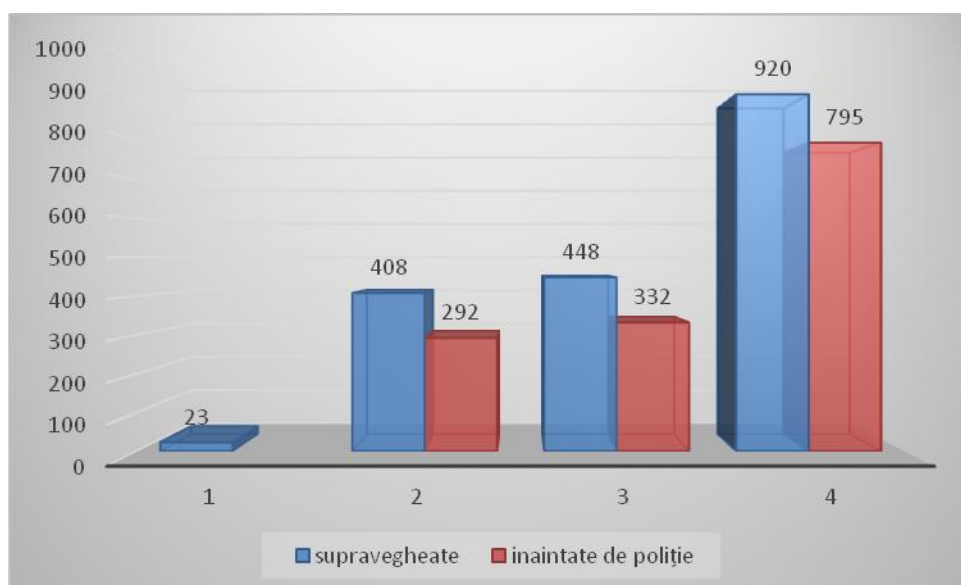
Sursa: MAI

Tabelul 11. Infracțiuni în familie (art. art.145, 151, 152, 2011, 171, 172 CP)



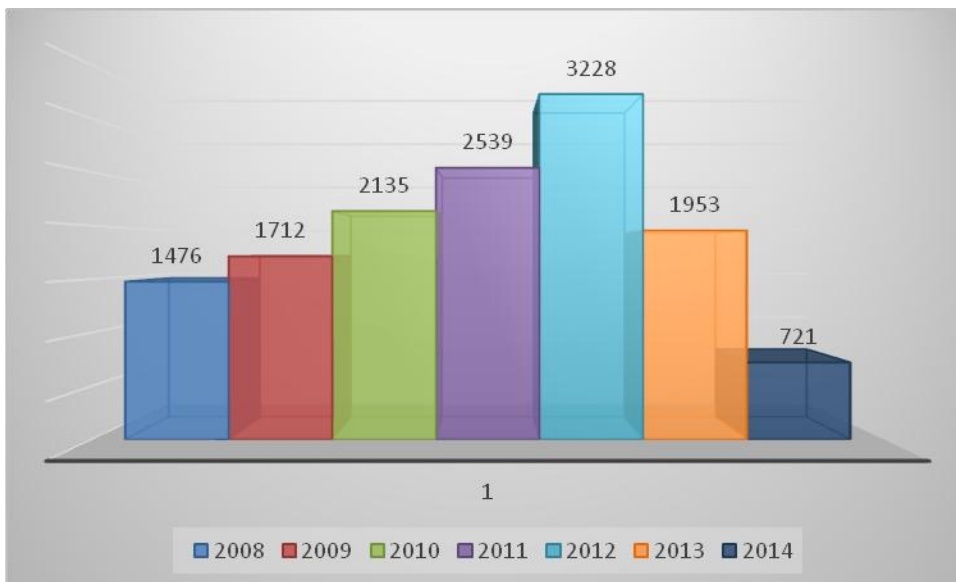
Anii 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014

Tabelul 12. Ordonate de protecție



Anii 2011 2012 2013 2014

Tabelul 13. Contravenții în domeniul violenței în familie



Tabelul 14. Indicatorul discrepantei de gen

Gender GAP Index (anul)	Locul	Participarea economică	Educația	Sănătatea	Abilitarea Politică
2014 (din 142 țări)	25	11	56	37	59
2013 (din 136 țări)	52	32	74	34	87
2012 (din 135 țări)	45	21	42	34	85
2011 (din 135 țări)	39	14	64	1	88
2010 (din 134 țări)	34	10	66	1	69

Lista de referințe:

1. Agenda Egalității de Gen. Propuneri pentru programul de guvernare în domeniul promovării egalității de gen pentru perioada 2014-2018.
2. Clasificatorul ocupațiilor din Republica Moldova
3. Comisia Europeană, Evalsed: Ghid pentru evaluarea dezvoltării socioeconomice, p.150.
4. DAC Evaluation Quality Standards, 2006
5. Date de bază din Raportul de studiu “Violența contra copiilor în Moldova” efectuat de UNICEF și IMAS.
6. Duflo Esther, „Women Empowerment and Economic Development”, Journal of Economic Literature, 2012, 50(4), 1051-1079;
7. **Evaluarea independentă ex-post a gradului de implementare a Planului Național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane (perioadele 2010-2011 și 2012-2013), OSCE, Antitrafic Moldova**
8. <http://ea.md/cate-femei-au-acces-in-fruntea-primariilor-dupa-alegerile-locale-din-2015/>
9. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=333441>
10. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=353841>
11. <http://progen.md/?pag=n&opa=view&id=247&tip=publicatii&start=&l=>
12. <http://progen.md/?pag=n&opa=view&id=286&tip=publicatii&start=&l=>
13. http://tdh-moldova.md/media/files/files/strategie_de_comunicare_362736.pdf
14. <http://www.icmpd.org/>
15. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=30&id=4826&parent=0>
16. **Information about implementation of the Association Agreement with focus on Gender Equality**
17. Materiale Masă Rotundă ”Promovarea și protejarea drepturilor femeilor lucrătoare migrante – identificarea nevoilor și priorităților” 29 August 2014 Chișinău, UN WOMEN, European Union
18. **METODOLOGIA Evaluării implementării Programului Național de Asigurare a Egalității de Gen pe anii 2010-2015**
19. **Notă informativă la proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie**
20. Notă informativă la proiectul Strategiei de asigurare a egalității de gen pe anii 2009-2015 / Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
21. **NOTE INFORMATIVE din partea Partenerilor de dezvoltare ai Moldovei**
22. [Ordin nr.42/1 din 13.03.2012](#), nr.135 din 13.03.2012 cu privire la aprobarea Normelor metodologice privind organizarea și desfășurarea formării profesionale a șomerilor //Monitorul Oficial 99-102/626, 25.05.2012
23. [Ordinul comun al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Biroului Național de Statistică, Academiei de Științe a Moldovei și Institutului Național de Cercetări Economice](#)”Despre aprobarea Ghidului metodologic cu privire la modul de calculare a

- mărimii minimului de existență" nr. 147 din 06.09.2013; nr. 81 din 09.09.2013; nr. 1841 din 06.09.2013; nr. 01/9-287 din 06.09.2013, publicat în Monitorul Oficial nr.206-211/1431 din 20.09.2013
24. [Ordinul nr. 162 din 16.10.2014](#) cu privire la modificarea Ordinului Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr.42/1 din 13.03.2012 și al Ministerului Educației nr.135 din 13.03.2012(Monitorul Oficial nr.319-324/1495 din 24.10.2014)
 25. Planul de acțiuni pentru implementarea, în perioada 2010-2012, a Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015
 26. Planul național de acțiuni pentru ocuparea forței de muncă pe anul 2015 prin Hotărârea Guvernului nr.335 din 4 iunie 2015
 27. Portretul statistic al femeilor și bărbaților. BNS www.statistica.md
 28. Programul Național de prevenire și control HIV/SIDA și a infecțiilor cu transmitere sexuală anii 2016-2020.
 29. Propunerile Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) privind elaborarea Programul Național de Asigurare a Egalității de Gen pentru anii 2016-2020
 30. Raport Monitorizarea implementării Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 (în perioada anului 2010)
 31. RAPORT de MONITORIZAREA REALIZĂRII PLANULUI DE ACȚIUNI PENTRU IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015 (în perioada anului 2011)
 32. RAPORT de MONITORIZAREA REALIZĂRII PLANULUI DE ACȚIUNI PENTRU IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015 (în perioada anului 2012)
 33. RAPORT de MONITORIZAREA REALIZĂRII PLANULUI DE ACȚIUNI PENTRU IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015 (în perioada anului 2013)
 34. RAPORT de MONITORIZAREA REALIZĂRII PLANULUI DE ACȚIUNI PENTRU IMPLEMENTAREA PROGRAMULUI NAȚIONAL DE ASIGURARE A EGALITĂȚII DE GEN PE ANII 2010-2015 (în perioada anului 2014)
 35. Raportul Combinat 4-5 cu privire la implementarea CEDAW în Moldova (2011) al MMPSF
 36. Raport de evaluare a implementării Planului Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului (2004 - 2008 și 2011 - 2014)
 37. Raportul de autoevaluare a instituțiilor mass-media prin prisma de gen (presa scrisă și presa on-line), februarie –octombrie 2013
 38. Raport social, 2013. MMPSF
 39. Raportul Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) pentru trimestrul II al anului 2015-06-29 privind Planul Național de Acțiuni pentru implementarea ZLSAC – Parte componentă a Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană pentru anii 2014 – 2016
 40. Recomandarea CM/Rec(2007)17 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind standardele și mecanismele de asigurare a egalității de gen

41. Strategia de comunicare pentru prevenirea și combaterea violenței asupra copilului în Republica Moldova
42. Strategia Națională în Sănătatea Reproducerii pentru anii 2005-2015
43. Strategia Sănătatea, dezvoltarea și bunăstarea copiilor și adolescenților în perioada 2014-2024
44. TERZI-BARBAROȘIE. Participarea femeilor la viața publică și politică din Republica Moldova. Raport elaborat în cadrul Parteneriatului Estic de Facilitare al Consiliului Europei. Chisinau, 2013
45. "Utilizarea Timpului în Republica Moldova" BNS, PNUD, 2012.
46. www.mmps.gov.md
47. www.statistica.md